

Lwów, dnia 30. grudnia 1911.

L. 21504/pr.

Aleg 952

Projekt ustawy wodnej.

Przedłożenie rządowe.

Do

Jego Ekscelencyi Jaśnie Wielmożnego Pana Stanisława Hrabiego Badeniego

c. i k. rzeczywistego tajnego Radcy i Marszałka krajowego

we Lwowie

Jego Ces. i Król. Apostolska Mość Najwyższem postanowieniem z 14. lipca 1911. raczył najmiłościwiej upoważnić Pana Ministra rolnictwa do wniesienia jako przedłożenia rządowego w Sejmie Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem projektu ustawy wodnej, celem konstytucyjnego traktowania.

Wskutek reskryptu Pana Ministra rolnictwa z dnia 26. lipca 1911. L. 31.129. mam zaszczyt złożyć do łaski Marszałkowskiej, jako przedłożenie rządowe rzeczony projekt ustawy krajowej w polskim tekście, a zarazem pozwalam sobie zauważyć, że ruskie tłumaczenie tego projektu oraz motywa objaśniające to przedłożenie rządowe przesłane zostaną Waszej Ekscelencyi w najbliższym czasie.

Upraszam Waszą Ekscelencyę, aby zechciał to przedłożenie rządowe umieścić na porządku dziennym jednego z najbliższych posiedzeń obecnej kadencji sejmowej.

Proszę przyjąć wyrazy mego wysokiego poważania

C. k. Namiestnik:
Bobrzyński w. r.

Ustawa wodna

Z .....

obowiązująca w .....

Artykuł I.

- Ustęp 1. Ustawa ta wchodzi w życie z dniem, który rozporządzeniem Rządu wyznaczony zostanie, najpóźniej jednak z pierwszym dniem drugiego roku kalendarzowego, następującego po jej ogłoszeniu.
- Ustęp 2. Z dniem wejścia w życie tej ustawy tracą moc obowiązującą wszystkie ustawy i rozporządzenia, które dotyczą przedmiotów tej ustawy i jej postanowieniom się sprzeciwiają.

Artykuł II.

Pozostają nienaruszone w szczególności :

1. Przepisy cesarskiego rozporządzenia z 16. listopada 1851., d. p. p. Nr. 1. ex 1852. (regulamin ruchu na kolejach żelaznych);
2. przepisy rozporządzenia ministeryalnego z 14. września 1854., dz. p. p. Nr. 238. o udzielaniu koncesyi na budowę prywatnych kolei żelaznych ;
3. przepisy ustawy z 18. lutego 1878., d. p. p. Nr. 30. o wyłączeniu w celu budowy i ruchu kolei żelaznych ;
4. przepisy powszechnej ustawy górniczej z 23. maja 1854., d. p. p. Nr. 146. i ustawy z 21. lipca 1871., d. p. p. Nr. 77. o urządzeniu i zakresie działania władz górniczych ;
5. wodno-prawne postanowienia ustawy z 30. czerwca 1884., d. p. p. Nr. 116. o popieraniu kultury krajowej na polu budowl wodnych ;
6. przepisy ustawy z 30. czerwca 1884., d. p. p. Nr. 117. o robotach mających na celu nieszkodliwe odwrócenie wód górskich ;
7. przepisy ustawy z 11. czerwca 1901., d. p. p. Nr. 66. o budowie dróg wodnych i przeprowadzeniu regulacji rzek ;
8. przepisy ustawy z 15. czerwca 1904., d. u. kr. Nr. 93. o niektórych leśno- i wodno- policyjnych zarządzeniach.

Artykuł III.

- Ustęp 1. Nabyte na podstawie dawniejszych ustaw prawa używania wód albo inne prawa, których przedmiotem jest woda, jak również połączone z nimi zobowiązania pozostają nienaruszone.
- Ustęp 2. Istnienie i rozciągłość takich stosunków prawnych oceniać należy według dawniejszych ustaw, wykonywanie i zgaśnięcie tych praw jakoteż postępowanie stosuje się do niniejszej ustawy.
- Ustęp 3. Stan posiadania chroniony §. 3. ustawy z 30. maja 1869. d. p. p. Nr. 93. pozostaje nienaruszony.

Artykuł IV.

Jeżeli na podanie o udzielenie wodno-prawnego pozwolenia zarządzono już przed dniem wejścia w życie tej ustawy postępowanie rozpisaniem rozprawy, w takim razie odmienne przepisy tej ustawy, z wyjątkiem §. 107., nie mają zastosowania; takie sprawy należy także w toku instancyi oceniać i rozstrzygać według ustaw z 14. marca 1875., d. u. kr. Nr. 38. z 10. czerwca 1892., d. u. kr. Nr. 43. z 4. stycznia 1903. d. u. kr. Nr. 12., z 16. września 1909., d. u. kr. Nr. 135. i z 26. września 1910., d. u. kr. Nr. 215.

Artykuł V.

- Ustęp 1. Na wykonywane już przy wejściu w życie tej ustawy używanie wody i istniejące zakłady wodne, które według tej ustawy podlegają zezwoleniu Władzy, lecz według dawniejszych ustaw tego nie potrzebowały, nie potrzeba dodatkowego pozwolenia.
- Ustęp 2. Tego rodzaju prawa używania wody należy na zgłoszenie uprawnionego albo na podstawie dochodzeń z urzędu przeprowadzonych wpisać do księgi wodnej w terminie, który będzie oznaczony w drodze rozporządzenia.
- Ustęp 3. Przed wpisaniem do księgi wodnej ma władza stwierdzić, czy i o ile do używania wody, o które chodzi, wymagane było według dawniejszych ustawowych przepisów wodno-prawne pozwolenie, a jeżeli było potrzebne, oznajmić to z powołaniem się na §. 117. tej ustawy stronie i wezwać ją, aby w terminie, którego nie można wyznaczać na czas krótszy niż ośm tygodni, wniosła podanie o dodatkowe pozwolenie, w myśl postanowień niniejszej ustawy.
- Ustęp 4. Prawa używania wód, które według postanowień ustawy z 14. marca 1875., d. u. kr. Nr. 38. winne były być zapisane do księgi wodnej, czego jednak aż do wejścia w życie niniejszej ustawy nie uczyniono, należy na zgłoszenie albo z urzędu dodatkowo wpisać.
- Ustęp 5. Jeżeli istnienie i rozmiar prawa nie zostanie wykazane dokumentami albo w inny sposób wykluczający wszelką wątpliwość, ma władza polityczna sprawę zbadać, przeprowadzając postępowanie według postanowień VI. rozdziału. Jeżeli przytem okaże się, że do używania wody, o które chodzi brak całkowicie, albo częściowo pozwolenia, które według dawniejszych przepisów było wymagane, to należy postąpić w myśl ustępu trzeciego.
- Ustęp 6. O ile w wypadkach, do których odnoszą się ustępy 3. i 4. było wymagane pozwolenie, należy ocenić według owych przepisów ustawowych, które miały zastosowanie wówczas, gdy

powstało używanie wody, o które się rozchodzi, względnie tegoż rozszerzenie albo zmiana.

- Ustęp 7. Blizsze postanowienia o dodatkowym uzupełnieniu ksiąg wodnych zastrzega się drodze rozporządzenia.

Artykuł VI.

- Ustęp 1. Spółki wodne, utworzone na podstawie przepisów ustawy z 14. marca 1875., d. u. kr. Nr. 38., obowiązane są w ciągu roku po wejściu w życie nowej ustawy, zastosować swe statuty do postanowień tej ustawy i zmienione statuty przedłożyć Władzy politycznej do zatwierdzenia.

Jeżeli spółka temu obowiązкови na czas nie uczyni zadość, ma Władza polityczna z urzędu przedsięwziąć potrzebne zmiany.

- Ustęp 2. Rząd może po wysłuchaniu Wydziału krajowego wydać w drodze rozporządzenia blizsze postanowienia o statutach i prowadzeniu czynności spółek wodnych. Przed wydaniem rozporządzenia należy głównym korporacyom gospodarczym dać możność objawienia zdania.

- Ustęp 3. Związkom dla wspólnego wykorzystania wód lub ochrony przed niemi, które powstały przed wejściem w życie w ustępie 1. oznaczonej ustawy, wolno na podstawie uchwały poddać się postanowieniom §§. 64., 68., 69. i 75. Uchwałę tę należy podać do wiadomości właściwej Władzy politycznej.

Artykuł VII.

- Ustęp 1. Upoważnia się Rząd do uregulowania rozporządzeniem sposobu powoływania rzeczoznawców w dziedzinie wodno-prawnego postępowania, a zarazem do postanowienia, w których przypadkach i w jaki sposób ma być stronom pozostawiony wpływ na wybór rzeczoznawców.

- Ustęp 2. Również upoważnia się Rząd do wydania w drodze rozporządzenia blizszych postanowień co do strzeżenia i zastępowania publicznych interesów w postępowaniu wodno-prawnem.

Artykuł VIII.

- Ustęp 1. W celu utworzenia przeglądu istniejących sił wodnych, oraz w celu popierania racjonalnego ich zużytkowania, ma centralne biuro hydrograficzne w Ministerstwie robót publicznych prowadzić kataster sił wodnych.

- Ustęp 2. Blizsze przepisy o urządzeniu i prowadzeniu katastru sił wodnych zostaną wydane w drodze rozporządzenia.

- Ustęp 3. W celu przeprowadzenia dochodzeń potrzebnych do założenia i utrzymywania w ewidencji katastru sił wodnych, przysługuje organom hydrograficznej służby prawo wolnego dostępu do wszystkich zakładów wodnych po poprzednim zgłoszeniu się u przedsiębiorcy lub u jego zastępcy.

Organy te powinny posiadać poświadczenie władzy przełożonej, wykazujące otrzymane polecenie do przeprowadzenia dochodzeń.

Artykuł IX.

- Ustęp 1. Upoważnia się Rząd do wydania w drodze rozporządzenia blizszych przepisów o zakładaniu, utrzymywaniu, używaniu i spuszczeniu stawów.

- Ustęp 2. Przez stawy należy rozumieć w myśl ustawy tylko sztucznie urządzone, nawierzchnie zbiorniki wody, jednak nie takie, które urządzone są w połączeniu z zakładami o sile wodnej.

Artykuł X.

- Ustęp 1. W postępowaniu, które władze kolei żelaznych przeprowadzać mają według przepisów o kolejach żelaznych, należy, o ile chodzi o budowę wodne albo o zakłady do używania wody, stosować także materialne postanowienia prawne niniejszej ustawy. Jednak do urządzania na gruntach kolei żelaznych zakładów służących do używania wody gruntowej w celu zaopatrzenia kolei w potrzebną do ruchu wodę nie potrzeba osobnego pozwolenia według §. 10. ustawy.
- Ustęp 2. Jeżeli w postępowaniu według postanowień poprzedniego ustępu przeprowadzić się mającemu zajdzie kwestya co do istnienia i rozmiaru pewnego prawa wodnego, w takim razie ma o tem rozstrzygać władza kolei żelaznych w porozumieniu z Ministerstwem rolnictwa.
- Ustęp 3. Do udzielenia pozwolenia na pobór wody i zużytkowanie motorowej siły wodnej powołane są także przy zakładach w ustępie 1. oznaczonych władze wodno-prawne według postanowień niniejszej ustawy.
- Ustęp 4. Do kolejowych budowli wodnych i zakładów służących do używania wody oraz do celów kolei żelaznych, można nie naruszając dalej idących postanowień niniejszej ustawy, wykonywać prawo wywłaszczenia z zastosowaniem przepisów ustawy o wywłaszczeniu do celów kolei żelaznych z 18. lutego 1878., d. p. p. Nr. 30.
- Ustęp 5. Do rozpraw wodno-prawnych na podania o pozwolenie na używanie wody, albo do zarządzeń, które mają na celu ochronę albo obronę przed szkodliwym działaniem wody, należy, jeżeli przez to mogą być naruszone interesy kolei żelaznych, zapraszać właściwe nadzorcze władze kolejowe.

Artykuł XI.

O ile i pod jakimi warunkami dopuszczalne są zakłady wodne, o których traktuje niniejsza ustawa, w rejonie i wewnątrz obwarowanych miejsc, względnie o ile na te zakłady potrzeba przyzwolenia władz wojskowych, normują dotyczące przepisy.

Artykuł XII.

Wykonanie tej ustawy poruczam Memu Ministrowi rolnictwa w porozumieniu z interesowanymi Ministrami.

ROZDZIAŁ I.

○ prawnych przymiotach wód.

§. 1.

Wody są albo publiczne albo prywatne; pierwsze tworzą część dobra publicznego (§. 287. p. u. c.).

§. 2.

- Ustęp 1. Wszystkie wody są publiczne, o ile wskutek postanowienia ustawy (§ 3.) albo szczególnych tytułów prawnych nie należą do pewnej osoby.
- Ustęp 2. Na wodach publicznych nie można tworzyć ani praw własności, ani innych praw prywatnych. Woda odprowadzona z wody publicznej z obowiązkiem sprowadzenia jej napowrót do tejże wody albo też wprowadzenia jej do innej wody pozostaje dobrem publicznem.
- Ustęp 3. Granicę pomiędzy łożyskiem wody, a przyległymi gruntami (linia brzegów) oznacza się w razie wątpliwości według normalnego, to znaczy najdłuższej w roku trwającego stanu wody. Władza polityczna może ustalić linię brzegów na podstawie postępowania, które przeprowadzi według postanowień rozdziału VI. To ustalenie linii brzegów nie przesądza dochodzeniu prawa opartego na tytule prywatno-prawnym do dotyczących gruntów na zwykłej drodze prawa.

§. 3.

Następujące wody należą do właściciela gruntu, jeżeli temu nie stoją na przeszkodzie prawa nabyte przez inne osoby:

a) woda podziemna znajdująca się w jego gruntach (woda gruntowa) i woda wypływająca na powierzchnię z jego gruntów, z wyjątkiem źródeł solnych, podlegających monopolowi solnemu i wód cementowych, należących do regale górniczego;

b) woda zbierająca się na jego gruntach z opadów atmosferycznych;

c) woda zamknięta w studniach, stawach, cysternach albo w innych, na gruncie właściciela gruntu znajdujących się zbiornikach, jak również woda odprowadzona do kanałów, rur, i t. d. do celów użytkowych;

d) odpływy z powyższych wód, dopóki nie spłyną do cudzej wody prywatnej lub publicznej.

§. 4.

O ile nic innego nie zostanie udowodnionem, należy płynące wody prywatne uważać za przynależność tych gruntów, przez które, albo pomiędzy którymi, płyną i to w miarę długości brzegu każdego gruntu.

ROZDZIAŁ II.

O używaniu wód.

§. 5.

- Ustęp 1. Używanie wód publicznych jest dozwolone każdemu w granicach ustawami zakreślonych.
- Ustęp 2. Używanie wody prywatnej jest z ograniczeniami uzasadnionymi w ustawie albo w szczególnych tytułach prawnych zastrzeżone temu, do kogo woda ta należy. Jeżeli nie zachodzi inny udowodnić się dający stosunek prawny, to przy płynących wodach prywatnych mają posiadacze każdego, z obustronnych brzegów, prawo do używania połowy przepływającej ilości wody, w miarę długości posiadanego brzegu.

§. 6.

- Ustęp 1. Używanie wód publicznych do spławiania tratw i żeglugi, regulują postanowienia zawarte w aktach nawigacyjnych, w konwencyach, w osobnych regulaminach spławu, żeglugi, policyi rzecznej i kanałowej jak również w innych specjalnych ustawach i rozporządzeniach.
- Ustęp 2. Władza polityczna może także używanie płynących wód prywatnych i prywatnych jezior do spławu tratw i żeglugi uregulować policyjnymi zarządzeniami.

§. 7.

- Ustęp 1. Zakładanie prywatnych przewozów podlega pozwoleniu władzy, o ile mają być urządzone na wodach używanych do żeglugi lub spławiania tratw albo też o ile mają być utrzymywane w ruchu w sposób zarobkowy.
- Ustęp 2. Pozwolenie to nie jest potrzebne na przewozy urządzone czasowo w celu transportu robotników albo materiałów przy budowie publicznych budowli.

§. 8.

- Ustęp 1. Ustawa lasowa i regulaminy spławu drzewa regulują używanie wód do spławiania drzewa, a ustawy o rybołówstwie, używanie wód do łowienia ryb.
- Ustęp 2. Do urządzenia zakładów do spławiania drzewa potrzeba nadto pozwolenia w myśl postanowień niniejszej ustawy.

§. 9.

- Ustęp 1. W wodach publicznych wolno każdemu bezpłatnie, bez osobnego pozwolenia władzy używać wody bez osobnych przyrzędów w sposób zwykły, nie wykluczający takiego samego użycia przez innych, do kąpieli, mycia, pojenia, pławienia i czerpania, wydobywać z niej rośliny, muł, ziemię, piasek, szuter, kamienie i lód, o ile przez to nie narusza się ani biegu i jakości wody oraz brzegów, ani też nie uwłacza się cudzemu prawu ani nie wyrządza się komu szkody, zawsze jednak z zachowaniem policyjnych przepisów i tylko na miejscach niewyłączonych od podobnego używania lub wydobywania.
- Ustęp 2. Używanie wody prywatnych rzek, potoków i jezior do kąpieli, mycia, czerpania ręcznymi naczyniami i do pojenia, dozwolone jest każdemu bezpłatnie bez osobnego pozwolenia, o ile to używanie nastąpić może bez naruszenia publicznych lub prywatnych interesów, albo cudzych praw przy użyciu dozwolonych ku temu dostępów. Władza administracyjna może wydać policyjne zarządzenia co do tego używania.

§. 10.

- Ustęp 1. Do każdego innego używania wód publicznych i prywatnych, wód nawierzchnich, o ile te ostatnie pozostają w łączności z publicznymi albo z cudzymi, prywatnymi wodami nawierzchnymi, jak również do urządzenia albo zmiany potrzebnych ku temu zakładów o sile wodnej i przyrzędów do podniesienia wody i innych przyrzędów, mogących wywrzeć wpływ na cudze prawa,

na spadek, bieg albo jakość wody lub na wysokość jej stanu, albo też spowodować naruszenie brzegów, potrzeba pozwolenia powołanych do tego władz politycznych.

Ustęp 2. Właściciel gruntu jest uprawniony bez pozwolenia władzy politycznej do ujęcia i używania wody gruntowej w ilości potrzebnej do zaspokojenia potrzeb domowych i gospodarczych. Takie samo prawo przysługuje właścicielowi gruntu, także w celu zaspokojenia potrzeby wody dla przedsiębiorstw przemysłowych, o ile ujęcie i używanie jej odbywa się bez popędu siły elementarnej i nie zapomocą studzien artezyjskich. Do każdego innego używania wody gruntowej, należy uzyskać pozwolenie władzy politycznej. Wyjęte z pod tego jest ujęcie wody gruntowej, zapomocą robót przedsiębranych na podstawie uzyskanego według ustaw z 11. maja 1884., d. p. p. Nr. 71. i z 9. stycznia 1907., d. p. p. Nr. 7., jak również ustawy z 22. marca 1908., d. u. i r. kr. Nr. 61. (krajowa ustawa naftowa) uprawnienia do wydobywania minerałów żywicy ziemnej.

Ustęp 3. Dopuszczalność ujęcia wody gruntowej zapomocą robót przedsiębranych na podstawie uprawnienia uzyskanego według powszechnej ustawy górniczej, należy oceniać wyłącznie według postanowień ustawy górniczej. Na urządzenie zakładów wodnych na powierzchni ziemi ma posiadacz kopalni i uprawniony do wydobywania minerałów żywicy ziemnej, uzyskać pozwolenie władzy politycznej według postanowień niniejszej ustawy.

§. 11.

Przy udzieleniu pozwolenia należy oznaczyć miejsce, miarę i sposób używania wody. Przytem należy według potrzeby oznaczyć szczegółowe warunki, regulujące i zabezpieczające powszechne użytkowanie wody.

§. 12.

Ustęp 1. Miarę i sposób dozwolić się mającego używania wody należy tak oznaczyć, aby publiczne interesy nie doznały uszczerbku i istniejące prawa nie zostały naruszone.

Ustęp 2. Za naruszenie istniejących praw, nie uważa się zmiany stanu wody płynących wód, jezior albo wody gruntowej w takim razie, jeżeli zmiana ta nie powoduje ani uszczerbku, prawnie wykonywanego używania wody, ani uszczerbku własności gruntowej.

§. 13.

Ustęp 1. Miara używania wody, którą ma oznaczyć władza polityczna, stosuje się z jednej strony do potrzeby starającego się, z drugiej zaś, do tej nadwyżki wody, która ze względu na zmienny stan wody pozostaje jeszcze do rozporządzenia.

Ustęp 2. Jeżeli przy istniejących zakładach na wodach publicznych, powstanie wątpliwość co do miary przysługującego uprawnionemu używania wody, w takim razie należy uważać za regułę, że prawo używania wody, rozciąga się co najwyżej na istniejącą potrzebę przedsiębiorstwa.

§. 14.

Miara używania wody, którą ma oznaczyć władza polityczna, nie może w żadnym razie iść tak daleko, aby prawo

gmin, miejscowości lub obszarów dworskich do żądania, by im pozostawiono wodę potrzebną do odwrócenia niebezpieczeństwa pożaru i do innych celów publicznych albo do celów gospodarskich ich mieszkańców, doznało uszczerbku.

§. 15.

Przy zakładaniu rowów, kanałów i wodociągów, obowiązani są przedsiębiorcy wystawić i utrzymywać potrzebne mosty, ławy i przepusty, jakoteż urządzenia, niezbędne do ochrony bezpieczeństwa osób i mienia.

§. 16.

- Ustęp 1. Uprawnieni do rybołówstwa mogą przeciw pozwoleniu, zawierającemu prawa używania wody, podnosić tylko takie zarzuty, które mają na celu zapobieżenie szkodliwemu dla rybołówstwa zanieczyszczeniu wód, zakładanie przepławek i krat rybnych i uregulowanie osuszenia (odwrócenia) sztucznych ścieków w sposób dla rybołówstwa możliwie nieszkodliwy, o ile zarzutom takim można zadość uczynić bez znacznego utrudnienia innego używania wody.
- Ustęp 2. Zresztą służy uprawnionym do rybołówstwa tylko prawo żądania odpowiedniego wynagrodzenia, które w braku dobrowolnego porozumienia ma być oznaczone według §. 97.

§. 17.

Jeżeli powstaje spór między nowymi przedsiębiorstwami, a istniejącymi już zakładami, należy przedewszystkiem zabezpieczyć prawne pretensje ze względu na istniejące już zakłady, a dopiero potem zaspokoić według możliwości nowe żądania. Jeżeli chodzi o rozstrzygnięcie, czy i w jakiej mierze woda zbędną jest dla tego, do kogo należy (§. 50. ust. 1. lit. a) trzeba mieć wzgląd na zmienny stan wody, a przy zakładach wodnych o sile wodnej na odpowiedni zapas wody.

§. 18.

- Ustęp 1. Jeżeli co do publicznych wód powstaje spór o nadwyżkę wody między nowymi przedsiębiorstwami wogóle, albo między już istniejącymi przedsiębiorstwami, to należy w pierwszym rzędzie uwzględnić to przedsiębiorstwo, które służy więcej publicznym interesom, albo ma większe znaczenie dla gospodarstwa społecznego.
- Ustęp 2. Jeżeli możliwość odpowiedniego celowi wykonania przedsiębiorstwa uznanego za ważniejsze nie jest wykluczona przez uwzględnienie innych przedsiębiorstw, albo jeżeli powstają wątpliwości co do przeważającego znaczenia, w takim razie rozdzielić należy istniejącą wodę według słuszności, mianowicie przez oznaczenie pewnej pory do używania albo innych, używanie odpowiednio regulujących warunków, tak, aby przy fachowem urządzeniu zakładów i ekonomicznem używaniu wody każde żądanie o ile możliwości zostało zaspokojone.
- Ustęp 3. Jeżeli wszyscy starający się nie mogą być oddzieleni, należy uwzględnić szczególnie te żądania, o których przewidywać

można, że dopną więcej zamierzonego celu i będą najmniej uciążliwe dla osób trzecich.

- Ustęp 4. Ustanowione w ustępach 2. i 3. zasady rozdzielania wody należy, z zastrzeżeniem ochrony dla praw przysługujących według §. 14. gminom, względnie miejscowościom, albo obszarom dworskim, stosować analogicznie w tych wypadkach, w których z powodu powstałego braku wody istniejące już prawa do używania wody, nie mogą być w zupełności zaspokojone. Przytem należy przedewszystkiem chronić istniejące umowy co do rozdziału wody.

§. 19.

- Ustęp 1. Przy zakładach o sile wodnej na wodach publicznych może Władza polityczna tę ilość wody, która skutkiem regularnego peryodycznego zastanowienia ruchu, albo skutkiem unieruchomienia zakładu w niedziele lub w porze nocnej nieużyta odpływa, oddać na czas przerw w ruchu do użycia na cele gospodarstwa rolnego, jeżeli to nastąpić może bez uszczerbku prawidłowego ruchu zakładów, albo innych istniejących praw.
- Ustęp 2. Jeżeli jest więcej starających się, należy co do rozdzielania tej ilości wody, która może być rozdana, zastosować analogicznie postanowienia §. 18. ustęp 2. i 3.
- Ustęp 3. Jeżeli nadanie tego rodzaju praw używania wymaga zmiany istniejących urządzeń, koszta tej zmiany ponoszą ci, którym pozwala się na dalsze używanie wody.

§. 20.

- Ustęp 1. Jeżeli używanie da się osiągnąć w sposób najodpowiedniejszy przez współużywanie istniejących przyrządów do podniesienia albo prowadzenia wody, to można uprawnionego zobowiązać, aby dozwolił współużywania, jeżeli przez to nie poniesie znaczniejszej szkody w wykonywaniu przysługującego mu prawa używania wody i jeżeli albo interesy publiczne wymagają przyznania prawa współużywania, albo jeżeli korzyści, których spodziewać się można z przyznania współużywania, są istotnie większe, aniżeli szkody, które przypuszczalnie wynikną przez to dla istniejącego zakładu.
- Ustęp 2. Uprawniony do współużywania jest obowiązany ponieść koszta ewentualnie potrzebnych zmian w istniejących przyrządach, spłacić odpowiednią część kosztów wyłożonych na wystawienie wspólnie używanych przyrządów i przyczynić się stosownym datkiem do utrzymania tychże. Kwoty te w braku dobrowolnego porozumienia ma oznaczyć władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.
- Ustęp 3. Oprócz tego uprawniony do współużywania ma wynagrodzić wszelką, wskutek przyznania współużywania powstałą szkodę, którą w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 97.
- Ustęp 4. Przedsiębiorstwa służące do zużytkowania (zrealizowania) siły wodnej, które — pomijając nawet ustanowienie prawa współużywania — odnoszą bezpośrednią i rzeczywistą korzyść z istnienia cudzych przyrządów do podniesienia i prowadzenia wody, mogą być na żądanie uprawnionych do używania tych przyrządów zobowiązane do uiszczenia odpowiedniego datku na koszta utrzymania. Datek ten ma w braku dobrowolnego porozumienia oznaczyć Władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 21.

Przy wszystkich zakładach o sile wodnej i przyrządach do podniesienia wody ma być oznaczony najwyższy dozwolony, a w razie zachodzącego obowiązku do utrzymania wody w pewnej wysokości, także najniższy dopuszczalny stan wody za pomocą pali (znaku normalnego, pala markującego) lub innych stałych znaków, na koszt tego, któremu przysługuje używanie tych zakładów i przyrządów. Znaki wskazujące wysokość wody winny być przez uprawnionych do wody w miejscu dla interesowanych dostępnem, na którym je łatwo dostrzec można, według przepisów i w ten sposób urządzone i utrzymywane, aby były, o ile możliwości, zabezpieczone od umyślnego uszkodzenia i zniszczenia przez czas i przypadek.

§. 22.

Osobne rozporządzenie przepisze kształt znaków do oznaczenia wysokości wody i ostrożności, jakie przy ich ustawieniu zachowywać należy.

§. 23.

Ustęp 1. Skoro woda wzbierze nad wysokość miarą spiętrzenia oznaczoną, winien uprawniony do wody przez otwarcie śluz, jakoteż wogóle przez usunięcie przeszkód zakładem wodnym spowodowanych, ułatwić odpływ jej, dopóki nie opadnie aż do normalnego stanu wysokości.

Ustęp 2. W razie zaniechania tych ostrożności mogą wszyscy ci, którzy tem są zagrożeni lub na szkodę narażeni, z zastrzeżeniem pretensji do odszkodowania dochodzić się mających w zwyczajnej drodze prawa, domagać się, aby miejscowa władza policyjna zarządziła spuszczenie wody na koszt i niebezpieczeństwo ociągającego się.

§. 24.

Ustęp 1. Pozwolenie na używanie publicznej wody może być ograniczone na pewien oznaczony czas, a o ile chodzi o pływaki, albo przewozy, może być dane także odwołalnie.

Ustęp 2. Pozwolenie na zużywanie popędowej siły publicznych wód, należy dawać dla przedsiębiorstw, które stosownie do swego charakteru potrzebują tylko przemijająco siły wodnej, na przepuszczalny czas trwania danego przedsiębiorstwa; dla przedsiębiorstw kolejowych na czas trwania ruchu kolei; dla celów górniczych na czas trwania uprawnienia górniczego; dla stałych przedsiębiorstw państwa, krajów i gmin na 90-letni, zaś we wszystkich innych przypadkach na 60-letni czasokres począwszy od prawomocności orzeczenia.

Ustęp 3. Jeżeli prawo współużywania w celu wyzyskania popędowej siły wodnej, przyznanem zostanie w myśl §. 20. ustawy na nieograniczonym żądnym terminem prawie używania, w takim razie należy oznaczyć czas trwania prawa współużywania na zasadzie postanowień ustępu 2.

Ustęp 4. Jeżeli prawo używania wody nadano państwu, krajowi, albo gminie na 90-letni czasokres, przeniesione zostanie w pierwszych 30 latach na prywatnego przedsiębiorcę, w takim razie ogranicza się czas trwania dotyczącego prawa używania na lat 60, licząc od dnia prawomocności pierwotnego konsensu.

Ustęp 5. Jeżeli zakład, istniejący na podstawie ograniczonego co do terminu prawa wodnego, ulegnie zniszczeniu skutkiem ka-

tastrofy elementarnej, w takim razie ma uprawniony prawo żądać, aby mu stosownie przedłożono pozostały jeszcze czasokres uprawnienia do używania wody, jeżeli prośbę o przedłużenie, wniesie najpóźniej w trzech miesiącach od wydarzenia, które spowodowało zniszczenie. Przyznane z takich powodów przedłużenia nie mogą trwać razem dłużej niż 30 lat.

Ustęp 6.

Podania o nadanie używanej już siły wodnej wnosić można już na 5 lat przed upływem czasu używania. Na takie podania należy zaraz przeprowadzić postępowanie wodno-prawne. Jeżeli nie wchodzi w rachubę publiczne interesy, albo jeżeli nikt nie żąda siły wodnej dla ważniejszego pod względem ekonomicznym przedsiębiorstwa, w takim razie przysługuje prawo pierwszeństwa dotychczas uprawnionemu.

Ustęp 7.

Jeżeli podany przez przedsiębiorcę cel, do jakiego służyć ma zakład, jest miarodajnym dla ustanowienia przymusowego prawa w myśl §. 50. ustęp 3. lub § 53., albo dla udzielenia prawa używania wody ze względu na postanowienia §. 18., w takim razie należy pozwolenie połączyć z warunkiem, że zmiana tego celu, nie może nastąpić bez zatwierdzenia władzy. Tego zatwierdzenia nie można odmówić, jeżeli nowy cel ma równe, albo prawie równe znaczenie dla gospodarstwa społecznego.

§. 25.

Pozwolenie na utrzymywanie w ruchu przewozu ma być ograniczone do osoby starającego się. Wszelkie inne prawa używania wody należy przy nadawaniu łączyć z pewnym zakładem, służącym do używania wody, albo z nieruchomością. Oddzielenie takich praw od pierwotnego zakładu, lub nieruchomości i przeniesienia ich na inny zakład lub nieruchomość, może nastąpić tylko z zabezpieczeniem praw trzecich osób i tylko na podstawie pozwolenia władzy, właściwej do udzielenia uprawnienia na używanie.

§. 26.

Ustęp 1.

Jeżeli powstanie szkoda z tego powodu, że przy udzieleniu pozwolenia na zakład do używania wody oparło się na błędnych założeniach co do oddziaływania na istniejące prawa, albo jeżeli zakład jest przyczyną nieprzewidzianych szkód dla cudzych gruntów, lub uszkodzeń, takich zakładów i budowli, które istniały już w czasie udzielenia dozwolenia, w takim razie ma władza polityczna na żądanie poszkodowanego zobowiązać uprawnionego do wody, aby na koszt własny albo poczynił potrzebne zarządzenia w celu zapobieżenia szkodliwym skutkom, albo też przedsięwziął potrzebne zmiany w swym zakładzie, jednak tylko o tyle, o ile to da się połączyć z prawidłowym ruchem zakładu i o ile spowodowane tem koszta nie są w porównaniu do powstałych niekorzyści niestosunkowo wielkie. W każdym razie uprawniony do wody odpowiada (z zastrzeżeniem ewentualnego prawa regresu do osób trzecich) za wynagrodzenie wszelkiej przemijającej, albo trwałej szkody. Ten poszkodowany, którego zakłady i budowle powstały dopiero po urządzeniu zakładu wodnego może jednak domagać się wynagrodzenia szkody spowodowanej tylko z winy uprawnionego do wody.

Ustęp 2.

Żądania o odszkodowanie dochodzone być mają w zwyczajnej drodze prawa.

Ustęp 3.

Jeżeli zakład do używania wody sprowadza poprzednio nieprzewidziane spiętrzenia wody, albo zabagnienia, które są

szkodliwe dla stosunków sanitarnych, w takim razie w przypadkach w ustępie 1. wymienionych ma władza polityczna nawet z urzędu zobowiązać uprawnionego do wody do poczynienia potrzebnych zarządzeń w celu zapobieżenia szkodliwym skutkom.

§. 27.

Jeżeli środki przepisane przy udzieleniu pozwolenia na wpuszczanie do wody stałych materyi lub płynów nie osiągną zamierzonego celu zapobieżenia szkodliwej dla interesów publicznych, dla wspólnego użytkowania, albo dla cudzych praw zmianie jakości wody, może władza polityczna wydać każdego czasu dalsze zarządzenia potrzebne do osiągnięcia tego celu na koszt uprawnionego do wody.

§. 28.

Ustęp 1. Prawa używania wody w wodach publicznych uzyskane na podstawie pozwolenia gasną:

a) przez zrzeczenie się uprawnionego, podane do wiadomości właściwej władzy;

b) przez upływ czasu przy czasowych, a przez odwołanie przy odwoalnych prawach wodnych;

c) przez zaniechanie rozpoczęcia budowy, albo wykończenie pozwolonych zakładów wodnych i przyrządów w czasie w dokumencie koncesyjnym w tym celu wyznaczonym, albo z powodów zasługujących na uwzględnienie przedłużonym;

d) skutkiem zawalenia się, albo zniszczenia przyrządów, potrzebnych do używania wody, jeżeli przerwa w używaniu wody trwała dłużej niż trzy lata;

e) skutkiem tego, że cel zakładu odpadł, albo samowolnie zmieniony został, jeżeli prawo do używania wody w myśl §. 24. ustęp 7. związane było z pewnym, oznaczonym celem.

Ustęp 2. Jeżeli po wybudowaniu i uruchomieniu konsentowanego zakładu do wyzyskania popędowej siły wodnej wstrzymany był prawidłowy ruch przez trzy po sobie następujące lata, a nie zachodzą okoliczności uzasadniające według ustępu 1. lit. d) zgaśnięcie prawa, w takim razie może władza powołana do konsentowania zakładów z urzędu, albo na żądanie Wydziału krajowego, gmin lub innych interesentów, wyznaczyć uprawnionemu odpowiedni, najmniej jednoroczny, termin do podjęcia prawidłowego ruchu pod rygorem, że po bezskutecznym upływie terminu konsens uznany zostanie za wygasły.

Ustęp 3. Zgaśnięcie prawa używania wody przez wpływ czasu pociąga za sobą także zgaśnięcie prawa współużywania powstałego według §. 20. We wszystkich innych przypadkach zgaśnięcia prawa do używania wody pozostaje utrzymywane prawo współużywania stosownie do §. 24. ustęp 3. na pozostały czas trwania pierwotnego prawa używania wody, jeśli uprawniony do współużywania zobowiąże się do prawidłowego utrzymywania pierwotnego zakładu.

§. 29.

Jeżeli przedsiębiorca zamierza odbudować zniszczony zakład do używania wody, ma o tem donieść w terminie, wyznaczonym w §. 28. ustęp 1. lit. d), przedkładając plany dotyczące

odbudować się mającego zakładu. Takie doniesienie wstrzymuje upływ terminu podanego w §. 28. ustęp 1. lit. *d*). Władza polityczna ma na podstawie postępowania w myśl postanowień VI. rozdziału stwierdzić, czy zamierzona odbudowa, odpowiada poprzedniemu stanowi i czy ewentualnie zamierzone przez przedsiębiorcę zmiany konstrukcyi zakładu wodnego, są ze stanowiska ochrony publicznych interesów i cudzych praw dopuszczalne. Jeżeli zachodzą przewidziane w §. 26. okoliczności, można także z tego powodu przepisać ewentualnie potrzebne środki i zmiany co do odbudowy zakładu.

§. 30.

Ustęp 1. W razie zgaśnięcia prawa używania wody, ma władza orzec czy i o ile ma dotychczas uprawniony usunąć swoje zakłady, przywrócić poprzedni bieg wody, albo w jaki inny sposób ma w interesie publicznym, lub innych uprawnionych do wody, jak również sąsiadów uczynić nieszkodliwemi zmiany, powstałe przez jego zakłady.

Ustęp 2. W wypadku oznaczonym w §. 28. ustęp 1. lit. *d*) może władza, nawet przed zgaśnięciem prawa wodnego, przepisać w razie potrzeby na koszt uprawnionego do wody środki, w celu zapobieżenia naruszenia publicznych interesów, albo cudzych praw.

ROZDZIAŁ III.

O ochronie wód i obronie przed wodą, oraz o pieczy nad wodami.

§. 31.

Ustęp 1. Dla ochrony zakładów zaopatrujących w wodę do picia i użytkową przed zanieczyszczeniem lub uszczupleniem wydajności ich, może władza polityczna — oznaczając odpowiednie odszkodowanie — wydać specjalne zarządzenia co do używania i zagospodarowania gruntów.

Ustęp 2. W braku dobrowolnego porozumienia należy odszkodowanie oznaczyć według §. 97. i nałożyć je na uprawnionego do wody z zastrzeżeniem możliwych praw regresu.

§. 32.

Ustęp 1. Dla ochrony naturalnych albo sztucznie ujętych źródeł mineralnych i cieplic, których utrzymanie z powodu działania leczniczego wskazane jest przeważającymi względami na dobro ogółu, może polityczna władza krajowa po porozumieniu się z Wydziałem krajowym w drodze rozporządzenia postanowić, że w obrębie topograficznie ograniczonych obszarów (obszary ochronne) na pewne rodzaje robót, które to roboty mogą mieć wpływ na wydajność źródeł, albo wysokość wzniesienia się wody (Steighöhe) na bieg ich dopływów, na czystość, skład chemiczny, lub fizykalne własności wody w szczególności także na jej działanie radioaktywne (Radioaktivität), jak n. p. na kopanie, wiercenie, rozsadzanie i na budowy wszelkiego rodzaju,

na ujęcie źródeł, na ujęcie, odprowadzenie, albo używanie wody gruntowej — należy oprócz konsensu ewentualnie potrzebnego według innych przepisów, uzyskać pozwolenie Władzy politycznej.

- Ustęp 2. To pozwolenie można dać tylko wtedy, jeżeli według fachowego zdania wykluczonem jest, aby zamierzone roboty zagrażały tego rodzaju źródłom, albo jeżeli pozwolenie można połączyć z takimi warunkami, które są w stanie zapobiedz uszkodzeniu źródła.
- Ustęp 3. Jeżeli w skutkach okaże się, że przez roboty, wykonane za zezwoleniem władzy, źródło jest zagrożone, może władza polityczna zobowiązać przedsiębiorcę, aby dodatkowo przedsięwziął potrzebne środki dla ochrony źródła lub też, w miarę możliwości, przywrócił stan pierwotny.
- Ustęp 4. Dla ochrony wszelkiego rodzaju źródeł mineralnych i cieplic może władza polityczna wydać specjalne zarządzenia co do używania i zagospodarowania pewnych oznaczonych gruntów położonych wewnątrz lub poza obszarem ochronnym, a nawet i wtedy, gdy nie ustanowiono obszaru ochronnego (ustęp 1.).
- Ustęp 5. Jeżeli skutkiem zarządzeń lub zakazów, wydanych na podstawie poprzednich postanowień, dla ochrony źródła mineralnego albo cieplicy właściciel gruntu jest ograniczony w swobodnem używaniu tegoż, w takim razie przysłuża mu przeciw posiadaczowi źródła pretensya o odpowiednie, według § 97. oznaczyć się mające odszkodowanie, atoli pod warunkiem, że doznaje przeszkody w tego rodzaju używaniu, które w czasie ustanowienia obszaru ochronnego albo, o ile grunt nie wchodzi w obszar ochronny, w czasie wydania specjalnych zarządzeń władzy w sposób prawny było wykonywane albo też było prawnie uzasadnione.
- Ustęp 6. Do czuwania nad zachowaniem przepisów, wydanych na podstawie niniejszej ustawy dla ochrony źródeł mineralnych i cieplic, może Rząd ustanowić osobne organy nadzorcze.
- Ustęp 7. Organy te mają w wykonaniu swego urzędu prawo za okazaniem wystawionej przez polityczną władzę krajową — karty legitymacyjnej — wstępować na grunta, do budynków i lokali przedsiębiorstw, wchodzących w rachubę ze względu na obszar ochronny i żądać od właścicieli tychże albo od ich zastępców wyjaśnień dotyczących się ich zakresu działania. Organom tym na ich żądanie muszą być przedłożone dokumenty koncesyjne, wydane przez władze wraz z dotyczącymi planami i rysunkami.
- Ustęp 8. Do robót przedsięwziętych na podstawie uprawnienia, uzyskanego według powszechnej ustawy górniczej, albo według ustaw z 11. maja 1884, D. u. p. Nr. 71 i z 9. stycznia 1907, D. u. p. Nr. 7 jak również według ustawy z 22. marca 1908, D. u. i r. kr. Nr. 61, mają wyłącznie zastosowanie postanowienia tych ustaw.

§. 33.

- Ustęp 1. Na stawianie mostów, budowli na brzegach i na inne budowle, które ścieśniają profil odpływu wielkiej wody w wodach płynących, należy oprócz wymaganego ewentualnie według innych ustaw konsensu uzyskać także wodno-prawne pozwolenie.
- Ustęp 2. Obszary wewnątrz których na stawianie budowli, na ostatku wymienionych potrzeba wodno-prawnego pozwolenia, ma polityczna władza krajowa oznaczyć rozporządzeniem.

§ 34.

- Ustęp 1. Właścicielowi gruntu położonego poza zabudowaną częścią miejscowości nie wolno samowolnie zmieniać naturalnego odpływu wód na tymże gruncie się zbierających, lub przezeń płynących na niekorzyść niżej położonego gruntu.
- Ustęp 2. Równie i właścicielowi niższego gruntu nie wolno na niekorzyść niżej położonego przeszkadzać naturalnemu odpływowi takich wód.
- Ustęp 3. Postanowienia te nie mają zastosowania do takich urządzeń, które potrzebne są do prawidłowego zagospodarowania gruntów rolnych.

§. 35.

- Ustęp 1. Zakłady do odwodnienia zabudowanych części miejscowości (kanalizacja) potrzebują wodno-prawnego pozwolenia, jeżeli odprowadzenie wody ma nastąpić do wód publicznych lub do prywatnych wód nawierzchnicznych albo, jeżeli to wyrzecz może szkodliwy wpływ na stosunki wody gruntowej.
- Ustęp 2. Na inne zakłady do odwodnienia należy uzyskać to pozwolenie wtedy, jeżeli odprowadzenie wody może oddziaływać szkodliwie na jakość, bieg lub wysokość publicznych albo cudzych, prywatnych wód nawierzchnicznych lub też na cudze prawa.

§. 36.

- Ustęp 1. Na wszelkie ochronne i regulacyjne budowle wodne w wodach publicznych trzeba przed ich wykonaniem uzyskać konsens właściwej władzy politycznej.
- Ustęp 2. Na tego rodzaju budowle w wodach prywatnych konsens taki wtedy jest potrzebny, jeżeli budowle mogą szkodliwie oddziaływać na cudze prawa albo na jakość, bieg lub wysokość wody w publicznych albo cudzych prywatnych wodach.
- Ustęp 3. Na budowle wodne i regulacyjne wykonywane na podstawie projektu sporządzonego albo zatwierdzonego przez Ministerstwo rolnictwa lub Ministerstwo robót publicznych a nie podlegające postanowieniom ustawy z 30. czerwca 1884, D. p. Nr. 117 nie potrzeba pozwolenia władzy. Postępowanie wodno-prawne w sprawie takich projektów ograniczyć się winno do rozprawy i orzeczenia co do zarzutów i żądań stron interesowanych w odniesieniu do przewidzianych w projekcie urządzeń.
- Ustęp 4. Budowle wodne ochronne i regulacyjne mają być tak prowadzone, aby na tem nie ucierpiały publiczne interesy i aby uniknąć szkody dla cudzych spraw. Jeżeli i o ile przy wykonaniu takich budowli nie da się uniknąć szkody dla cudzych spraw, obowiązani są przedsiębiorcy uiścić za to pełne odszkodowanie, które w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według § 97.
- Ustęp 5. Przy wykonaniu budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, należy analogicznie stosować §§ 15. i 16., a jeżeli z takimi budowlami połączone są przyrządy do spiętrzenia wody, także §§ 21. i 23.

§. 37.

- Ustęp 1. Wystawienie i utrzymanie w dobrym stanie urządzeń i budowli, niemniej zastosowanie wszelkich środków przeciw

szkodliwym oddziaływaniom wody jest przede wszystkim — o ile w tej mierze nie istnieją zobowiązania innych osób — rzeczą tych, do których należą zagrożone albo uszkodzone nieruchomości i zakłady.

Ustęp 2. Jeżeli ci ostatni zaniechają tej ochrony i przez to zagrażą niebezpieczeństwo cudzej własności, to muszą oni — w braku zobowiązania trzecich osób — w każdym razie przedsięwziąć potrzebne środki ochrony na koszt tych, od których niebezpieczeństwo ma być odwrócone albo też na przedsięwzięcie tych środków pozwolić i przyczynić się do tego w stosunku do osiągniętej korzyści lub stosownie do stopnia odwróconego niebezpieczeństwa albo, jeżeli na tych podstawach nie da się oznaczyć udziału, według wartości dotyczących nieruchomości i zakładów.

Ustęp 3. W razie, gdyby się interesowani nie zgodzili, rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców

§. 38.

Ustawy krajowe postanowią w każdym poszczególnym wydadku o tem, czy tam, gdzie całe miejscowości i niwy wystawione są na powtarzające się wylewy albo na inne uszkodzenia przez wodę, ma nastąpić ustanowienie spółki, choćby nawet interesowani na to się nie zgodzili, czy też o wykonanie takich budowli postarać się należy zapomocą innych środków a w szczególności datków z funduszków publicznych.

§. 39.

Jeżeli grunta, które wskutek porzucenia do nikogo nie należą, położone są w okręgu spółki dla ochrony przed wodą i uregulowania wody, w takim razie ciąży na niej obowiązek wykonania potrzebnych budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, dopóki grunta nie przejdą na czyją własność.

§. 40.

Jeżeli stawia się budowle wodne ochronne i regulacyjne z funduszków publicznych i jeżeli te budowle przynoszą zarazem znaczną korzyść graniczącym nieruchomościom lub sąsiednim zakładom wodnym, albo też odwracają od nich znaczne szkody, to można zmusić w drodze administracyjnej posiadaczy nieruchomości i uprawnionych do wody, aby przyczynili się do kosztów budowy odpowiednim, w braku dobrowolnego porozumienia według § 98 oznaczyć się mającym, datkiem.

§. 41.

Ustęp 1. Grunt uzyskany wskutek budowli regulacyjnych w obrębie regulacyjnym (w łożyskach wód § 2. ustęp 3) przypada tym, którzy ponoszą kosztą przedsiębiorstwa.

Ustęp 2. Skoro cel regulacji został osiągnięty — najpóźniej jednak po upływie 12 lat począwszy od ukończenia robót regulacyjnych na wodach w nizinach, a po 8 latach na wodach górskich — musi być grunt uzyskany wskutek budowli regulacyjnych odstąpiony za zwrotem wartości właścicielom przy-

głych gruntów na ich żądanie, jeżeli nie zostanie użyty na cele żeglugi albo celem lepszego ubezpieczenia lub umocnienia brzegu.

Ustęp 3. Przy oznaczeniu wartości należy starać się przedewszystkiem po myśli § 93. o dobrowolne porozumienie ze stronami interesowanemi. Jeżeli to porozumienie nie przyjdzie do skutku, należyw artość gruntu oznaczyć, stosując analogicznie przepisy § 97.

Ustęp 4. Właściciele gruntów przyległych, którzy w ciągu 8 lat przed rozpoczęciem robót regulacyjnych, albo w czasie ich trwania wskutek działania wody utracili możność fizycznego rozporządzania swymi gruntami mogącymi nieść dochód, mogą — bez naruszenia prywatno-prawnych pretensyi a w szczególności zapisanej w księgach gruntowych własności — żądać, aby im w terminie oznaczonym w ustępie 1. odstąpiono grunt uzyskany znowu w dawnym obrębie zerwanych gruntów za zwrotem odszkodowania w wymiarze połowy ustalonej wartości.

Ustęp 5. Jeżeli jednak, po wydaniu orzeczenia wodno-prawnego co do regulacyi, grunta, które ani nie leżą wewnątrz łożyska, ustalonego według § 2. ustęp 3. ani też wewnątrz łożyska, projektowanego lub przez regulacyę wytworzonego, zostaną przez wodę zerwane i jeżeli władza polityczna ze względu na przedsiębiorstwo regulacyi nie dała właścicielowi pozwolenia na umocnienie swego brzegu własnym kosztem przeciw zerwaniu, wtedy ma przedsiębiorstwo po ukończeniu robót regulacyjnych oddać poszkodowanemu bezpłatnie ten ewentualnie znowu uzyskany grunt, o ile zaś tego gruntu napowrót nie odzyskano, uścić wynagrodzenie szkody odpowiadające wymiarowi brakującego gruntu.

Ustęp 6. Zobowiązanie do odstąpienia uzyskanego gruntu gaśnie — bez naruszenia prywatno-prawnych pretensyi a w szczególności zapisanej w księgach gruntowych własności — jeżeli właściciele przyległych gruntów mimo wystosowanego do nich na żądanie przedsiębiorstwa wezwania władzy nie skorzystają z przysługującego im prawa w odpowiednim terminie, który ma być wyznaczony nie poniżej 6 miesięcy.

Ustęp 7. Jeżeli względy publiczne tego wymagają, może władza polityczna przepisać nabywcom gruntów uzyskanych przez regulacyę sposób ich użytkowania.

§. 42.

W interesie utrzymania brzegów, grobli i ścieków można polecić właścicielowi brzegów, aby wyrąbał drzewa i krzaki na brzegach, groblach i na parcelach gruntowych, położonych w terenie zalewowym i utrzymywał te miejsca w stanie wolnym od zadrzewienia oraz, aby prowadził odpowiednią gospodarkę co do istniejącego stanu roślinności.

§. 43.

Ustęp 1. W celu zapobieżenia uszkodzeniu brzegów, grobli i ścieków może władza polityczna zakazać:

1. paszenia bydła na stokach brzegów i groblach;
2. składowania drzewa i innych materyałów jak również wydobycia piasku i szutru w obrębie brzegów i regularnie powtarzających się wielkich wód — bez zezwolenia władzy (§ 89 ustęp 3);

3. przywiązywania tratw poza wyznaczonymi miejscami do ich lądowania.

Ustęp 2. Miejsca do lądowania należy oznaczyć w sposób widoczny, aby były łatwe do rozpoznania. Na każdym placu do lądowania muszą być wystawione na widok przepisy o zabezpieczeniu tratw przed spłynięciem do wody.

Ustęp 3. Nadto może władza polityczna w celu zapobieżenia szkodliwemu zanieczyszczeniu wód zakazać, aby na brzegach i w bezpośredniej ich bliskości nie składano śmiecia i innych odpadków oddziałujących szkodliwie na jakość wody.

§. 44.

Ustęp 1. Uprawnieni do używania wody są — z zastrzeżeniem prawomocnych zobowiązań innych osób — obowiązani, swoje zakłady i należące do nich kanały, sztuczne ścieki, zbiorniki wodne, jak również inne urządzenia do używania wody, utrzymywać w stanie odpowiadającym pozwoleniu względnie zarządzeniu władzy w myśl §§ 26 i 29. a jeżeli ten stan nie da się udowodnić, mają je tak utrzymywać, aby nie było naruszenia publicznych interesów lub cudzych praw. Obowiązek utrzymywania rozciąga się także na te przestrzenie naturalnych wód, na które zakłady szkodliwie oddziałują.

Ustęp 2. Jeżeli uprawniony nie jest wiadomy, obowiązek ten ciąży na tych osobach, które tych urządzeń rzeczywiście używają, a to jeżeli nie ma innej prawnej podstawy do rozkładu, w miarę korzyści, jakie mają. W braku porozumienia między stronami interesowanymi, orzeka o tem właściwa władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

Ustęp 3. Jeżeli zarządzeniem co do obowiązku utrzymywania zakładu nie stanie się zadość, w takim razie ma władza polityczna polecić usunięcie wadliwości, wyznaczając ku temu odpowiedni termin, a po bezskutecznym upływie terminu wykonać to na koszt opieszających.

§. 45.

Ustęp 1. Jeżeli w celu bezzwłocznego zapobieżenia niebezpieczeństwu przerwania brzegów lub grobli albo wylewów, trzeba się szybko jać środków zaradczych, to wszystkie w gminie względnie na obszarze dworskim obecne zdolne osoby obowiązane są — na żądanie władzy politycznej, albo jeżeli zastępca jej na miejscu niebezpieczeństwa nie jest obecny, na żądanie przełożonego zagrożonej gminy względnie obszaru dworskiego — oddać bezpłatnie swe usługi. Na żądanie tych organów mają także sąsiednie gminy i obszary dworskie dać potrzebną pomoc.

Ustęp 2. Gminy i obszary dworskie, na rzecz których dostarczono pomocy, mają sąsiednim gminom względnie obszarom dworskim na ich żądanie wynagrodzić wydatki poniesione w gotówce z powodu dostarczenia pomocy, w kwocie, którą oznaczy władza polityczna.

ROZDZIAŁ IV.

○ wyłączeniu i prawach przymusowych.

§. 46.

Ustęp 1. Rząd w porozumieniu z Wydziałem krajowym może prywatne płynące wody z wyjątkiem oznaczonych w § 3. wód

i jezior prywatnych uznać, za odpowiedniemi wynagrodzeniem, które w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według § 97, za dobro publiczne, jeżeli to leży w interesie znacznie lepszego wyzyskania wody na cele gospodarskie albo w ogóle w interesie publicznym.

- Ustęp 2. Gminy i inne strony interesowane, które z uznania tych wód za publiczne, odniosą znaczną korzyść, można w drodze administracyjnej zobowiązać do przyczynienia się do wynagrodzenia szkody odpowiednim datkiem, którego wysokość w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 93.

§. 47.

- Ustęp 1. Posiadacze brzegów obowiązani są dozwalać i nadal lądowania i przymocowania statków i tratw w miejscach ku temu przez Władzę przeznaczonych bezpłatnie, o ile za to żadnego nie pobierali wynagrodzenia.

- Ustęp 2. Posiadacze brzegów i grobli mają także obowiązek zezwalać bezpłatnie na chodzenie po tychże organom służby publicznej i na używanie istniejących dróg do holowania. Odszkodowania można żądać tylko wtedy, jeżeli do tego istnieje specjalny tytuł prawny.

- Ustęp 3. Jeżeli to leży w interesie publicznym, można zobowiązać w drodze administracyjnej właścicieli gruntów, aby — za odpowiedniemi, w braku dobrowolnego porozumienia według § 97 oznaczyć się mającemi odszkodowaniem — odstąpili grunta potrzebne do urządzenia nowych miejsc do lądowania statków i tratw albo nowych dróg do holowania jak również do rozszerzenia istniejących miejsc do lądowania i dróg do holowania.

- Ustęp 4. Jeżeli wchodzi w grę grunta kolejowe, należy porozumieć się z właściwymi władzami kolejowemi.

§. 48.

W razie niebezpieczeństwa wolno w każdym odpowiedniemi miejscu lądować, jakoteż składać na brzeg ładunek a nawet i same statki lub tratwy, aż do chwili, w której dalsza żegluga lub spław stają się możliwemi. W razie doznanej szkody może posiadacz brzegu żądać od właściciela statków i tratw — bez naruszenia przysługującego temuż prawa regresu do trzecich osób — odpowiedniego odszkodowania, które w braku dobrowolnego porozumienia ma być oznaczone według § 97.

§. 49.

- Ustęp 1. Jeżeli w celu wystawienia urządzeń wodnych potrzebne są roboty przygotowawcze na cudzych gruntach a właściciel tychże nie chce na nie zezwolić, musi przedsiębiorca uzyskać na to pozwolenie władzy politycznej, która ma wyznaczyć stosowny termin do podjęcia tych robót.

Jeżeli wchodzi w rachubę grunta kolejowe, należy porozumieć się z właściwymi władzami kolejowemi.

- Ustęp 2. Na żądanie właściciela gruntu, ma władza polityczna oznaczyć zabezpieczenie, jakie tymczasowo winien dać przedsiębiorca tytułem wynagrodzenia szkody spowodowanej robotami przygotowawczemi.

Ustęp 3. Każdorazowe odszkodowanie należy w braku dobrowolnego porozumienia oznaczyć według § 97.

§. 50.

Ustęp 1. W celu popierania pożytecznego użytkowania wody, albo w celu usunięcia jej szkodliwych skutków można zarządzić w drodze administracyjnej:

a) ażeby ten, do kogo prywatna woda płynąca należy, o ile jej nie potrzebuje i nie użyje w terminie, który mu Władza odpowiednio do okoliczności wyznaczy, odstąpił ją za odpowiednim odszkodowaniem innym, którzy jej pożytecznie użyć mogą:

b) aby właściciele gruntów dozwolili za odpowiednim odszkodowaniem ustanowienia służebności na swojej posiadłości w tym celu, aby otworzyć dostęp do wody publicznej dla umożliwienia jej używania;

c) aby przedsiębiorcom zakładów, służących do zaopatrywania w wodę, do odprowadzania wody, nawodnienia albo odwodnienia, następnie zakładów do wyzyskania popędowej siły wody, — z których urządzenia można oczekiwać przeważających korzyści w stosunku do niekorzyści wynikających z praw przymusowych — dozwolono za odpowiednim wynagrodzeniem służebności na cudzym gruncie potrzebnej do doprowadzenia i odprowadzenia wody jak również do urządzenia potrzebnych jazów, zbiorników, szluz, przyrządów do podniesienia wody, miar spiętrzenia i stałych znaków wodnych.

Ustęp 2. Jeżeli na podstawie postanowień ustępu 1. lit. a) zajmuje się cudzą wodę prywatną w celu wyzyskania jej siły popędowej, w takim razie należy na żądanie tego, do kogo woda należy ograniczyć czasowo wywłaszczenie stosownie do §. 24. ustęp 2.

Ustęp 3. Prawa przymusowo wymienione pod b) nie mogą wogóle rozciągać się na budyńki z należącymi do nich podwórzami i ogrodami, wymienione zaś pod c) tylko wtedy, jeżeli chodzi o przedsiębiorstwo państwa, kraju, albo gminy, lub jeżeli projektowane przedsiębiorstwo uznane zostało przez powołaną do tego Władzę polityczną w porozumieniu z Wydziałem krajowym za wskazane interesem publicznym oraz jeżeliby we wszystkich tych przypadkach wykonanie przedsiębiorstwa bez takiego ustanowienia praw przymusowych było albo całkiem niemożliwe albo tylko z niestosunkowo wielkimi kosztami.

Ustęp 4. Od przyjęcia służebności wspomnianych pod b) i c) mogą się jednak właściciele gruntu uwolnić przez odstąpienie potrzebnego gruntu, za które to odstąpienie należy im się odpowiednie odszkodowanie.

Ustęp 5. Jeżeliby grunt wskutek prowadzenia wody albo wskutek zakładów nie mógł być przez właściciela odpowiednio celowi użyty, natenczas na jego żądanie ma być cały grunt wykupiony.

Ustęp 6. We wszystkich tych przypadkach należy w braku dobrowolnego porozumienia oznaczyć odszkodowanie według §. 97.

Ustęp 7. Jeżeli przy ustanowieniu praw przymusowych wchodzi w rachubę grunta kolejowe, należy postępować w porozumieniu z właściwymi władzami kolejowymi.

§. 51.

Ustęp 1. Na wypadek zastosowania §. 50. ustęp 1. lit. a) ma konsens zawierać w każdym razie warunek, że z udzielonego po-

zwolenia musi być pod rygorem utraty zrobiony użytek w odpowiednio oznaczonym przeciągu czasu.

- Ustęp 2. O utracie ustanowionego prawa przymusowego można także wtedy orzec, jeżeli uprawnionemu nie uiszczono należycie oznaczonego odszkodowania.

§. 52.

- Ustęp 1. Właścicielowi gruntu, obciążonego służebnością na korzyść przedsiębiorstwa, należy na żądanie dozwolić współużywania urządzenia w ten sposób powstałego, za stosownem przyczynieniem się w miarę ilości używanej wody do kosztów wystawienia i utrzymywania o tyle, o ile przez to osiągnięcie celu urządzenia nie byłoby znacznie utrudnione albo na niebezpieczeństwo narażone.

- Ustęp 2. Jeżeli żąda się współużywania dopiero podczas stawiania albo po ukonczeniu zakładu, w takim razie właściciel gruntu żądający współużywania ma nadto ponosić kosztów ewentualnie potrzebnych zmian.

- Ustęp 3. O wysokości kwoty, którą do kosztów przyczynić się należy, rozstrzyga w braku porozumienia między stronami interesowanymi władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

- Ustęp 4. Co do zgaśnięcia takich praw współużywania mają analogiczne zastosowanie postanowienia §. 28. ustęp 3.

§. 53.

- Ustęp 1. Na wywłaszczenie istniejących praw zużywania siły popędowej wody i zakładów do tego służących może władza polityczna pozwolić za odpowiednim wynagrodzeniem, które w braku dobrowolnego porozumienia należy oznaczyć według §. 97. w celu umożliwienia urządzenia i wybudowania zakładów do używania wody. Pozwolenie może być tylko wtedy dane, jeżeli te zakłady do używania wody mają ze względu na dane stosunki gospodarcze wybitne i w porównaniu z wywłaszczyć się mającymi przedsiębiorstwami istotnie większe znaczenie ekonomiczne i jeżeliby nowe przedsiębiorstwo bez wciągnięcia wywłaszczyć się mających praw i zakładów nie dało się wcale albo tylko z niestosunkowo wielkimi kosztami odpowiednio celowi urządzić. Jeżeliby skutkiem takiego wywłaszczenia zakłady przemysłowe uruchomiane siłą wodną straciły dla właściciela na dalszej odpowiedniej celowi używalności, w takim razie na jego żądanie należy je również wykupić.

- Ustęp 2. Prawo żądania wywłaszczenia odpada, jeżeli dotychczas uprawniony oświadczy gotowość, że w odpowiednim, nie poniżej 3 miesięcy przez władzę wyznaczyc się mającym czasie przedłoży projekt, przez którego wykonanie zakład jego byłby w ten sposób powiększony albo przeistoczony, iż nie miałby istotnie mniejszego znaczenia dla gospodarstwa społecznego, niż projektowane przedsiębiorstwo.

- Ustęp 3. Jeżeli w tym terminie projekt taki nie zostanie wniesiony albo jeżeli projekt nie może być konsentowany, w takim razie ma nastąpić dalszy tok postępowania wdrożonego na podstawie żądanie wywłaszczenia.

§. 54.

- Ustęp 1. Jeżeli na podstawie postanowień §. 53. zostanie wniesione żądanie wywłaszczenia w takim razie może, jeżeli strony na to

się zgadzają, zamiast pieniężnego odszkodowania nastąpić odszkodowanie w sile.

- Ustęp 2. Jeżeli w tym wypadku wywłaszczenie wymaga przeniesienia dotychczasowych zakładów albo zmiany maszynowego urządzenia wywłaszczyć się mających zakładów, to przedsiębiorca nowego zakładu, jeżeli inny układ nie przyjdzie do skutku, ma ponosić połączone z tem koszta.
- Ustęp 3. Zobowiązania uzasadnione według ustępu 1. i 2. przechodzą na każdoczesnego posiadacza nowego przedsiębiorstwa i nadto należy je stosownie do zawartego układu zabezpieczyć.

§. 55.

- Ustęp 1. Gdzie panuje stały brak wody do picia, gotowania, prania i pojenia albo do gaszenia ognia lub do innych publicznych celów a dostarczenie jej przechodzi siły pojedynczych członków gminy, tam dostarczenie wody jest stosownie do ustawy gminnej rzeczą gmin lub miejscowości względnie obszarów dworskich.
- Ustęp 2. Gminy, miejscowości i obszary dworskie, nie mające podstatkiem wody na powyższe cele, mają w miarę tej potrzeby prawo — za odpowiednim w braku dobrowolnego porozumienia według §. 97. oznaczyć się mającym odszkodowaniem — do wywłaszczenia wód prywatnych i praw używania wody, jednak tylko o tyle, o ile uprawnieni do wody nie potrzebują jej do podobnych własnych celów.
- Ustęp 3. Poza granicami własnych obszarów mogą gminy, miejscowości i obszary dworskie robić użytek z przysługującego im prawa wywłaszczenia tylko wtedy, jeżeli nie mogą zaspokoić potrzeby wody w granicach własnych obszarów w sposób celowi równie odpowiedni i ekonomiczny.
- Ustęp 4. Jeżeli zachodzi konkurencja między projektami na zaopatrzenie w wodę i jeżeli wszystkich żądań nie można uwzględnić, należy się pierwszeństwo tej gminie albo miejscowości lub obszarowi dworskiemu, gdzie znajduje się woda, której dotyczy żądanie.

§. 56.

Postanowienia §§. 14. 18. ustęp 4. i 55. ustęp 2. do 4. mają analogiczne zastosowanie także do zaopatrzenia w wodę pojedynczych osad, jeżeli temu nie czynią zadość zakłady do zaopatrzenia w wodę gmin i miejscowości względnie obszarów dworskich, do których te osady należą.

§. 57.

W razie pożaru, albo gdyby zaszedł chwilowo brak wody, wymagający gwałtownie przyjścia z pomocą, wolno władzy politycznej, albo jeżeli zastępca jej nie jest obecny, miejscowej władzy policyjnej względnie naczelnikowi gminy lub obszarowi dworskiego, wydać wskazane interesem publicznym zarządzenia co do czasowego użycia wód publicznych, jak również wód prywatnych, z wyjątkiem zamkniętych wodociągów obcych gmin, i w razie potrzeby kazać je natychmiast wykonać.

§. 58.

- Ustęp 1. W celu wykonania budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, podjętych w interesie publicznym, muszą być odstą-

pione potrzebne grunta i inne nieruchomości, urządzenia i zakłady albo też musi być ustanowiona potrzebna służebność gruntowa; w obu przypadkach za odpowiedniem, w braku dobrowolnego porozumienia według §. 97. oznaczyć się mającem odszkodowaniem.

Ustęp 2. Także wodociągi, zakłady wodne i kanały mogą być bez zezwolenia uprawnionych przesunięte na inne miejsce, jeżeli tego wymagają interesy publiczne, i jeżeli to może nastąpić bez naruszenia celu zakładu wodnego. Koszta przeniesienia mają ponosić przedsiębiorcy.

Ustęp 3. Materiały potrzebne do wykonania takich w interesie publicznym stawianych budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych, a znajdujące się na gruntach, które mają być ochronione, musi właściciel do tego celu odstąpić za stosownem, w braku dobrowolnego porozumienia, według §. 97. oznaczyć się mającem odszkodowaniem.

§. 59.

Ustęp 1. W celu wykonania i utrzymywania ochronnych, regulacyjnych albo innych budowli wodnych i zakładów, muszą właściciele brzegów i uprawnieni do wody, za stosownem w braku dobrowolnego porozumienia według § 97 oznaczyć się mającem wynagrodzeniem, o ile nie są do tego bezpłatnie obowiązani, pozwolić na potrzebne chodzenie po brzegach i użycie brzegów do wywozu i przywozu, tudzież do składowania i obrabiania materiałów, co jednak nie narusza obowiązujących przepisów o wstępowaniu na grunta kolei żelaznych. Uprawnieni do wody są nadto w równy sposób obowiązani pozwolić na czasowe ograniczenie albo zastanowienie używania wody.

Ustęp 2. Na żądanie stron interesowanych ma władza polityczna wyznaczyć prowadzącemu budowę stosowny termin do ukończenia robót i uprzątnięcia materiału.

ROZDZIAŁ PIĄTY.

O spółkach wodnych.

§. 60.

Do stawiania i utrzymania budowli wodnych, mających na celu ochronę własności ziemskiej, albo uregulowanie biegu wody, niemniej do urządzenia zakładów osuszających i nawadniających, mogą się tworzyć spółki wodne, albo na podstawie porozumienia się interesowanych, albo na mocy uchwał większości interesowanych, na podstawie rozporządzenia właściwej władzy administracyjnej.

§. 61.

Ustęp 1. Jeżeli w drodze administracyjnej uznano, że budowa albo zakład, które większość interesowanych projektuje, przyniesie niewątpliwą korzyść i że urządzenie to nie da się wykonać odpowiednio celowi bez rozszerzenia go na grunta mniejszości interesowanych, to mniejszość można zmusić, by przystąpiła do spółki zawiązać się mającej w celu wykonania i używania tego urządzenia.

- Ustęp 2. Stosunek głosów oblicza się nie według głów, lecz według obszaru uczestniczącego gruntu.
- Ustęp 3. Wszelako nie można zmusić do udziału tych właścicieli gruntów, których dotychczasowy sposób używania był dla posiadacza korzystniejszy, aniżeli sposób zamierzony przez wystawienie urządzeń wodnych, zmusić ich jednak można tylko do dozwolenia służebności według §. 50.

§. 62.

Ten obowiązek mniejszości powstaje jednak tylko wtedy, jeżeli przy przedsiębiorstwach zakładów nawodniających najmniej dwie trzecie, a przy przedsiębiorstwach zakładów do osuszenia, ochrony lub uregulowania wód więcej niż połowa interesowanych głosowała za utworzeniem spółki.

§. 63.

- Ustęp 1. Większość głosów potrzebna do zawiązania takich spółek oblicza się przy przedsiębiorstwach do osuszania i nawodniania podług wielkości interesowanych gruntów, a przy budowlach ochronnych i regulacyjnych według wartości własności, którą się ma ochraniać.
- Ustęp 2. Przy oszacowaniu tej ostatniej trzeba brać w rachunek także oczekiwane podwyższenie jej wartości przez budowle.

§. 64.

Każda spółka wodna musi mieć statuty, kierownictwo (wydział) i przełożęństwo (przewodniczącego), które ją zastępuje na zewnątrz. Prawne istnienie spółki wodnej dla stosunków publicznych i prywatnych zawisło od uzyskania uznania jej przez właściwą władzę administracyjną. Dokument uznania, statuty, spis członków, spółki i nazwiska członków, wydziału, jak również podpis osób, podpisujących za przełożęństwo, należy uwidocznic w osobnym dodatku do księgi wodnej. Każda w tym względzie zachodząca zmiana winna być zaznaczona w tym dodatku (§. 114).

§. 65.

- Ustęp 1. Dla zarządu spółki i załatwienia jej spraw wybierają członkowie ze swego grona wydział bezwzględną większością głosów, które według § 63 obliczać należy.
- Ustęp 2. Wydział wybiera ze swego grona przewodniczącego bezwzględną większością głosów, która się oblicza podług głów.
- Ustęp 3. Jeżeli przy tych wyborach nie uzyskano bezwzględnej większości głosów, natenczas rozstrzyga wybór ściślejszy, a przy równości głosów los.
- Ustęp 4. O wyniku wyborów należy donieść władzy politycznej, wymieniając te osoby, które podpisują za spółkę.

§. 66.

- Ustęp 1. Władze polityczne rozstrzygają reklamacje, tyczące się prawa wyborczego.

Ustęp 2. Zbadanie aktu wyborczego jest rzeczą wydziału spółki, przeciw orzeczeniu, którego niema środka prawnego.

§. 67.

Ustęp 1. Spółka winna z wyjątkiem przewidzianym w ustępie 2-im bezwzględna większością głosów (§. 63) zapomocą statutów uregulować prawa i obowiązki swych członków, odnoszące się do przedsiębiorstwa, a w szczególności miarę rozkładu kosztów jak również swój zarząd. Statuty należy przedłożyć władzy politycznej do zatwierdzenia. W ten sam sposób należy postąpić przy zmianie statutów.

Ustęp 2. Jeżeli miara rozkładu kosztów ma być unormowana w sposób odmienny, niż to ustawa (§§ 73 i 74) przepisuje, natenczas potrzebna jest do tego jednomyślna uchwała obecnych interesowanych. Przy tem muszą być zastąpione najmniej dziesięć dziesiątych części, włączonej do spółki posiadłości gruntowej (§ 63).

§. 68.

Kto nabywa grunt, należący do związku spółki, staje się jej członkiem i jest obowiązany do świadczeń, wypływających z tego stosunku. Obowiązek ten jest ciężarem realnym i ma aż do wysokości trzechletnich zaległości pierwszeństwo przed innymi prawami rzeczowemi bezpośrednio po państwowych podatkach i publicznych należyciach. Obowiązek dalszego uiszczania datków ustaje tylko wtedy, gdy grunt obciążony zostanie zgodnie z przepisami ze spółki wydzielony, albo też spółka się rozwiąże.

§. 69.

Ustęp 1. Spółka obowiązana jest przyjąć do związku swego dodatkowo sąsiednie grunta na żądanie właścicieli za stosunkowem przyczynieniem się do kosztów budowy i utrzymania, jeżeli:

a) w ten sposób dla tych gruntów najodpowiedniej celowi osiągnąć można odwodnienie, nawodnienie, ochronę albo regulację i

b) jeżeli istniejący zakład albo prowadzona budowla wystarczą do zaspokojenia wspólnej potrzeby bez szkody dla dotychczasowych uczestników.

Ustęp 2. Jeżeli przyjęcie sąsiedniego gruntu do związku spółki możliwem jest tylko przez osobne urządzenia albo zmianę istniejących urządzeń lub budowli, winien przystępujący do spółki ponieść nadto wszystkie koszty nowego urządzenia. Jeżeli pomiędzy stronami interesowanemi nie przyjdzie do skutku dobrowolna zgoda co do przyczynienia się do kosztów budowy i utrzymania, natenczas rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 70.

Ustęp 1. Wydzielenie pojedynczych gruntów ze związku spółki może nastąpić wbrew woli innych współników, jeżeli dla gruntu po upływie czasu wystarczającego do osiągnięcia spodziewanego skutku nie osiągnięto wcale nieodzownie potrzebnego nawo-

dnienia lub odwodnienia lub tylko w sposób nietrwały, albo jeśli to nawodnienie lub odwodnienie można osiągnąć bez naruszenia celu spółki, z której wydzielenie ma nastąpić, przez przyjęcie do sąsiedniej spółki albo przez własne urządzenia.

Ustęp 2. Jeżeli chce wystąpić członek spółki, który później wstąpiwszy dał powód do osobnych urządzeń lub zmian (§ 69), które okazują się wskutek jego wystąpienia szkodliwymi dla odpowiedniego osiągnięcia wspólnego celu, to jest obowiązany na żądanie spółki przywrócić na swój koszt zakład do dawnego stanu, albo poczynić zarządzenia potrzebne do usunięcia szkody.

Ustęp 3. Jeżeli uczestnictwo występującego posiadacza gruntu było przymusowe, może żądać od spółki zwrotu uiszczonych datków i usunięcia urządzeń wykonanych na jego gruncie, a zbędnych wskutek jego wystąpienia, o czym w razie, gdyby zgoda do skutku nie przyszła, rozstrzyga władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

Ustęp 4. Większość (§ 63) może żądać wyłączenia ze spółki pojedynczych gruntów, jeżeli to leży w interesie wspólnego zakładu. W tym wypadku przysługują występującemu wymienione w poprzednim ustępie pretensje do spółki.

§. 71.

Ustęp 1. Rozwiązanie spółki może nastąpić większością głosów, skoro spółka wypełni swe zobowiązania względem osób trzecich.

Ustęp 2. Potrzebną do tego większość głosów oblicza się według postanowień § 63.

§. 72.

Przy spółkach, zawiązanych na podstawie specjalnych ustawowych postanowień, albo którym przyznano zasiłki z funduszków państwowych lub krajowych, potrzeba na wyłączenie pojedynczych gruntów ze związku spółki jak również na jej rozwiązanie zgody Ministerstwa rolnictwa, a jeżeli zasiłek udzielono z funduszków krajowych, także Wydziału krajowego.

§. 73.

Ustęp 1. Koszta urządzenia i utrzymywania zakładów do osuszania i nawadniania mają być rozkładane na uczestników według miary oznaczonej statutem albo też osobną dobrowolną umową.

Ustęp 2. Jeżeli co do miary rozłożenia kosztów nie da się osiągnąć dobrowolnego porozumienia, rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

Ustęp 3. Przytem należy oznaczyć rozkład datków według przestrzni gruntów wciągniętych do urządzeń (zakładów) wodnych. Jeżeli co do korzyści, wynikających z urządzeń dla pojedynczych właścicieli gruntów, zachodzi znaczna różnica, muszą być grunta podzielone na klasy z odpowiedniemi stopniowaniem datków.

§. 74.

Koszta wspólnych budowli wodnych, ochronnych i regulacyjnych ponoszą interesowani, jeżeli statuty lub umowy innej

miary rozkładu nie przepisują, w stosunku korzyści, która ma być osiągnięta, albo według stopnia niebezpieczeństwa, które ma być usunięte, albo też, o ile się podział na tych podstawach nie da uskutecznić według wartości interesowanych nieruchomości i zakładów. W razie, gdyby się interesowani nie zgodzili, rozstrzyga o tem władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 75.

Zaległe datki na rzecz wspólnych urządzeń osuszających i nawadniających, tudzież budowli ochronnych i regulacyjnych, ściągane będą na prośbę spółki, która w przypadkach zasługujących na uwzględnienie, winna postępować z możliwą względnością, w drodze politycznej egzekucyi.

§. 76.

- Ustęp 1. W celu wybudowania, używania i utrzymywania wspólnych do wyzyskania popędowej siły wody służących jazów, zbiorników i należących do nich urządzeń do prowadzenia wody, jak również zakładów, służących do zaopatrywania w wodę i do oczyszczenia wody, można tworzyć spółki wodne na podstawie wolnego porozumienia.
- Ustęp 2. Do tych spółek stosują się analogicznie postanowienia §§. 64, 65, 66, 67, ustęp 1, 68, 71 i 75 z tą zasadą, że o ile statuty spółki inaczej nie postanawiają, stosunek głosów oraz przyczynianie się członków do kosztów urządzenia i utrzymania wspólnych zakładów, oblicza się przy zakładach służących do dostarczenia wody według spotrzebowania wody przez pojedynczych członków, a przy wszystkich innych zakładach według korzyści, wynikających z przedsiębiorstwa dla nieruchomości i zakładów, uczestniczących w spółce.
- Ustęp 3. Statuty mają postanowić, czy i o ile wystąpienie pojedynczych wspólników ze związku spółki w czasie jej trwania jest dopuszczalne.
- Ustęp 4. Spółka obowiązana jest przyjąć do swego związku zakłady i nieruchomości, znajdujące się w obrębie przedsiębiorstwa spółki, jeżeli dla nich przez przyjęcie mogą wyniknąć istotne korzyści, a dla dotychczasowych wspólników nie mogą powstać istotne szkody. Spółka uprawniona jest żądać od nowo wstępujących członków odpowiedniego udziału w dotychczasowych wydatkach na przedsiębiorstwo oraz zwrócenia poprzód specjalnych kosztów, na które narażona została przez przyłączenie wspomnianych zakładów i nieruchomości.
- Ustęp 5. Właściciele gruntów i uprawnionych do wody, którzy do spółki nie należą, lecz odnoszą bezpośredni i istotny pożytek z jej urządzeń przez odwrócenie niebezpieczeństwa, albo przez rzeczywiste wyzyskanie poprawionych stosunków poboru wody, może właściwa władza polityczna na wniosek przełożenia spółki zobowiązać, aby przyczynili się odpowiednim datkiem do kosztów urządzenia i utrzymania zakładów spółki. Właściciele gruntów i uprawnionych do wody, zobowiązanych w myśl tych postanowień do przyczynienia się datkami, należy na ich żądanie, przyjąć do spółki.
- Ustęp 6. Wysokość datków, które mają być płacone w myśl tego paragrafu ma, w braku dobrowolnego porozumienia, oznaczyć władza polityczna na podstawie opinii rzeczoznawców.

ROZDZIAŁ VI.

O władzach i postępowaniu.

§. 77.

Wszelkie sprawy, które według tej ustawy odnoszą się do używania ochrony i obrony przed wodą oraz pieczy o wodę, należą do zakresu działania władz politycznych.

§. 78.

W myśl tej ustawy właściwą jest — z wyjątkami przewidzianymi w §§. 79. i 80. — władza polityczna tego powiatu, w którym się zakład znajduje lub ma być urządzony, albo w którym ma nastąpić używanie wody.

§. 79.

Ustęp 1.

Politycznej władzy krajowej jest zastrzeżone:

1. Na przestrzeniach wód płynących, używanych do żeglugi i spławiania traw:

a) pozwolenie na używanie wody oraz na urządzenie i zmianę potrzebnych do tego zakładów;

b) pozwolenie na budowle wodne ochronne i regulacyjne;

c) wydawanie zakazów po myśli §. 43., ustęp 1, punkt 3.

2. Na wszystkich wodach:

a) pozwolenie na urządzenie i zmianę zakładów do wyzyskania popędowej siły wody, jeżeli największa siła wodna uzyskać się dająca w miejscu projektowanego ujęcia przy niskim stanie wody przekracza 500 surowych sił koni;

b) orzekanie w kwestyi, czy przedsiębiorstwu przysługuje prawo żądania wywłaszczenia w myśl §. 50., ustęp 3., albo §. 53.

3. Orzekanie w sprawach budowli wodnych i regulacyjnych, oznaczonych w §. 36., ustęp 3.

4. Oznaczenie odszkodowań i datków przy uznaniu wody prywatnej za publiczną (§. 46.).

Ustęp 2.

Jeżeli chodzi o pozwolenie na wypusty wody lub przystanie albo na przewozy mniejszego znaczenia, może władza krajowa poruczyć przeprowadzenie rozprawy politycznej władzy powiatowej.

§. 80.

Ministerstwu rolnictwa jest zastrzeżone:

1. Pozwolenie na takie przewozy, które służyć mają dla ruchu między tutejszym krajem a zagranicą;

2. orzekanie o podaniach o przedłużeniu terminów, oznaczonych w §. 96., ustęp 5. i w §. 104, ustęp 4.

§. 81.

Ustęp 1.

Jeżeli gmina, mająca powierzona sobie administrację polityczną, powołana według §. 78. do przeprowadzenia rozprawy, sama występuje jako przedsiębiorca zakładu wodnego, albo jest

stroną interesowaną, natenczas ma władza krajowa wyznaczyć władzę polityczną, która ma rozprawę przeprowadzić i orzec o dopuszczalności zakładu.

Ustęp 2. Jeżeli zakłady rozciągają się na kilka powiatów administracyjnych kraju, albo na kilka krajów, natenczas oznacza w pierwszym wypadku polityczna władza krajowa, w drugim Ministerstwo rolnictwa, która z władz politycznych właściwych według §§. 78 i 79 ma w porozumieniu a w razie potrzeby ze współdziałaniem innych interesowanych w tem władz przeprowadzić rozprawę i wydać orzeczenie.

Ustęp 3. Jeżeli interesowane władze nie zgodzą się ze sobą, należy odnieść się o rozstrzygnięcie do przełożonej wyższej władzy.

§. 82.

Ustęp 1. Wszelkie prośby i podania w sprawach wodno-prawnych należy wnosić:

1. w przypadku, oznaczonym w §. 80. punkt 1. do politycznej władzy powiatowej, w której okręgu zakład ma być urządzony;

2. w przypadku, oznaczonym w §. 80., punkt 2 do tej władzy politycznej, która udzieliła pozwolenia na urządzenie zakładu;

3. w przypadku §. 81. — aż do oznaczenia władzy, której będzie poruczone przeprowadzenie rozprawy — do tej władzy wyższej, której przysługuje to wyznaczenie;

4. we wszystkich innych przypadkach do władzy, właściwej w myśl §§. 78. i 79.

Ustęp 2. Władze polityczne mają z urzędu oceniać swą kompetencję i, jeżeli uznają się za niekompetentne, bezzwłocznie odrzucać w drodze orzeczenia prośby i podania.

Ustęp 3. Jeżeli dopiero po wdrożeniu postępowania okaże się brak kompetencji, należy zastanowić dalsze postępowanie i sprawę, stanowiącą przedmiot dochodzenia, odstąpić właściwej władzy, zawiadamiając równocześnie o tem strony.

§. 83.

Ustęp 1. Podania o nadanie praw używania wody i o pozwolenie na stawianie, albo zmianę zakładów do używania oraz budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych muszą, o ile jeden lub drugi z wymogów nie okazuje się zbyt dużym, według natury przedsięwzięcia, albo według uznania władzy, do której podanie wniesiono, zawierać oprócz sporządzonych przez znawcę fachowego planów, rysunków i uwag objaśniających, co następuje:

a) cel i rozmiar zakładu albo przedsiębiorstwa z oznaczeniem wody, na której zakład albo przedsiębiorstwo ma powstać, z dokładnem określeniem miejscowości;

b) przy zakładach do używania wody oznaczenie żądanej ilości wody na sekundę przy najwyższym i niskim stanie wody;

c) sposób wykonania na podstawie ułożonego planu;

d) wykazanie spodziewanych korzyści, albo niekorzyści, których się w razie zaniechania obawiać należy;

e) wymienienie wszystkich uprawnionych do wody i innych interesowanych osób, na których prawa zamierzone przedsiębiorstwo oddziaływa, z dołączeniem ewentualnych ich oświadczeń;

f) wyszczególnienie gruntów i zakładów wodnych, które mają być odstąpione, albo obciążone służebnościami z wymiennieniem właścicieli i uprawnionych do wody, nadto przy gruntach z dołączeniem wyciągów z księgi gruntowej;

g) przy zakładach do zużytkowania popędowej siły wody oznaczenie dającej się uzyskać na dotyczącej przestrzeni wody, największej siły wodnej, oraz siły wodnej, żądanej przy niskim stanie wody, w surowych siłach koni; przy przedsiębiorstwach spółek nadto:

h) nazwiska osób, które mają przystąpić do takiego przedsiębiorstwa, przy zakładach osuszających, lub nawodniających z podaniem obszaru ich uczestniczących gruntów, a przy budowlach ochronnych i regulujących z podaniem wartości własności, którą się ma ochronić;

i) preliminarz kosztów wystawienia i utrzymania zakładów, stwierdzony przez rzeczoznawcę, wreszcie

k) wyliczenie środków potrzebnych do pokrycia kosztów.

Ustęp 2.

Blizsze przepisy o sporządzaniu projektów i o obliczaniu ilości siły wydane zostaną w drodze rozporządzenia.

§. 84.

Władza polityczna ma przedewszystkiem, a w razie potrzeby nawet na podstawie dochodzenia, które przeprowadzą rzeczoznawcy na miejscu, zbadać następujące okoliczności:

a) czy i o ile przedsiębiorstwo dotknie publiczne interesy;

b) czy, jeżeli chodzi o projekt na wyzyskanie popędowej siły wody w wodzie publicznej, należy spodziewać się pełnego zużytkowania rozporządzalnej siły wody przez zamierzony zakład;

c) jakich szczególnych korzyści spodziewać się należy z przedsiębiorstwa w razie jeżeli chodzi o budowle wodne ochronne i regulacyjne, albo o projektowane przez spółki zakłady (urządzenia) odwodniające i nawodniające, albo o jakie przedsiębiorstwo, dla którego żąda się prawa wywłaszczenia.

§. 85.

Jeżeli już z tych dochodzeń okaże się niewątpliwy sposób, że przedsiębiorstwo jest ze względów publicznych niedopuszczalne, należy podanie odrzucić. O innych co do przedsiębiorstwa zachodzących wątpliwościach ma władza polityczna zawiadomić proszącego, celem ewentualnego wyjaśnienia, lub zmiany projektu.

§. 86.

Ze względów publicznych można przedsiębiorstwo w szczególności wtedy uważać za niedopuszczalne, albo zezwolić na nie tylko pod ograniczającymi warunkami:

a) gdyby mogło spowodować niekorzyści dla obrony kraju, albo zagrażać publicznemu bezpieczeństwu, lub stosunkom sanitarnym;

b) jeżeli należy obawiać się istotnego utrudnienia odpływu wielkich wód i lodu, albo żeglugi i spławu tratów, a przez odpowiednią zmianę projektu, w danym razie przez zmianę konstrukcyi szkodliwie działającej części składu spiętrzającego wodę, nie można temu w sposób wystarczający zapobiedz;

c) jeżeliby przedsiębiorstwo szkodliwie wpłynęło na bieg, wysokość, spadek, albo na brzegi naturalnych wód;

d) jeżeliby wpłynęło szkodliwie na jakość wody, a działanie to nie dało się usunąć przez urządzenia oczyszczające wodę, albo w inny odpowiedni celowi sposób;

e) jeżeli może powstać istotne utrudnienie ogólnego używania wody, niebezpieczeństwo dla niezbędnego zaopatrzenia w wodę, dla kultury krajowej, albo też istotny uszczerbek dla piękności przyrody;

f) jeżeliby projektowany zakład wodny w razie, gdy przeznaczony jest dla przedsiębiorstwa przemysłowego, powodował niepokonalne przeszkody w używaniu wody na cele rolnicze, a ta sprzeczność interesów dała się usunąć bez szkody dla przedsiębiorstwa przemysłowego przez wyznaczenie mu innego stanowiska na dotyczącej wodzie;

g) jeżeliby rodzaj projektowanego zakładu miał spowodować marnowanie wody;

h) jeżeli się okazuje, że przedsiębiorstwo spowodowało w wysokim stopniu niepełne zużytkowanie żądanej siły wodnej (stopnia spadku, spiętrzenia, Gefälls-Baustufe) i że przez przeniesienie stanowiska przedsiębiorstwa na inny punkt tej samej, albo sąsiedniej wody można nie wykluczając odpowiedniej celowi wykonalności przedsiębiorstwa zapobiedz rozdrobieniu siły wodnej;

i) jeżeliby kraj pozbawiony został uzyskać się mającej energii wody.

§. 87.

Ustęp 1. W przeciągu roku po wejściu w życie tej ustawy może Rząd po wysłuchaniu Wydziału krajowego co do pojedynczych, dokładnie oznaczyć się mających, przestrzeni wód publicznych (spadki albo spiętrzenia) postanowić w drodze rozporządzenia, że prawo do użytkowania popędowej siły wody na tych przestrzeniach można nadać prywatnym przedsiębiorcom dopiero wtedy, jeżeli stwierdzonem zostanie, że ani państwo, ani kraj, ani gminy krajowe nie zamierzają zużytkować dotyczącej siły wodnej.

Ustęp 2. Aby to stwierdzić winna właściwa władza polityczna zawiadomić Ministerstwo robót publicznych i Wydział krajowy o każdym podaniu o nadanie prawa wyzyskania popędowej siły wody na takiej przestrzeni. Jeżeli administracja państwowa, albo Wydział krajowy, ten ostatni na rzecz kraju, lub pewnej gminy krajowej, zgłosi w ciągu dwóch miesięcy żądanie użycia siły wodnej na cele publiczne, natenczas należy o tem zawiadomić proszącego z oznajmieniem, że rozprawa wodnoprawna na jego podanie nie może się odbyć przed upływem dalszego półroka. Jeżeli zgłoszony projekt zostanie w tym terminie wniesiony, należy o tem zawiadomić stronę, która poprzednio wniosła podanie, dodając, że wolno jej podtrzymać swój projekt, jako projekt konkurencyjny.

Ustęp 3. Jeżeli wspomniane władze lub korporacje nie zgłoszą w wyznaczonym dwumiesięcznym terminie żadnego projektu albo, jeżeli zgłoszonego projektu nie wniosą w ciągu dalszego, otwartego do wniesienia, sześciomiesięcznego terminu, należy o tem zawiadomić proszącego z uwagą, że teraz co do jego projektu zostanie przeprowadzoną rozprawa wodnoprawna.

Ustęp 4. Rozszerzenie przyznanego państwu, krajowi i gminom krajowym prawa pierwszeństwa na takie publiczne przestrzenie wód (stopnie spadku, albo spiętrzenia), których nie ozna-

czono rozporządzeniem wydanem w myśl postanowień ustępu 1., może nastąpić w drodze rozporządzenia po porozumieniu się z Wydziałem krajowym, po raz pierwszy dopiero po upływie 10 lat od wejścia w życie tego rozporządzenia, a każdym następnym razem po upływie dalszych 5 lat.

§. 88.

- Ustęp 1. Jeżeli przy zbadaniu w myśl §. 84. projektu na wyzyskanie popędowej siły wody publicznej okaże się, że żądana siła wodna zostałyby w wysokim stopniu niezużytkowana przez zamierzony zakład, a temu niekorzystnemu stanowi rzeczy nie da się zaradzić przez przeniesienie stanowiska przedsiębiorstwa (§. 86. lit. *h*) należy to przedewszystkiem w myśl §. 85. oznajmić proszącemu. Jeżeli mimo to obstaje przy swem podaniu, ma władza polityczna orzec, że postępowanie wodno-prawne na jego podanie zostanie wdrożone dopiero po upływie dwóch lat.
- Ustęp 2. Po prawomocności tego orzeczenia należy we właściwy sposób, który zostanie bliżej w drodze rozporządzenia oznaczony, ogłosić wniesienie projektu, podając nazwę wody, stanowisko projektowanego zakładu, oraz ilość siły w surowych siłach koni tak uzyskalnej, jak i żądanej przez zamierzone przedsiębiorstwo z uwagą, że wolno każdemu wnieść projekt konkurencyjny.

§. 89.

- Ustęp 1. Jeżeli wątpliwości, któreby w myśl §. 85. uzasadniały natychmiastowe odrzucenie, lub zwrócenie podania proszącemu nie stoją uwzględnieniu podania na przeszkodzie, albo, jeżeli przedsiębiorcy mimo oznajmionych im wątpliwości obstają przy swym planie, wówczas ma nastąpić dalsze postępowanie, a mianowicie albo postępowanie edyktalne, albo sumaryczne.
- Ustęp 2. Jeżeli przedsiębiorca żąda dla swego zakładu prawa wyłączenia w myśl §. 50., ustęp 3., albo §. 53. ma właściwa władza polityczna, jeżeli polityczna władza krajowa nie jest sama w myśl §. 79. powołana do przeprowadzenia postępowania wodno-prawnego, przed przeprowadzeniem dalszego postępowania, przedłożyć podanie przedsiębiorcy władzy krajowej w celu rozstrzygnięcia, czy co do tego przedsiębiorstwa zachodzą warunki przyznania takiego prawa wyłączenia. Polityczna władza krajowa ma temu, który ma być wyłączony — w razie potrzeby przy dochodzeniu na miejscu — dać sposobność oświadczenia się co do postawionego żądania o wyłączenie, a następnie wydać w tej sprawie osobne orzeczenie. Do dalszego postępowania należy przystąpić dopiero po prawomocności tego orzeczenia.
- Ustęp 3. W przypadkach, przewidzianych w §. 43. ustęp 1. punkt 2. ma władza polityczna zaniechać rozpisania i przeprowadzenia rozprawy wodno-prawnej, jeżeli chodzi tylko o przemijające złożenie dłużyc i drzewa opałowego i jeżeli na podstawie znanych władzy stosunków, nie należy się obawiać niebezpieczeństwa dla publicznych, albo prywatnych interesów.

§. 90.

- Ustęp 1. W postępowaniu edyktalnem ma Władza ogłosić krótki opis przedsiębiorstwa z odwołaniem się do planu, wyłożonego

do przeglądu, przez wywieszenie ogłoszenia w siedzibie władzy politycznej, oraz w dotyczących gminach i miejscowościach i w bezpośrednio graniczących gminach, jakoteż przez trzykrotne umieszczenie ogłoszenia w dziennikach krajowych, przeznaczonych do urzędowych ogłoszeń, a przytem wyznaczyć zarazem termin rozprawy komisyjnej.

Ustęp 2. W ogłoszeniu należy wyraźnie wskazać na to, że przy tej rozprawie nieporuszone już pierwszej zarzuty tem pewniej wnieść należy, ile że w przeciwnym razie uważanoby interesowanych za zgadzających się z zamierzonym przedsiębiorstwem i z potrzebnem do tego odstąpieniem lub obciążeniem własności gruntowej, jak również z ustanowieniem innych praw przymusowych i wydanoby orzeczenie bez względu na późniejsze zarzuty.

Ustęp 3. Rozprawę należy tak wyznaczyć, aby czas między wywieszeniem ogłoszenia w siedzibie politycznej władzy powiatowej, a rozpoczęciem rozprawy wynosił cztery do sześciu tygodni.

Ustęp 4. Ogłoszenie to należy osobno doręczyć proszącemu i známym władzy stronom interesowanym, jak również tym osobom, którym przysługują prawa rzeczowe na gruntach, które mają być odstąpione, lub służebnościami obciążone.

§. 91.

Ustęp 1. Jeżeli starający się o pozwolenie nie żąda edyktalnego postępowania, a władza ze względu na mniejszą ważność przedsiębiorstwa nie ma powodu do zarządzenia tego postępowania, wówczas ma nastąpić sumaryczne postępowanie. Przy tem postępowaniu należy zaniechać publicznego ogłoszenia w dziennikach krajowych i ma tylko nastąpić wywieszenie w siedzibie władzy politycznej, jak również w dotyczących gminach i miejscowościach zwięźle ułożonego ogłoszenia, jakoteż wezwanie przedsiębiorcy i innych znanych stron interesowanych do komisyjnej rozprawy. Ogłoszenie ma również zawierać wskazówkę, o której mowa w §. 90. ustęp 2.

Ustęp 2. W razie wdrożenia postępowania sumarycznego pozostaje tym interesowanym, których nie zawezwano do komisyjnej rozprawy, albo którym nie doręczono wezwania przynajmniej na ośm dni przed dniem rozprawy, tego dnia, nie wliczając i którzy się do rozprawy nie stawili, droga prawa do wniesienia zarzutów wynikających z prawa prywatnego nawet wtedy, jeżeli zarzutów tych nie wniesiono przy rozprawie.

§. 92.

Ustęp 1. O każdym podaniu o pozwolenie na używanie wody publicznej, albo na takie zarządzenia, które mają na celu ochronę wody, lub ochronę przed jej szkodliwym działaniem, należy zawiadomić także Wydział krajowy, któremu w celu strzeżenia interesów krajowych wolno się zastąpić na własny koszt przy rozprawie wodno-prawnej.

Ustęp 2. Również należy zawiadomić o tem główne korporacje rolnicze i dotyczącą izbę handlowo-przemysłową, które mogą na własny koszt wysłać do rozprawy swych zastępców, z głosem doradczym.

§. 93.

Ustęp 1. Przy rozprawie komisyjnej należy starać się przedewszystkiem o dobrowolne uchylenie podniesionych zarzutów i o przyj-

ście do skutku porozumienia między interesowanymi, w szczególności co do uiszczenia mającego odszkodowania.

- Ustęp 2. Jeżeli porozumienie nie przyjdzie do skutku, należy zbadać zarzuty podniesione przeciw przedsiębiorstwu, sposobowi jego przeprowadzenia, przeciw udziałowi każdego pojedynczego, jakoteż przeciw zamierzonym wyłączeniom, albo służebnościom.
- Ustęp 3. Jeżeli okaże się potrzeba dalszych dochodzeń co do podniesionych punktów spornych, to należy je przeprowadzić bezwzględnie, w razie potrzeby z przybraniem rzeczoznawców.
- Ustęp 4. Wszystkie rozprawy ze stronami w tych sprawach należy z reguły ustnie przeprowadzać z przypuszczeniem prawniczych i fachowych pomocników. Według potrzeby należy przyzwać z urzędu rzeczoznawców.
- Ustęp 5. Na wniesienie pisemnych oświadczeń może polityczna Władza pozwolić dla złożenia i wyjaśnienia zawiłych opinii, jak również może to zarządzić po zakończeniu ustnych rozpraw w celu uzupełnienia stanu rzeczy.
- Ustęp 6. W sprawach mniej ważnych może władza polityczna wydelegować dotyczących przełożonych gmin do przeprowadzenia poszczególnych czynności urzędowych.
- Ustęp 7. Z całej rozprawy należy spisać protokół, który powinien zawierać wynik osiągniętego porozumienia, albo jeżeli porozumienie nie przyszło do skutku, wyniki ustnego wyłączenia sprawy wraz oświadczeniami sprzeciwiających się stron i ich uzasadnieniem, wreszcie wszelkie uwagi, poczynione przez wnoszących podanie przeciw tym oświadczeniom.
- Ustęp 8. Jeżeli strony oddały się przed zakończeniem protokołu, lub też odmówią podpisów należy zaznaczyć to w protokole.

§. 94.

- Ustęp 1. W razie wniesienia projektów konkurencyjnych, jeżeli nie wdrożono w myśl §. 104. postępowania wstępnego, można po przeprowadzeniu postępowania w myśl §§. 84. i 85. ograniczyć rozprawę najpierw do kwestyi, któremu z projektów należy się w myśl §. 18. pierwszeństwo. Do dalszego postępowania należy przystąpić dopiero po prawomocności orzeczenia, które zapadnie co do kwestyi pierwszeństwa projektów.
- Ustęp 2. Projekty konkurencyjne można tylko wtedy uwzględnić, jeżeli je wniesiono do właściwej władzy I. instancyi, zanim ubiegającemu się doręczono orzeczenie I. instancyi zawierające pozwolenie.

§. 95.

Jeżeli przedsiębiorstwa używania wody połączone są z zakładami przemysłowymi, należy o ile możliwości czynności urzędowe przepisane tą ustawą przeprowadzać równocześnie z czynnościami, przepisanimi ustawą przemysłową.

§. 96.

- Ustęp 1. Po ukończeniu wszelkich potrzebnych badań i rozpraw ma władza polityczna wydać orzeczenie z podaniem powodów i motywów orzeczenia o dopuszczalności, rozmiarach, jakości i warunkach przedsiębiorstwa, następnie o potrzebie, przedmiocie i rozciągłości wyłączenia oraz ustanowienia praw przymusowych.

- Ustęp 2. Przyznana przedsiębiorstwu miara używania wody musi być w orzeczeniu oznaczona przez dokładne opisanie urządzeń służących do prowadzenia wody (jaz, przelew, śluzy, łotoki, kanał, rurociąg i i.), tudzież wszystkich innych miarodajnych części zakładu, w szczególności hydromotorowego urządzenia, oraz przez podanie czasu używania.
- Ustęp 3. Jeżeli w myśl §. 24. ustęp 7. w orzeczeniu ma być oznaczony cel zakładu, to należy wskazać na to, że zmiana celu bez poprzedniego pozwolenia władzy jest niedopuszczalna.
- Ustęp 4. Wszelkie porozumienia, osiągnięte w toku postępowania wodno-prawnego należy umieścić i udokumentować w orzeczeniu.
- Ustęp 5. Przy udzieleniu pozwolenia na urządzenie zakładu do używania wody, należy w każdym razie oznaczyć z powołaniem się na skutki prawne z §. 28. ustęp 1, lit. c. — tak termin rozpoczęcia jak i ukończenia budowy konsentowanego zakładu. Terminy te można tylko wyjątkowo przedłużyć z powodów zasługujących na uwzględnienie.
- Ustęp 6. Jeżeli pominięto wyznaczenie tych terminów albo czasu trwania używania wody, który ma być oznaczony według §. 24. ustęp 2. i 3. — można każdego czasu uzupełnić dodatkowo orzeczenie w tym kierunku.

§. 97.

- Ustęp 1. We wszystkich przypadkach, w których według tej ustawy ma być uiszczony odszkodowanie, musi orzeczenie Władzy politycznej zawierać postanowienie o rodzaju i wysokości odszkodowania. Jeżeli wszyscy, mające prawa rzeczowe, nie zgodzą się na natychmiastową zapłatę odszkodowania uprawnionemu do podjęcia, należy kwotę odszkodowania złożyć w tym sądzie powiatowym, w którego okręgu znajduje się przedmiot, uzasadniający prawo żądania odszkodowania.
- Ustęp 2. Każda z obu stron jeżeli czuje się pokrzywdzoną orzeczeniem co do wysokości odszkodowania, może do roku po prawomocności orzeczenia władzy politycznej, którym uznano obowiązek odszkodowania jako prawnie istniejący, żądać u sądu powiatowego, wskazanego w ustępie 1., oznaczenia odszkodowania.
- Ustęp 3. Wykonaniu prawomocnego orzeczenia władzy politycznej nie można jednak przeszkadzać, skoro tylko oznaczona przez władzę administracyjną kwota odszkodowania została sądownie złożona, a dla odszkodowań, płatnych dopiero po wykonaniu orzeczenia, dano zabezpieczenie.
- Ustęp 4. Postanowienia ustawy z dnia 18. lutego 1878., dz. p. p. Nr. 30. o wyłączeniu na cele ruchu i budowy kolei żelaznych należy analogicznie stosować do postępowania sądowego przy oznaczeniu odszkodowania, do ustalenia odszkodowania na podstawie zgodnego porozumienia jak również do zabezpieczenia pretensyi, przysługujących trzecim osobom na podstawie ich praw rzeczowych do zaspokojenia z odszkodowania, lecz w sprawach, objętych niniejszą ustawą odpada potrzeba zestawienia szczegółowej listy rzeczoznawców w myśl §. 24. wspomnianej ustawy.

§. 98.

Przepisy §. 97. należy analogicznie stosować, jeżeli w przypadkach wspomnianych w §§. 40. i 46. ustęp 2. strony nie zadowolą się orzeczeniem władzy politycznej co do wysokości datku.

§. 99.

- Ustęp 1. Jeżeli przeciw przedsiębiorstwu, co do którego ze stanowiska publicznego nie ma przeszkód podniesiono oparty na prywatno-prawnym tytule zarzut — o którym według tej ustawy władza polityczna rozstrzygać nie jest powołana, natenczas ma ona przedewszystkiem dążyć do dobrowolnego porozumienia między stronami. Jeżeli to nie przyjdzie do skutku, ma władza polityczna wydać orzeczenie tylko w tym kierunku, że przedsiębiorstwo jest ze stanowiska publicznego dopuszczalne.
- Ustęp 2. Do wytoczenia prywatno-prawnych zarzutów pozostaje otwarta droga prawa.

§. 100.

- Ustęp 1. Jeżeli co do celu, rozmiaru albo sposobu przeprowadzenia przedsiębiorstwa spółki do osuszenia lub nawodnienia gruntów albo też do budowy wodnych ochronnych i regulacyjnych (§. 60). nie przyszło do porozumienia między interesowanymi, może każdy z interesowanych jakoteż każda gmina, w której obrębie przedsiębiorstwo ma być przeprowadzone, w obronie interesów gminnych, żądać u właściwej władzy politycznej rozstrzygnięcia, czy i z którymi nieruchomościami mają obowiązek przystąpić do spółki ci, którzy przeciw temu głosowali.
- Ustęp 2. Do podania zawierającego to żądanie, należy dołączyć plan wykonany przez rzeczoznawców, tudzież kosztorys przedsiębiorstwa i musi to podanie odpowiadać wszystkim innym wymogom §. 83.
- Ustęp 3. Koszta, które stawiający to żądanie ponieśli z powodu wniesienia podania i postępowania, o ile je władza polityczna uzna za potrzebne, ma zwrócić spółka na ich żądanie.
- Ustęp 4. Jeżeli przyjdzie do skutku przedsiębiorstwa jest uniemożliwione skutkiem tego, że ci, którzy pierwotnie oświadczyli się za utworzeniem spółki wodnej, odwołują przy głosowaniu swe oświadczenie o przystąpieniu, natenczas mają oni przyczynić się odpowiednio do kosztów robót wstępnych. W braku dobrowolnego porozumienia ma władza polityczna oznaczyć wysokość tego przyczynienia się na podstawie opinii rzeczoznawców.

§. 101.

- Ustęp 1. Przy spółkach istniejących do celów wymienionych w §. 60. oznacza władza, które nieruchomości i w jakiej rozciągłości mają być przy tworzeniu spółki uważane za interesowane (§. 61). Potem należy zbadać plan i kosztorys i jeżeli uzna się, że plan nie sprzeciwia się względem publicznym, należy z przybraniem wszystkich uczestników zarządzić zmiany uznane ewentualnie za potrzebne albo celowi odpowiednie. Po zupełnem wyjaśnieniu wszystkich wchodzących w grę stosunków należy oznaczyć rozmiar przedsiębiorstwa.
- Ustęp 2. Przy spółkach, zawiązywanych do celów wymienionych w §. 76., ma władza polityczna zbadać, kto i w jaki sposób jest interesowany w zawiązaniu spółki oraz czy i o ile przeprowadzenie przedsiębiorstwa spółki jest według postanowień ustawy dopuszczalne. Oznaczenie kosztów przedsiębiorstwa należy do władzy politycznej tylko wtedy, jeżeli w myśl §. 76., ustęp 5., wezwaną zostanie o znaczenie wysokości datków.

§. 102.

Po ustanowieniu przedsiębiorstwa spółki (§. 60.) należy zbadać stosunek głosów, oddanych za i przeciw niemu, przy czem ci, co się wcale nie oświadczyli, albo też nie oświadczyli się stanowczo, mają być policzeni do tych, co za przedsiębiorstwem głosowali albo jeżeli odstąpiono od wciągnięcia ich do spółki, całkiem nie uwzględnieni o ile w 14 dniach po rozprawie nie złożą innego, stanowczego oświadczenia. Na to postanowienie należy wyraźnie zwrócić uwagę w ogłoszeniu o wdrożeniu postępowania.

§. 103.

- Ustęp 1. Jeżeli dla przedsiębiorstwa spółki (§. 60.) nie uzyskano potrzebnej większości głosów, albo jeżeli się okaże, że pomimo ustawowej większości głosów nie ma wymogów §. 61., a zatem przymus przeciw mniejszości nie jest usprawiedliwiony, ma ustać dalsze postępowanie a rozstrzygnięcie władzy ma się ograniczyć do orzeczenia z podaniem powodów ze strony, które odmówiły przystąpienia, nie mogą być do tego zmuszone.
- Ustęp 2. Jeżeli się jednak wobec uzyskanej ustawowej większości głosów za przedsiębiorstwem, użycie przymusa przeciw mniejszości okaże w ustawie uzasadnionem, to władza ma prowadzić dalej postępowanie według §§. 89., do 93. i w orzeczeniu zapaść mającym w myśl §§ 96., 97. i 102., orzec zarazem o obowiązku przystąpienia do spółki.

§. 104.

- Ustęp 1. Jeżeli chodzi o urządzenie zakładów o sile wodnej, zapomocą których ma się uzyskać przy niskim stanie wody działanie najmniej 500 sił koni, można na wniosek przedsiębiorcy na podstawie generalnych projektów po zakończeniu dochodzeń przewidzianych w §. 84., jeśli podania nie musiano odrzucić w myśl §. 85., przeprowadzić specjalne postępowanie wstępne.
- Ustęp 2. W tem postępowaniu należy przedewszystkiem stwierdzić, czy nie zachodzą okoliczności przewidziane w myśl §§. 87. (ustęp 2 i 3.) i 88.
- Ustęp 3. W tem postępowaniu wstępnem należy nadto, jeśli żądaniem jest wywłaszczenie w myśl §§. 50., ustęp 3. i 53., albo jeżeli wniesiono projekty konkurencyjne zbadać na podstawie ustnej rozprawy, czy zachodzą ogólne warunki przyznania żadanego prawa wywłaszczenia, względnie, któremu z przedłożonych projektów należy się pierwszeństwo w myśl §. 18. Do tej rozprawy należy oprócz stron, których wywłaszczenie dotyczy i przedsiębiorców konkurencyjnych projektów, zawezwać także Wydział krajowy, główne korporacje rolnicze i właściwą izbę handlowo - przemysłową.
- Ustęp 4. O wyniku tych rozpraw należy wydać orzeczenie, w którym należy w każdym razie oznaczyć także termin do wniesienia projektów szczegółowych. Termin ten można wyjątkowo z powodów zasługujących na uwzględnienie przedłużyć.
- Ustęp 5. Stronom, na których interesy przedsiębiorstwo oddziaływa zastrzeżonem pozostaje wnieść zarzuty przeciw przedsiębiorstwu, w postępowaniu co do projektów szczegółowych.
- Ustęp 6. Rozpisanie ustnej rozprawy nad projektami szczegółowymi ma nastąpić według przepisów §. 90.

- Ustęp 7. W postępowaniu co do projektów szczegółowych nie można już uwzględnić projektów konkurencyjnych.
- Ustęp 8. Bliższe przepisy o sporządzeniu projektów generalnych będą wydane w drodze rozporządzenia.

§. 105.

- Ustęp 1. Wykonanie wszystkich zakładów, na które według niniejszej ustawy potrzeba pozwolenia, podlega nadzorowi władz politycznych.
- Ustęp 2. Mają one przekonać się od przypadku do przypadku, a w każdym razie bezpośrednio po wykończeniu zakładu, w tym razie zawiadamiają strony interesowane o terminie czynności urzędowej, czy zakłady odpowiadają udzielonemu pozwoleniu, a przy urządzeniach wodą poruszanych, albo piętrzących wodę przede wszystkim o stosownem i odpowiedniem celowi osadzeniu miary piętrzenia, mają zaprotokołować wyniki pomiarów i zarządzić usunięcie spostrzeżonych błędów i zbroczeń od konsensu.
- Ustęp 3. Przy budowlach wodnych oznaczonych w §. 36., ustęp 3., należy na żądanie interesowanych, zawiadamiając strony interesowane o terminie czynności urzędowej, stwierdzić, czy wykonanie tych budowli zgodne jest z orzeczeniem wydanem w myśl tego przepisu ustawy.

§. 106.

- Ustęp 1. Bezpośredni nadzór nad wszystkimi zakładami wodnymi wykonują miejscowe władze policyjne, które w wypadkach naglących mają bezzwłocznie zarządzić to, czego wymaga interes publicznego bezpieczeństwa, gdzie jednak nie ma niebezpieczeństwa w zwłoce, mają przedtem zasięgnąć wskazówki u właściwej władzy politycznej.
- Ustęp 2. Jeżeli obowiązani nie czynią zadość w wyznaczonym terminie otrzymanemu poleceniu, miejscowa władza policyjna jest upoważniona, przeprowadzić na koszt ociążających się potrzebne roboty.

§. 107.

- Ustęp 1. Polityczna władza powiatowa może w toku postępowania wodno-prawnego wydać potrzebne zarządzenia tymczasowe z urzędu w celu strzeżenia interesów publicznych, na wniosek zaś stron w celu powstrzymania niebezpieczeństwa dla interesów prywatnych.
- Ustęp 2. Również może władza, jeżeli zachodzi spór co do wykonywania praw używania wody, na wniosek stron uregulować tymczasowemi zarządzeniami wykonywanie spornego prawa do czasu załatwienia sporu.
- Ustęp 3. Tymczasowe zarządzenie, które ma być wydane w interesie strony, należy uczynić zależnem od złożenia odpowiedniego zabezpieczenia.

§. 108.

- Ustęp 1. Odwołanie od orzeczenia politycznej władzy powiatowej idzie do politycznej władzy krajowej a od orzeczeń tej ostatniej do Ministerstwa rolnictwa.
- Ustęp 2. Odwołanie jest niedopuszczalne :

1. od zakazu wydanego w myśl §. 43., ustęp 1., punkt 2.;
2. od orzeczenia o wysokości odszkodowania, uiścić się mającego w myśl §§. 40. i 46., ustęp 2.;
3. od orzeczenia, którem władza wyższa zatwierdziła zarządzenie, wydane w myśl §§. 6., ustęp 2. i 9.;
4. od dwóch równobrzmiących orzeczeń wydanych w myśl §. 41., ustęp 7.;
5. od dwóch równobrzmiących orzeczeń, wydanych na podstawie §. 42. i §. 43., ustęp 1., punkt 1. i ustęp 3.;
6. od zatwierdzonego przez władzę wyższą orzeczenia o wysokości nałożonych kosztów komisyjnych albo o wysokości nałożonych do zwrotu kosztów stron;
7. od dwóch równobrzmiących orzeczeń karnych.

§. 109.

- Ustęp 1. Każde odwołanie należy podać do tej władzy, która wydała orzeczenie w pierwszej instancji, w 14 dniach, licząc od dnia następującego po dniu doręczenia.
- Ustęp 2. Zresztą co do postępowania przy korzystaniu ze środków prawnych obowiązują postanowienia ustawy z dnia 12. maja 1896. dz. p. p. Nr. 101.

§. 110.

Do podjęcia środków prawnych jak również do wniesienia zażalenia do Trybunału administracyjnego przeciw orzeczeniom władz wodno-prawnym powołaną jest imieniem poszczególnych gałęzi administracji państwowej, o ile do tego nie są uprawnione same organy tychże, prokuratora skarbu a imieniem kraju Wydział krajowy.

§. 111.

Odwołanie na czas wniesione ma bez naruszenia przysługującego władzom politycznym w myśl §. 107., uprawnienia skutek odraczający.

§. 112.

- Ustęp 1. Koszta komisyjnych dochodzeń i rozpraw w postępowaniu z powodu udzielania wodno-prawnego pozwolenia włącznie z kosztami kollaudacyi (§. 105., ustęp 2.), ma ponosić zawsze strona, na której podanie wdrożono postępowanie.
- Ustęp 2. Koszta dochodzeń i rozpraw w przypadkach §. 36., ustęp 3. i §. 105., ustęp 3., ponosić mają przedsiębiorcy.
- Ustęp 3. Jeżeli jednak strona podniosła widocznie lekkomyślne i bezpodstawne zarzuty, natenczas należy na nią nałożyć spowodowaną tem nadwyżkę kosztów.
- Ustęp 4. Zwrotu kosztów stron nie ma w tem postępowaniu.

§. 113.

- Ustęp 1. W innych sprawach ponosić ma koszta komisyjnych dochodzeń i rozpraw ta strona, która prosiła o zarządzenie postępowania, albo też sprowadziła je własną winą.

- Ustęp 2. Władza polityczna ma orzec, w jaki sposób mają być rozłożone pomiędzy strony te koszta, które dotyczą wspólnego ich interesu, oraz w jakim wymiarze strona pokonana prawem obowiązana jest zwrócić swemu przeciwnikowi koszta postępowania.
- Ustęp 3. Koszta dochodzenia z powodu przekroczeń ustawy ponosi uznany za winnego.
- Ustęp 4. Jeżeli koszta komisyjnych dochodzeń i rozpraw wzrosły skutkiem widocznie lekkomyślnych i bezpodstawnych zarzutów pewnej strony albo jeśli skutkiem takich zarzutów urosły przeciwnikowi zwiększone koszta, natenczas należy w każdym razie nałożyć na tę stronę nadwyżkę kosztów.

§ 114.

- Ustęp 1. Każda władza polityczna pierwszej instancji ma prowadzić księgę wodną wraz ze zbiorem map wodnych i dokumentów, w której mają być uwidocznione wszystkie w powiecie już istniejące i na podstawie tej ustawy nowo nabyte prawa używania wody jako też wszystkie postanowienia co do wysokości miar spiętrzenia wody i zachodzące w tym względzie zmiany z powołaniem się na służące za podstawę orzeczenia.
- Ustęp 2. Co do zapisywania spółek wodnych, należy nadto stosować się do postanowień §. 64.
- Ustęp 3. Każdemu wolno przeglądać księgę wodną i rozprawy urzędowe, na które się w niej powołano, jako też mapy wodne, oraz brać odpisy za złożeniem przepisanej należności.
- Ustęp 4. Urządzenie i prowadzenie księgi wodnej i zbioru map wodnych i dokumentów uregulowane zostanie w drodze rozporządzenia.

ROZDZIAŁ VII.

O przekroczeniach i karach.

§. 115.

- Ustęp 1. Wszelkie jakiegokolwiek uszkodzenia i nadwężenia zakładów wodnych, jeżeli nie podpadają pod powszechną ustawę karną, ma karać terytoryalnie właściwa polityczna władza powiatowa grzywnami od 2 K do 300 K.
- Ustęp 2. Przekroczenia ustaw, regulujących prawo wodne jako też wydanych w celu ich przeprowadzenia rozporządzeń i zarządzeń, o ile te przekroczenia nie podpadają pod powszechną ustawę karną, ma karać terytoryalnie właściwa polityczna władza powiatowa grzywnami od 10 K do 1000 K.
- Ustęp 3. W każdym orzeczeniu karnem, którem nałożono grzywnę, należy zarazem oznaczyć karę aresztu, która w razie nieściągalności grzywny ma nastąpić zamiast grzywny. Przytem należy za grzywnę aż do wysokości 20 K wymierzyć areszt 6 do 24 godzin, przy wyższej grzywnie za każde 10 do 20 K jeden dzień aresztu, jednak trwanie aresztu nie może przekraczać dwóch miesięcy.
- Ustęp 4. Jeżeli sprawca dopuszcza się złośliwości albo ciężkiego niedbalstwa lub też ponownie podpada karze, natenczas można zamiast grzywny wymierzyć karę aresztu na czas od 24 godzin aż do 3 miesięcy.

§. 116.

Personalowi, ustanowionemu specjalnie do strzeżenia wód i zakładów wodnych, przysługuje pod warunkami i ostrożnościami, przepisanemi ustawą o ochronie własności polnej, taki sam zakres działania, jaki ta ustawa przyznaje polowym.

§. 117.

- Ustęp 1. We wszystkich przypadkach, w których ktoś przekroczył postanowienia niniejszej ustawy, musi on bez względu na poniesioną karę i obowiązek wynagrodzenia poszkodowanych, usunąć na własny koszt samowolnie przedsięwziętą zmianę, albo dokonać zaniechanych robót, jeżeli zagrożony tem albo poszkodowany tego zażąda, lub też dobro publiczne tego wymaga.
- Ustęp 2. Władza ma sprawę jak najrychlej rozstrzygnąć i orzeczenie swe przeprowadzić w razie potrzeby w drodze politycznej egzekucyi.
- Ustęp 3. W razie zasądzenia może władza polityczna na wniosek poszkodowanego rozstrzygnąć także o obowiązku wynagrodzenia, jeżeli wynik postępowania karnego daje do tego dostateczną podstawę. Wolno jednak stronom interesowanym, jeżeli nie zadowolą się wydanem przez władzę polityczną orzeczeniem o obowiązku wynagrodzenia, udać się o rozstrzygnięcie do sądów.

§. 118.

Grzywny, nałożone w wykonaniu tej ustawy, wpływają do funduszu kultury krajowej.

§. 119.

- Ustęp 1. Dochodzenie i karanie przekroczeń tej ustawy ulega przedawnieniu, jeżeli sprawca nie został pociągnięty do śledztwa w przypadkach §. 115., ustęp 1. do trzech miesięcy, zaś w przypadkach §. 115. następ 2. do sześciu miesięcy.
- Ustęp 2. Bieg przedawnienia rozpoczyna się, jeżeli karygodna czynność się zakończyła — albo też karygodne zachowanie się ustaje. Każdy akt, mający charakter ścigania sprawcy, przerywa biegnące na jego korzyść przedawnienie.
- Ustęp 3. Przedawnienie karygodności nie rozciąga się na obowiązek, który na sprawcę wkłada §. 117., jak również na jego obowiązek wynagrodzenia szkody.

§. 120.

- Ustęp 1. Ministerstwo rolnictwa może z powodów szczególnie na uwzględnienie zasługujących darować częściowo lub całkowicie kary, nałożone na podstawie postanowień niniejszej ustawy.
- Ustęp 2. Prośby o darowanie kar należy wnosić do władzy politycznej, powołanej według §. 115. do przeprowadzenia postępowania karnego.

Uwagi objaśniające.

Obowiązujące obecnie ustawy wodne w głównych swych zarysach bynajmniej nie mogą być uważane jako celowi nie odpowiednie. Techniczny i ekonomiczny rozwój w ostatnich dziesięcioleciach wytworzył jednak na polu wodno-gospodarczem szereg prawnych zagadnień, które w ramach obowiązującego prawa wodnego nie znajdują rozwiązania.

Nadto co do niektórych ważnych kwestyi istniejące przepisy są niejasne i niedostateczne, z czego w praktyce wodnoprawnej wynikają ciągle znaczne trudności.

Tem tłumaczy się, że nie tylko ze strony nauki, ale w szczególności ze strony kół interesowanych coraz głośniej żądano odpowiedniej dzisiejszym wymaganiom reformy prawa wodnego.

Równie szereg sejmów położył zasługi i przyczynił się skutecznie, że ta wielkiej wagi sprawa wytoczoną została. Stosownie do powyższych żądań dąży niniejszy projekt do zmodernizowania naszego prawa wodnego i do wyrównania w sposób sprawiedliwy wyłaniających się przy tem sprzeczności.

Odnosnie do kilku działów (piecza o wodę, spółki, kompetencya i postępowanie) chodziło głównie o rozwinięcie istniejących norm prawnych na podstawie nabytego doświadczenia. W dziale o używaniu wód i o wodnoprawnem wywłaszczeniu dążnością jest projektu, ażeby obie wielkie myśli przewodnie, do których na tem polu wagę się przykłada, ustosunkować odpowiednio do gospodarczych potrzeb. Z jednej strony chodziło o zapewnienie jednostce możliwie największego bezpieczeństwa prawnego w odniesieniu do jej prywatno-gospodarczych roszczeń do używania wody i umożliwienie rozwinięcia prywatnego ducha przedsiębiorczości. Z drugiej jednak strony należało dbać o to, ażeby z ogólnogospodarczego punktu widzenia została woda, a szczególnie siła wodna w najracjonalniejszy sposób wyzyskana. Zjednoczenie tych dwóch zasad jest jednym z najważniejszych celów niniejszego projektu.

Zresztą dąży on do tego, ażeby te postanowienia obowiązującego prawa, które się przyjęły i okazały się praktycznymi, utrzymać nadal w mocy i wprowadzić je także do tych ustaw krajowych, w których dotychczas umieszczone nie były. Co się tyczy zmian w szczegółach materyi prawnej, należy tu podnieść, że projekt stara się między innymi usunąć niejasności, powstałe przez to, że ustawy wodne określają posiadaczy

przewidzianych ustawą praw i obowiązków jako posiadaczy lub właścicieli urządzeń wodnych, a zatem w sposób używany w zwyczajnej terminologii do oznaczenia czysto prywatno-prawnych stosunków. Ponieważ mogłoby powstać mniemanie, że przez to ma się rozumieć tylko takie osoby, które powszechne prawo cywilne w ścisłym znaczeniu uważa za posiadaczy lub właścicieli, przeto w projekcie zastąpiono wyrażenia „posiadacz“ lub „właściciel“ o ile mają służyć do oznaczenia podmiotu wodno-prawnego uprawnienia lub zobowiązania, przez słowo „uprawniony“.

Pod względem systemu mierza projekt w szczególności, celem stworzenia jasnego przeglądu i ażeby uniknąć powtórzeń, do oddzielenia o ile możliwości materalnych postanowień od formalnych i do zebrania rozrzuconych dotychczas w różnych rozdziałach postanowień o wyłączeniu i prawie przymusowem w jedną całość.

Do artykułu I.

Rozporządzenia, które mają być wydane na podstawie tej ustawy, wymagają długich dochodzeń przygotowawczych i układów z Wydziałem krajowym, których zakończenie nie da się z góry przewidzieć. Jest dla tego wskazaniem ustanowienie terminu wejścia w życie ustawy zastrzedz rozporządzeniu, przyczem oznacza się jako najpóźniejszy termin pierwszy dzień roku kalendarzowego, następującego po ogłoszeniu ustawy.

Do artykułu II.

Odnosnie do zawartych w art. II. postanowień, zajmujących się po części także kwestyami wodno-prawnymi, mogłoby powstać mniemanie, że naruszają je postanowienia art. I. ustęp 2. Ażeby wykluczyć w tym kierunku każdą wątpliwość, utrzymuje je projekt wyraźnie w mocy.

Do artykułu III.

Według art. III. utrzymane są w mocy nietylko stosunki prawne, stworzone w czasie obowiązywania poprzednich ustaw, lecz także dotychczas prawnie strzeżony stan posiadania na wodach.

Do artykułu IV.

Postanowienia tego artykułu dążą do tego, ażeby dochodzenia, przeprowadzone już na prośbę o udzielenie wodno-prawnego pozwolenia w chwili wejścia w życie tej ustawy nie musiały być ponownie z tego powodu przeprowadzane, ponieważ nie wdrożono ich z przestrzeganiem przepisów obowiązujących w myśl tej ustawy. Tych samych zasad trzymać się należy również przy postępowaniu odwoławczem.

Do artykułu V.

W artykule V. wydaje się potrzebne postanowienia co do uzupełnienia i urzędzenia ksiąg wodnych, odnośnie do już

istniejących uprawnień używania wody. Ażeby umożliwić zupełną ewidencję, należy po wejściu w życie tej ustawy wciągnąć do księgi wodnej także te prawa używania wody, które podług pierwotnych przepisów ustawowych nie wymagały pozwolenia, a zatem także zapisania w księdze wodnej. Przytem należy wziąć pod uwagę te wypadki, w których się okaże, że wbrew obowiązującej obecnie ustawie nie postarano się o pozwolenie władzy. Należy jednak władzom politycznym dać możliwość postępowania o ile możności bez naruszania dotychczasowych stosunków.

Do artykułu VI.

Spółki wodne, powstałe za panowania obecnego prawa, zobowiązuje projekt do odpowiednich zmian w statucie, ażeby czynność ich dalsza nie pozostawała w sprzeczności z postanowieniami nowej ustawy. Postanowienia drugiego ustępu tego artykułu mają stworzyć możliwość jednolitego ukształtowania wewnętrznych urządzeń spółek wodnych. Jednakże zjednoczonym, które powstały przed wejściem w życie obowiązującej ustawy w celu wspólnego korzystania, lub ochrony przed wodą, ma być również dana sposobność poddania się tym przepisom ustawy, które zapewnią im uregulowaną organizacją oraz zabezpieczą ich trwałość, tudzież ułatwią im ściąganie datków spółkowych.

Do artykułu VII.

Wylaniające się przy rozpoznawaniu projektów budowli wodnych fachowo-techniczne kwestye są tak różnorodnej natury że często zachodzi konieczność powołania oprócz technicznych organów władz politycznych, także specjalnych znawców. Ze względu jednak na ciągłe zmiany w dziedzinie techniki, które pociągają za sobą także zmiany odnośnych przepisów, jest wskazanem, ażeby bliższe przepisy o znawcach zastrzedz drodze rozporządzenia.

Dalej jest wskazanem przyznać stronom w pojedynczych wypadkach taksamo jak w postępowaniu sądowym odpowiedni wpływ na powołanie znawców.

Ważność publicznych interesów wymaga, ażeby rząd był uprawniony do wydawania w drodze rozporządzeń bliższych postanowień o podniesieniu i zastępowaniu publicznych interesów w postępowaniu wodno-prawnem.

Do artykułu VIII.

W celu uzyskania przeglądu istniejących sił wodnych, poruczyło Ministerstwo spraw wewnętrznych reskryptem z dnia 3. grudnia 1906 L. 20.371, centralnemu biuru hydrograficznemu założenie i prowadzenie katastru sił wodnych.

Zaprowadzenie to musi być obecnie już choćby z tego względu prawnie uregulowane, ażeby umożliwić organom centralnego biura hydrograficznego w interesie prowadzenia katastru prawo przystępu do wszystkich urządzeń wodnych.

Do artykułu IX.

Ponieważ wydane w roku 1894 przepisy o stawach są częstokroć przestarzałe, okazuje się potrzeba przystosowania ich do nowej ustawy. Ze względu na wyłaniający się przytem szereg szczegółowych zagadnień technicznych, zastrzega się rozwiązanie tego zadania w drodze rozporządzenia.

Postanowienia ustępu drugiego określają bliżej zakres zastosowania rozporządzeń, które mają być wydane.

Przytem należy podnieść ze względu na odmienne w różnych okolicach pojmowanie wyrazu „staw“, że naturalnych zbiorników wody nie należy uważać za stawy w rozumieniu ustawy, z drugiej strony jednak należy zauważyć, że zakres działania przepisów o stawach nie obejmuje także tych zbiorników wody, które pozostają w łączności z zakładami siły wodnej, (zbiorniki do piętrzenia, zamknięcia dolin i t. d.).

Do artykułu X.

Istniejący stan prawny, ustalony przez ustawy kolejowe i uznany przez liczne decyzje Trybunału administracyjnego ma tę cechę, że uważa budowle wodne jako całość i przyznaje wydawanie orzeczeń władzom kolejowym z wyłączeniem drogi rekursowej w sprawach budowli kolejowych, w których postępowanie ma być przeprowadzone na podstawie przepisów kolejowych, przyczem w danym razie do rozstrzygnięcia o wyniku komisji obchodowej zastosowane być mają wprawdzie nie formalno-prawne, lecz materialno-prawne przepisy ustawy wodnej.

Zasada ta doznaje ograniczenia zewzględu na potrzebę budowli kolejowych, o tyle, że urządzenia do uzyskania wód gruntowych dla celów ruchu nie wymagają konsensu, według analogii § 10 ustęp 2 projektu. Jest to usprawiedliwione z tego powodu, że musi być daną kolejom możność uzyskania w danych wypadkach wody potrzebnej do utrzymania ruchu bez długotrwałych rozpraw.

Natomiast postanowioną została w przeciwstawieniu do obecnego stanu prawnego dalej idąca kompetencya władz wodno-prawnych na wypadek, gdyby przy kolejowo-prawnem postępowaniu wyłoniła się kwestya zaistnienia lub co do rozmiarów prawa wodnego.

W tym wypadku decyzya władzy kolejowej może nastąpić tylko po porozumieniu się z Ministerstwem rolnictwa.

Prócz tego utwierdza się sporną w dotychczasowej praktyce zasadę, że władze wodno-prawne są powołane według postanowień tej ustawy do udzielenia zezwolenia na pobór wody i wyzyskanie siły popędowej wody także dla zakładów oznaczonych w ustępie pierwszym.

Do artykułu XI.

Ze względu na działanie, jakie może wyrzucić urządzenie zakładów wodnych na interesa wojskowe w rejonie fortyfika-

cyi, muszą być stworzone ustawowe gwarancje w tym kierunku, ażeby dopuszczalność tych zakładów była badaną także przez władze wojskowe.

DO ROZDZIAŁU I.

O prawnych przymiotach wody.

Ogłoszona dnia 11. czerwca 1869 państwowa ustawa wodna z dnia 30. maja 1869 Dz. u. p. Nr. 93, uznała w § 2 wszystkie strumienie i rzeki, od miejsca, w którym zaczyna się ich używanie do żeglugi statkami lub tratwami wraz z ich ramionami za wody publiczne.

Muszą być zatem uznane za dobro publiczne wszystkie przestrzenie płynących wód wraz z ich ramionami, które w dniu wejścia w życie państwowej ustawy wodnej, a zatem 26. lipca 1869, do żeglugi albo spławu tratw faktycznie były używane, a to według wyraźnego postanowienia ustawy nawet wtedy, jeżeli w czasie pośrednim żegluga lub spław tratw zupełnie ustały. Oprócz tych postanowień ustawy bez wyjątku dobru publicznemu przydzielonych wód, rozróżnić należy jeszcze drugą kategorię wód publicznych; do ostatnich mają być mianowicie wliczone wszystkie inne płynące lub stojące wody, o ile wskutek prawnych postanowień albo poszczególnych tytułów prawnych do pewnej osoby nie należą (§ 3 cyt. ust.).

Które wody z mocy ustawy „należą do pewnej osoby“, postanawia § 4 cytowanej ustawy.

Co do wszystkich innych wód drugiej kategorii istnieje domniemanie prawne, że są dobrem publicznem, o ile nie zostanie udowodnioną ich właściwość jako wód prywatnych na podstawie poszczególnych tytułów prawnych (zasiedzenie, przedawnienie, przywileje, darowizny).

Projekt stoi w odniesieniu do przepisów o prawnych przymiotach wody z wyjątkiem zmiany w §. 3. lit. a) na stanowisku dotychczasowej ustawy.

Tutaj jest miarodajnem zapatrywanie, że rozszerzenie momentów kwalifikujących wodę jako wody publiczne nie jest dopuszczalne bez odszkodowania dotychczas uprawnionych, rozszerzenie natomiast koła wód prywatnych sprzeciwiałoby się interesom obrotu gospodarczego, a temsamem interesom publicznym.

Do §. 1.

Państwowa ustawa wodna postanawia w §. 1., że prawne przymioty wody mają być osądzone według zasad powszechnego prawa cywilnego, a w szczególności według postanowień §§. 2—7. państwowej ustawy wodnej.

Ostatnie postanowienie rozumie się już dziś samo przez się i jest przeto zbyteczne.

Niepotrzeba się jednak także odwoływać do zasad powszechnego prawa cywilnego, skoro §. 3. ustawy państwowej (§. 2. projektu) wskazuje wyraźne poszczególne tytuły prawne,

uzasadniająca właściwość pewnej wody, jako wody prywatnej. W miejsce tych postanowień wprowadza projekt poprostu podział na wody publiczne i prywatne, przyczem odnośnie do pierwszych podnosi wyraźnie uzasadnioną w §. 287. p. u. c. przynależność do dobra publicznego.

Do §. 2.

Przez wejście w życie państwowej ustawy wodnej zostały wszystkie strumienie i rzeki uznane jako publiczne, które dnia 26. listopada 1869 używane były rzeczywiście do żeglugi i spławiania tratw. Ponieważ w odniesieniu do tych wód nie mogą mieć od tego czasokresu prawnego znaczenia specjalne tytuły prawnoprywatne, przeto jest wykluczone, ażeby na podstawie postanowień §. 2. projektu przestrzenie wodne, które po myśli §. 2. państwowej ustawy wodnej mają być od roku 1869 uważane jako publiczne, teraz z powodu specjalnych tytułów prawnych mogły być przedmiotem roszczeń, jako wody prywatne.

Zatem wszystkie wody płynące, które dnia 26. lipca 1869 były rzeczywiście używane do żeglugi i spławiania tratw, pozostaną także w przyszłości wodami publicznymi. Co do wszystkich innych wód, których bliższe określenie jest zbędne, ma jak dotychczas istnieć przypuszczenie, że są publicznymi, jeżeli §. 3. nie zalicza ich wyraźnie do wód prywatnych i dopóki ich właściwość jako wód prywatnych nie zostanie dowiedziona specjalnymi tytułami prywatnoprawnymi. Można zatem różnicę obu kategorii wód publicznych, zaznaczoną w §§. 2. i 3. państwowej ustawy wodnej pominąć i wprowadzić przez to znaczne uproszczenie w określeniu tego pojęcia.

Nie byłoby zgodne z charakterem wody publicznej, gdyby się ona stała przedmiotem stosunków prawnoprywatnych. Ażeby wykluczyć w tym względzie wszelką wątpliwość, postanawia projekt wyraźnie, że na wodach publicznych nie mogą powstać ani prawa własności, ani też inne prawa prywatne. Projekt podnosi również odpowiednio do panującej praktyki w celu zapobieżenia nieporozumieniom na przyszłość, że przez nabycie prawa odprowadzenia wody publicznej w celu użycia jej nie zmienia się jej charakteru jako wody publicznej.

Zdarzające się często zmiany łożyska mogą wywołać niepewność w osądzeniu pytania, które przestrzenie mają być uważane jako należące do łożyska wody. W 3 ustępie tego paragrafu ustalono regułę dla rozstrzygania tych wypadków, w których zachodzi wątpliwość co do granicy między łożyskiem wody a sąsiednimi gruntami. Rozumie się jednak samo przez się, że ustalenie linii brzegów w postępowaniu politycznym nie może przesądzać roszczeń do przestrzeni gruntowych opartych na prywatnoprawnym tytule i dlatego do dochodzenia tych roszczeń musi być zastrzeżona zwykła droga prawa.

Do §. 3.

Co do prawnych przymiotów wody gruntowej nie ma dotychczas według panującego zapatrywania prawnego wyraż-

nego postanowienia w ustawie, wskutek czego woda gruntowa w administracyjno-prawnej praktyce praktykowaną jest jako rzecz niczyja, której zajęcie przysłuży właścicielowi gruntu bez żadnego ograniczenia.

Nowe krajowe ustawy wodne nie mogą jednak trzymać się tego pojęcia ze względu na konsekwencye w praktyce. Należy zatem rozstrzygnąć, czy woda gruntowa ma być zaliczoną do publicznych czy prywatnych wód.

§. 287. p. u. c. określa te rzeczy jako dobro publiczne, których używanie dozwolone jest członkom państwa.

§. 9. ustęp 1-szy projektu oznacza bliżej, zgodnie z istniejącymi przepisami, dopuszczalne używanie (wspólne używanie) wód publicznych.

Powierzchny chociażby rzut oka na te postanowienia wykazuje, że oznaczone tam używanie jest nie możliwe na zamkniętych jeszcze wodach gruntowych. Dlatego te zamknięte wody gruntowe nie mają w każdym razie charakteru dobra publicznego w rozumieniu powszechnej ustawy cywilnej.

Dla charakteru dobra publicznego znamioną jest dalej możność rozporządzania ze strony Państwa. Tej możności nie ma przy zamkniętej wodzie gruntowej, ponieważ to rozporządzenie z reguły tylko przez wkroczenie w cudzą własność gruntową (Erschliessungs-Handlung) nastąpić może. Takie wkroczenie dozwolone jest jednak nawet Państwu tylko wtedy, jeżeli zachodzą warunki wyłączenia.

Z tych powodów, jak również dlatego, ponieważ zaliczenie wody gruntowej do wód publicznych musiałoby przynieść dotkliwe szkody posiadaczom gruntów, zalicza projekt w §. 3. lit. a) wodę gruntową do wód prywatnych. Odpowiada to rozpowszechnionemu zapatrywaniu prawnemu, które, opierając się na uznanych regułach interpretacji kwestyę wód gruntowych już według brzmienia istniejącej ustawy (§. 4 lit. 2. p. u. w.) uważa za rozwiązana w powyższym duchu.

Żresztą wody gruntowe równie jak i inne wody prywatne nie mogą być ściśle kwalifikowane co do własności w znaczeniu cywilno-prawnym, chodzi tu w samej istocie tylko o subiektywnie ograniczone prawa dysponowania.

§. 4. lit. c) państwowej ustawy wodnej i analogiczne paragrafy krajowych ustaw wodnych przyznają właścicielowi gruntu wodę zamkniętą w studniach, stawach, cysternach itd. jakoteż w założonych przez niego do celów prywatnych kanałach, rurach i t. p. W nowem brzmieniu dotyczącego postanowienia §. 3. lit. c) zastąpiono niezupełnie trafne wyrażenie „woda zamknięta“ określeniem, odpowiadającym bardziej faktycznym stosunkom: „Woda zawarta“.

Obecna ustawa nasuwa dalej wątpliwość, czy nie należy również wody odprowadzonej kanałami i rurami do celów użytkowych, a stosownie do przepisów po dokonany użytku na powrót wprowadzonej uważać za prywatną wodę po myśli §. 4. lit. c). Na myśli można tu mieć jednak tylko wodę pochwyconą i trwale władzy posiadacza gruntu poddaną. Jest dlatego

wskazanem wyrazić zgodnie z postanowieniem §. 2. ustęp 2, że taka woda tylko wtedy przypada z mocy ustawowego postanowienia właścicielowi gruntu, jeżeli zostaje odprowadzoną w celu zużycia.

Ponieważ dla kwalifikacji wody odprowadzanej kanałami, rurami i t. p. nie ma znaczenia, czy te urządzenia wodociągowe wykonane zostały przez właściciela gruntu — czy też przez osobę trzecią, opuszczono w projekcie słowa: „założonych przez niego“ jako zbyteczne.

Pod literą d) została przez wpuśczenie słów: „I nie opuszczają gruntu właściciela“, istniejąca obecnie wątpliwość, czy takie odpływy po opuszczeniu gruntów, z którego wzięły początek, stają się wodami publicznymi, czy też przypadają temu właścicielowi, na którego grunt przeszły, usuniętą w myśl panującego zapatrywania prawnego na korzyść drugiej alternatywy.

Do § 4.

Brzmienie tego paragrafu różni się od analogicznych postanowień istniejących ustaw wodnych tylko przez opuszczenie zbytecznego odróżnienia „strumienie prywatne i inne płynące wody prywatne“, jakoteż przestawieniem wstępnych słów, w celu uzyskania jasności.

DO ROZDZIAŁU II.

O używaniu wód.

Do §. 5.

W ustawach wodnych na pytanie, komu przysłuża używanie wody, znajdujemy wyraźną odpowiedź tylko odnośnie do wód prywatnych.

W pierwszym ustępie §. 5. projektu zamieszczono analogiczny przepis także odnoszący się do wód publicznych.

To postanowienie nie zawiera jednak żadnej zmiany istniejącego stanu prawnego, przeciwnie ma ono wyraźnie ustalić w ustawie to uprawnienie do używania, które przysłuża członkom państwa w granicach ustawy już na podstawie §. 287 p. u. c. na wodach publicznych, tworzących część dobra publicznego.

Postanowienia o prawie używania wód prywatnych przyjmuje się z pewnemi nienaruszającymi treści zmianami w tekście z obecnie obowiązującej ustawy.

Do §. 6.

Drugi ustęp tego paragrafu uprawnia w uzupełnieniu panującego prawa władzę do wydawania policyjnych zarządzeń odnośnie do używania wód prywatnych, do spławu tratw i żeglugi.

Do §. 7.

Według obowiązującego prawa podlegają wodno-prawnemu pozwoleniu tylko prywatne przewozy. Projekt podciąga pod ten obowiązek wszystkie przedsiębiorstwa tego rodzaju,

ponieważ bez względu na osobę przedsiębiorcy takich zakładów, wchodzące tu w grę względy bezpieczeństwa i policyi rzecznej tego wymagają.

Postanowienie wyjątkowe w drugim ustępie umieszczono celem ułatwienia wykonania publicznych budowli.

Postanowienia tego paragrafu nie naruszają naturalnie dotyczących przepisów ustawy przemysłowej.

Do §. 8.

Jak obecna ustawa również i projekt odwołuje się w kwestyach spławiania drzewa do ustawy lasowej i regulaminu spławu, w sprawach rybołostwa do ustawy o rybołostwie.

Używanie wód do spławiania drzewa wymaga z reguły urządzenia osobnych budowli wodnych, do których w myśl dziś już istniejącej praktyki potrzebne jest uzyskanie wodnoprawnego pozwolenia.

Do §. 9.

Przysługujące każdemu (§. 5. ustęp 1.) uprawnienie do wspólnego używania wody publicznej wynika z przynależności tejże do publicznego dobra.

Wyraźnie jednak zaznacza projekt, że do wspólnego używania z zachowaniem odnośnych przepisów nie potrzeba osobnego pozwolenia władzy. Co do rozmiarów wspólnego używania trwa się przy istniejącym stanie.

Ze względu na to, że woda jest koniecznie potrzebną, jakoteż przez wzgląd na tanie i łatwe zaopatrzenie we wodę jest pożądane, ażeby przynajmniej na większych i dla gospodarstwa ważniejszych wodach prywatnych (rzekach, potokach i jeziorach) ograniczyć ogólne używanie do zaspokojenia najkonieczniejszej potrzeby wody. Już obecnie zawiera krajowa ustawa wodna dla Czech takie postanowienie, które w praktyce nie dało powodu do żadnych skarg. O tyle jednak różni się analogiczne postanowienie czeskiej ustawy wodnej, że dopuszcza także wspólne używanie na jeziorach. Dalej postanawia projekt wyraźnie, że używanie tylko wtedy jest dozwolone, jeżeli nie uwłacza publicznym lub prywatnym interesom, albo też cudzemu prawu.

Rozumie się samo przez się, że ogólne używanie w wodach prywatnych nie wymaga osobnego pozwolenia.

Inne uprawnienia do używania wody w wodach prywatnych, wymienione w ustępie 1, a nie przyznane ogółowi ustępem 2. zastrzeżone są dla tego, do kogo woda należy.

Ze względu na wyłaniającą się w praktyce wątpliwość zauważa się, że za zwykłe używanie wody nie należy się żadne wynagrodzenie.

Do §. 10.

Według obowiązujących przepisów potrzebne jest do każdego innego, poza granice zwykłego używania wychodzą-

cego użycia wody publicznej uzyskanie pozwolenia władzy, jeżeli używanie to wpływa na jakość, bieg lub wysokość wody, albo jeżeli może być niebezpieczne dla brzegów.

Rozporządzanie wodą prywatną ograniczone jest według postanowień ustawy prawami innych osób uprawnionych do użycia wody, jakoteż względami publicznymi, które wynikają ze względu na ciągłość i konieczne zapotrzebowanie wody. Uzyskanie pozwolenia wodno-prawnego jest według istniejących przepisów wtedy konieczne do używania wód prywatnych, jeżeli wpływa ono na cudze prawa, albo na jakość, bieg lub wysokość wody w publicznych wodach.

Brzmienie tych postanowień ma to praktyczne znaczenie, że obecnie do każdego poza ramy zwykłego używania wychodzącego użycia wody publicznej potrzebne jest pozwolenie władzy, do używania natomiast wód prywatnych tylko wtedy takiego pozwolenia potrzeba, jeżeli dotyka się cudzych praw, lub jeśli oddziaływać to może na wody publiczne.

Chociaż więc z natury rzeczy rzadko zdarza się wypadek, że na wodzie prywatnej w jej dalszym biegu nie istnieją cudze prawa, a zatem wodno-prawne pozwolenie do użycia wody prywatnej nawet wtedy, gdy nie oddziaływa ono na wodę publiczną, w przeważnej ilości wypadków już według istniejącego prawa uzyskanie być musi, to przecież ustawa zawiera lukę o tyle, że w swem brzmieniu nie uwzględnia wyraźnie łączności wód prywatnych między sobą.

To jest jednak stanowczo wskazane, ponieważ w przeciwnym razie prawa właściciela niżej położonego gruntu zależne byłyby w zupełności lub po większej części od rozmiarów i rodzaju wykorzystania wody prywatnej przez właściciela gruntu położonego wyżej.

Utrzymanie wody w czystości, ochrona przed szkodliwym oddziaływaniem na brzegi, bieg i spad wody wymagają tak w wodach publicznych i jak prywatnych bacznej uwagi z punktu ogólnego wodno-gospodarczego interesu.

Praktyka przyjęła już zresztą w licznych wypadkach na podstawie przedstawionych na wstępie przepisów, że wolność rozporządzania właściciela wody prywatnej jest ograniczoną przez wzgląd na łączność z obcymi wodami prywatnymi. W tym względzie stwarza się obecnie zupełną jasność.

Projekt stawia zatem na równi pod względem konieczności uzyskania wodno-prawnego pozwolenia publicznej i prywatnej wody, o ile te ostatnie pozostają w związku z publicznymi lub cudzemi prywatnymi wodami nawierzchniami.

Formalne wymogi pozwolenia na używanie wód publicznych i oznaczonych wyżej wód prywatnych będą w przyszłości takie same.

Pod względem materalnym będzie pozwolenie wykazywało w każdym razie istotną różnicę.

Gdy bowiem przy wodach publicznych pozwolenie takie ustanawia i stwarza uprawnienie do używania, przy wodach prywatnych ogranicza się treść tegoż do stwierdzenia, że za-

mierzone używanie wody nie sprzeciwia się publicznym interesom ani prawom osób trzecich.

Odnosnie do wymogów uzyskania pozwolenia na używanie wód publicznych przewiduje projekt zmiany dotychczasowego brzmienia ustawy o tyle, że rozciąga wyraźnie także na wody publiczne przestrzegane już obecnie względem wód prywatnych uwzględnianie cudzych praw.

Ustanowiony obecnie osobnym paragrafem przepis, że szczególnie do urządzenia zakładów o sile wodnej i przyrządów do podniesienia wody wymagane jest zawsze pozwolenie władzy, zamieszcza projekt ze względów redakcyjnych w ustępie 1. §. 10.

Zauważa się, że naprawy istniejących urządzeń, które nie zmieniają w niczem stanu przepisanego konsensem, nie będą oczywiście także i na przyszłość wymagały ponownego pozwolenia władzy.

Drugi ustęp normuje kwestyę, pod jakimi warunkami potrzebne jest pozwolenie wodno-prawne do używania wód gruntowych.

Właściciel gruntu jest w swem prawie rozporządzania o tyle ograniczony, o ile chodzi o takie ujęcia wody gruntowej, które mogłyby spowodować znaczne zmiany stosunków wody gruntowej na odnośnej przestrzeni. To ograniczenie jest wskazane już ze względu na interes publiczny — ponieważ przez ujęcie wody gruntowej na znacznej przestrzeni całe okolice mogłyby być narażone na brak wody.

Projekt daje przeto władzy możność wstrzymania na przyszłość takiego ujmowania wody we większych rozmiarach, któreby wpływały ujemnie na istniejące stosunki wód gruntowych i stosunki zaopatrzenia w wodę, albo też przypisania takich warunków, któreby chroniły interes publiczny lub prawa osób trzecich przed niebezpieczeństwem powstałym z podobnego ujęcia wody.

Postanowienia ustępu trzeciego uwzględniają istniejący stan prawny, według którego stosunek górnictwa do wody gruntowej ma być oceniany według ustawy górniczej.

Żywice ziemne (wosk ziemny i olej ziemny) nie należą w Galicyi według ustawy naftowej do minerałów zastrzeżonych. Ponieważ jednak przy ich poszukiwaniu i wydobywaniu może zajść potrzeba podobnego ujęcia wody gruntowej jak przy minerałach zastrzeżonych, przeto wyjmuje się potrzebne do ujęcia wody gruntowej roboty z pod przepisanego ustępem 2. obowiązku uzyskania wodno-prawnego pozwolenia.

Poza tem niedwuznacznie podnosi projekt, że na urządzenie dla celów górnictwa zakładów wodnych na powierzchni ziemi wymagane jest pozwolenie kompetentnej władzy politycznej jako władzy wodnej.

Na urządzenie zakładów wodnych na powierzchni ziemi obowiązany jest właściciel kopalni już po myśli §. 133 p. u. g. uzyskać pozwolenie u władzy politycznej według obowiązujących przepisów ustawy wodnej. Gospodarstwo wodne w ko-

palni podlega jednak jak dotychczas wyłącznie nadzorowi władzy górniczej według przepisów ustawy górniczej.

Do §. 11.

Postanowienia o treści udzielić się mającego pozwolenia na używanie wody różnią się od obecnie obowiązujących przepisów tylko pod względem stylistycznym.

Do §. 12.

W tym paragrafie podane są punkty wytyczne, których należy przestrzegać przy udzielaniu pozwolenia na używanie. Brane są tu pod uwagę — jak w obecnie obowiązującym prawie — interesa publiczne i istniejące prawa osób trzecich.

Rozstrzygnięcia wymaga pytanie, czy i w jakich granicach dopuszczalne jest roszczenie o utrzymanie pewnego stanu wody. Praktyka stoi w odniesieniu do wód płynących już dziś na stanowisku, że nie ma podstawy do żądania o utrzymanie jakiegoś pewnego stanu wody, jeżeli zmiana tego stanu nie zagraża prawnie wykonywanemu użytkowaniu wody, albo własności gruntowej.

Gdyby dopuszczalne było roszczenie do utrzymania pewnego stanu wody, w tym razie wykluczona byłaby najczęściej możliwość, wykorzystania odnośnej wody przez właściciela gruntu nadbrzeżnego, lub wyżej położonego.

W celu uniknięcia wszelkich wątpliwości pod tym względem, a to zwłaszcza z powodu wliczenia wód gruntowych do wód prywatnych, jest wskazaniem rozstrzygnąć tę kwestyę wyraźnie w ustawie w powyższym sensie.

Do §. 13.

Tekst obecnie istniejącej ustawy uległ tu tylko zmianom redakcyjnym.

Do §. 14.

Zgodnie z obowiązującym obecnie prawem ustanawia projekt jako absolutną granicę dla miary dozwoleń się mającego używania wody zapotrzebowanie wody do picia i użytkowej przez gminy i miejscowości jakoteż obszary dworskie.

Z brzmienia odnośnych dotychczas obowiązujących przepisów nie można dokładnie powziąć, czy gminom i miejscowościom, tudzież obszarom dworskim przysługuje prawo dochodzenia w toku instancyi swych roszczeń do wody niezbędnie potrzebnej dla nich, względnie do celów gospodarskich ich mieszkańców.

Przyjęta praktyka potwierdziła to pytanie.

Żeby jednak ze stanowiska interesu publicznego prawo to nie ulegało żadnej kwestyi, zmienia się odpowiednio brzmienie odnośnych przepisów.

Do §. 15.

Przepisy obowiązków przedsiębiorców dbania przy urządzaniu zakładów o utrzymywanie komunikacji i o bezpieczeństwo osób i mienia, odpowiadają pod względem treści obecnemu prawu.

Zawarte w obowiązujących ustawach zresztą nie zupełnie trafne powołanie się na §. 491. p. u. c. opuszcza się jako zbędne.

Do §. 16.

Według przepisów ustaw wodnych derogowanych już zresztą w niektórych krajach przez ustawy o rybołóstwie, nie może władza zważać na istniejące uprawnienia do rybołóstwa nawet w tych wypadkach, w których używanie wody nie byłoby przez to utrudnione.

Zgodnie z postanowieniami paragrafu 7 ustawy o rybołóstwie z dnia 25. kwietnia 1885, Dz. p. p. Nr. 58 względnie z odnośnemi postanowieniami ustaw krajowych o rybołóstwie usuwa się tę niewłaściwość przez to, że przyznaje się uprawnionym do rybołóstwa pod pewnymi warunkami prawa podnoszenia zarzutów.

Do §§. 17. i 18.

Oba te paragrafy mówią o materyalno-prawnych postanowieniach, zawartych w ustawach wodnych dotychczas w rozdziale: „O władzach i postępowaniu“, odnoszących się do uregulowania udziału w wodzie na wypadek istnienia sprzecznych ze sobą roszczeń. Ponieważ w obowiązujących obecnie postanowieniach traktowane są dwie rozmaite kwestye (z jednej strony zabezpieczenie istniejących przedsiębiorstw przeciw nowym roszczeniom, z drugiej strony konkurencya nowych roszczeń między sobą), przeto wskazaniem jest dla większej przejrzystości rozdział materyi na dwa paragrafy.

Wszystkie ustawy wodne krajowe z wyjątkiem ustaw dla Austrii górnej i Styryi powołują się na paragrafy 340 i 341. p. u. c. Ponieważ niema to znaczenia dla uregulowania udziału w używaniu wody, przeto projekt opuszcza to jako zbyt cenne.

Ponieważ używanie wody prywatnej zastrzeżone jest dla tego, do kogo woda należy mogą się przepisy o postępowaniu w razie konkurencyi roszczeń odnosić z natury rzeczy tylko do wód publicznych, co też §. 18. projektu wyraźnie podnosi.

Przy udzielaniu pozwolenia na używanie wody należy mieć na względzie oczywiście w pierwszym rzędzie zaspokojenie interesu publicznego. Projekt przyjmuje przeto postanowienie, że w razie konkurencyi należy się pierwszeństwo temu przedsiębiorstwu, którego urządzenie służy więcej publicznym interesom, w porównaniu do obecnego stanu prawnego nastąpiło tu rozszerzenie pojęcia tylko o tyle, że brzmienia krajowych ustaw wodnych charakteryzują specjalnie większe znaczenie pod względem ogólnogospodarczym, jako wyższy interes publiczny.

Pierwszeństwo udzielone na podstawie obecnie obowiązującego prawa w razie konkurencyi innych przedsiębiorstw ekonomicznie ważniejszemu projektowi wyklucza zupełnie resztę roszczeń. Według tych postanowień nie może przeto władza uwzględnić ekonomicznie mniej ważnego przedsiębiorstwa, choćby to przedsiębiorstwo wcale ujemnie nie wpływało na ważniejsze przedsiębiorstwo. Przepis ten jednak jest ze względu na konieczną potrzebę wody bardzo ostry. Projekt łagodzi więc ostrze tego przepisu w ten sposób, że podtrzymuje pierwszeństwo ekonomicznie ważniejszego przedsiębiorstwa, dopuszcza uwzględnienie ekonomicznie mniej ważnego przedsiębiorstwa, jeżeli przez to nie zostanie zagrożone powstanie ważniejszego przedsiębiorstwa.

Ustanowione na ten wypadek zasady rozdziału odpowiadają obecnemu prawu. Ażeby wykluczyć wszelką wątpliwość, zaznacza projekt wyraźnie, że także przy rozdziale wody w razie panującego braku wody należy mieć wzgląd oczywiście w pierwszym rzędzie na zaspokojenie potrzeb ogółu.

Obowiązujące obecnie prawo zawiera w ramach odpowiadających temu paragrafowi postanowień także uwagę, że o umowach, zawartych co do rozdziału wody i o nabytych prawach specjalnych rozstrzygać ma w razie sporu zwykły sędzia. Ten zwrot można uważać jako rzeczowo słuszny tylko o tyle, o ile przy tem chodzi o prawo prywatne. Ponieważ jednak §. 99. zawiera ogólne postanowienie, że rozstrzygnięcie o podniesionych prawach prywatnych w postępowaniu wodnoprawnem zastrzeżone jest sędziemu, przeto odnośna wskazówka jest wogóle niepotrzebną.

Do §. 19.

Należy starać się w interesie możliwie największego wykorzystania publicznych wód, ażeby umożliwić obok wykorzystania na cele przemysłowe, także użycie wody na cele gospodarstwa rolnego, jeżeli to nastąpić może bez uszczerbku ruchu zakładów. Temu zapatrywaniu odpowiada §. 19.

Do §. 20.

Już obecnie obowiązujące ustawy zawierają postanowienia o współużywaniu urządzeń na korzyść właścicieli gruntów obciążonych służebnościami z powodu urządzenia zakładów (patrz niżej §. 52).

Dla umożliwienia taniego, a zatem ekonomicznego używania wody powinno się dozwoić, jak to już zresztą przewidyje w podobny sposób kraińska ustawa wodna, współużywania istniejących zakładów także w takich przypadkach, w których bez tego dalsze używanie wody byłoby niemożliwe albo połączone z niestosunkowo wysokimi kosztami. Rozumie się samo przez się, że takie współużywanie wtedy tylko może być dozwolone, jeżeli nie spowoduje ono dla uprawnionego dotychczas do używania znacznego utrudnienia w ruchu zakładu

i jeżeli interes publiczny, albo spodziewana korzyść ekonomiczna usprawiedliwi ustanowienie takiego uprawnienia.

Względy słuszności przemawiają także zatem, żeby takie przedsiębiorstwa służące zużytkowaniu siły wodnej, które — pomijając już ustanowienie prawa współużywania — odnoszą bezpośrednią i istotną korzyść z cudzych urządzeń do piętrzenia i prowadzenia wody, mogły być na wniosek uprawnionego do używania wody pociągnięte do płacenia stosownego datku na utrzymanie zakładu w dobrym stanie.

Do §§. 21., 22. i 23.

Postanowienia o znakach wodnych przy zakładach i o obowiązku uprawnionych do wody nie przekraczania dozwolonej wysokości piętrzenia, zgodne są z odnośnymi paragrafami obecnie obowiązującej ustawy, wyjąwszy niektóre zmiany w brzmieniu §§. 21. i 23., które nie naruszają treści, oraz opuszczenie przepisów o terminie, który ma być dotrzymany.

Opuszczenie przepisów co do terminu w §. 21. nastąpiło z jednej strony ze względu na postanowienia art. V., z drugiej strony z uwagi na to, że chodzi tu o część tych ostrożności, których ustanowienie w myśl §. 22 ma nastąpić w drodze rozporządzenia.

Do §. 24.

Ogólnie dotychczas dopuszczalne postanowienie odwołałości wodno-prawnych pozwoleń, ogranicza się w projekcie do pozwoleń na urządzenie młynów pływaków i zakładów przewozowych. Odwołałość leży tu pod pewnymi względami w interesie komunikacji i bezpieczeństwa. Nie jest ona jednak odpowiednią przy zakładach, mających na celu dostarczanie wody, nawadnianie lub odwadnianie, jak również przy zakładach do wykorzystania popędowej siły wodnej, ponieważ zupełna niepewność trwałego istnienia zakładu przedstawia dla przedsiębiorcy już ze względu na kosztą budowy warunk najczęściej nie do przyjęcia. W przeważnej zatem ilości wypadków odwołałość konsensu uniemożliwiłaby wogóle przyjście do skutku takich zakładów.

Późniejsze zmiany zakładu są swoją drogą w niektórych wypadkach konieczne. Dopuszczalność wkroczenia władzy z urzędu w takim razie powinna być jednak przewidziana w osobnych ustawowych zarządzeniach, co też czynią §. 26. i 27. projektu.

Obowiązująca obecnie ustawa wodna nie zawiera wyraźnego postanowienia o czasie trwania prawa używania wody. W każdym razie mogą już teraz być udzielane pozwolenia ograniczone na pewien czas; i rzeczywiście władze robią w regule użytek z tego przepisu ustawy. Jeżeli chodzi bowiem o wody publiczne to przez pozwolenie do urządzenia budowli wodnej oddaje się jedynostce do używania dobro publiczne, musi się zatem mieć na uwadze, ażeby po upływie pewnego

oznaczonego czasu umożliwić użycie siły wodnej na cele ważniejsze dla gospodarstwa społecznego.

Natomiast przy wodach prywatnych byłoby takie czasowe ograniczenie bezcelowe, ponieważ po upływie czasu dostałoby się prawo rozporządzenia wody napowrót tylko temu, do kogo woda należy. Obowiązku do ustanawiania terminu należy tylko, przestrzegać przy zakładach do uzyskania siły, ponieważ zasadnicze ograniczenie czasu trwania konsensu na zakłady do odwrócenia wody, do celów rolniczej melioracji albo też do dostarczania wody użytkowej i do picia nie dałoby się należyście umotywić.

Czas, na jaki się udziela pozwolenia na zakłady do celów przejściowych, należy zastosować do potrzeb w każdym poszczególnym wypadku.

Przy przedsiębiorstwach kolejowych musi czas trwania wodno-prawnego pozwolenia odpowiadać trwaniu ruchu kolejowego, a dla przedsiębiorstw górniczych ograniczyć się do czasu trwania uprawnienia górniczego.

Natomiast przy wszystkich innych stałych urządzeniach dla wykorzystania sił wodnych, oznaczenie czasu trwania wodno-prawnego pozwolenia powinno uwzględniać wkłady, jakie przedsiębiorca poczynił dla umożliwienia wykorzystania sił wodnych tak, aby te wkłady się opłaciły.

Przy tem okazuje się wskazane ustanowienie terminu peremtoryjnego, ponieważ przedsiębiorcy musi być właśnie w stadium przygotowania projektu umożliwiona dokładna kalkulacja; w ten sposób także zapobiegnie się bardzo dotkliwemu przewlekaniu postępowania wodno-prawnego, któreby powodowały pertraktacje w celu oznaczenia od wypadku do wypadku terminu, na jaki pozwolenie mianoby wydać.

Termin 60-letni daje we wszystkich prawie wypadkach możliwość amortyzacji, nie obciążającej znacznie dochodu.

Aby jednak przedsiębiorstwu o charakterze ogólnej użyteczności przyznać dalej idące ułatwienia, należało tymże udzielić prawa do używania wody na przeciąg lat 90-ciu.

Ta różnica co do czasu trwania pozwolenia stosownie do ogólnie-użytecznego lub prywatnego charakteru przedsiębiorstwa stwarza potrzebę wydania postanowień na ten wypadek, jeżeli prawo do używania wody z uprzywilejowanego na nieuprzywilejowanego przedsiębiorcę przechodzi.

Słuszne jest, aby w wypadkach, gdy zakład wskutek katastrofy elementarnej zostaje zniszczony, zapewnić prawo do odpowiedniego przedłużenia zawartego w pozwoleniu terminu do używania wody.

Przytem jednak, by zamierzony przez ograniczenie terminu cel nie stał się iluzorycznym, musi być oznaczony termin maksymalny.

Przez postanowienia w ustępie 6. ma być dana przedsiębiorcy możliwość upewnienia się jeszcze przed upływem czasu trwania pozwolenia, czy odnośne prawo do używania wody będzie mu nadal udzielone; przez to postanowienie ułatwia się zarazem ciągłość (kontynuowanie) używania wody.

Zamierzonemu przez ustanowienie terminu celowi nie sprzeciwia się, jeżeli dotychczas upoważnionemu przyzna się po upływie pewnego czasu trwania używania prawo pierwszeństwa przed innymi starającymi się na ten wypadek, gdy interesy publiczne ponownemu nadaniu na przeszkodzie nie stoją, ani też nie uzyskują pierwszeństwa gospodarczo ważniejsze przedsiębiorstwa.

Stanowiłoby to istotne i stosunkami nieuzasadnione utrudnienie, gdyby pozwolenie na używanie wody ogólnie i trwale łączono z pewnym oznaczonym celem zakładu.

Ponieważ jednak w wypadkach §§ 50 ust. 3 i 53 do przyznania prawa wyłączenia, a w razie istnienia projektu konkurencyjnego (§ 18) do udzielenia pozwolenia jest przedewszystkiem miarodajny cel zakładu, musi być w tych wypadkach prowo do używania wody bezwarunkowo złączone z oznaczonym celem.

Do §. 25.

Obowiązujące ustawy wodne dopuszczają ograniczenie pozwolenia do osoby starającego się.

Według projektu jednak tylko odnośnie do zakładów przewozowych można ograniczyć wodno-prawne pozwolenie do osoby starającego się. Takie ograniczenie jest potrzebne ze względów policyi ruchu, ponieważ tu przy udzieleniu pozwolenia osobista zdolność starającego w pierwszej linii jest miarodajną. Natomiast nie wydaje się wskazanem utrzymanie w mocy tego rodzaju ograniczenia także przy udzielaniu innych uprawnień do używania wody, ponieważ wielki zakład wody ze względu na zapotrzebowanie znacznych kapitałów prawie nigdy nie mógłby się rozwinąć na podstawie pozwolenia do jednej osoby ograniczonego. Uzasadnienie tego rodzaju ograniczającego postanowienia możnaby chyba znaleźć w celu zapobieżenia spekulacyjnemu nadużywaniu pozwolenia; ten skutek jednak prędzej i skuteczniej da się osiągnąć przez oznaczenie stałych terminów do rozpoczęcia i ukończenia budowy (§. 28. ustęp I. lit. c.) jest przecież rzeczą zupełnie jasną, że przez utworzenie stowarzyszeń z ograniczoną poręką, albo towarzystw akcyjnych, cel ograniczenia pozwolenia do osoby mógłby łatwo być udaremiony.

Ten paragraf zostaje dalej uzupełniony przez włączenie postanowienia zawartego już w salcburskiej ustawie wodnej (§. 25.), co do ochrony praw osób trzecich przy przeniesieniu prawa do używania wody. Tym wymaganiam zapewnia się przez wymienione postanowienia potrzebne rzeczowe zabezpieczenie.

Do §. 26.

Kwestya jakie obowiązki urosną dla uprawnionego do wody, skoro po udzieleniu konsensu okaże się, że przedsiębiorstwo szkodzi trzecim zostaje w projekcie uregulowana przez częściowe powtórzenie i odpowiednie ukształtowa-

nie. odnośnych postanowień, zawartych w drugim rozdziale krajowych ustaw wodnych, jak również w §. 89. czeskiej ustawy wodnej.

Ograniczenie jednak poręki za skutki następuje o tyle, że według projektu ma się odnosić tylko do takich zakładów i budowli, które istniały już w czasie wydania pozwolenia na przyrząd wodny. To wydaje się o tyle uzasadnione, że byłoby niesłuszną rzeczą zobowiązywać przedsiębiorcę do poręki za następstwa także co do tych zakładów i budowli, które dopiero później powstały. Na przedsiębiorcę nakładano by ciężar, którego on w czasie wykonania swego urządzenia nie mógłby w ogóle ocenić.

Raczej ten uprawniony, który dopiero później dostaje się w obręb oddziaływania zakładu jest o wiele bardziej w możności ocenić to oddziaływanie istniejącego urządzenia na swe objekty. Względem takich praw zatem uprawniony do wody może odpowiadać za szkody tylko przewinieniem spowodowane.

Do §. 27.

Powstające często wskutek nieodpowiedniego urządzenia zakładów do używania wody dotkliwe wadliwości pod względem sanitarnym, okazują potrzebę zamieszczenia w ustawie w interesie publicznym niezbędnych przepisów, któreby tym wadliwościom tak dalece, jak to jest tylko możliwe zaradzić mogły.

Celem zapobieżenia stałemu szkodliwemu zanieczyszczeniu koryta przez wody użytkowe i inne odpadki w wypadkach, gdy urządzenia odczyszczające po puszczeniu w ruch okazały się niewystarczającymi, musi być dana władzy możliwość wydania dodatkowych zarządzeń, potrzebnych do uchylenia powstałych wadliwości. Zatem i pod tym względem ograniczenie mocy prawnej zarządzenia władzy, zawierającego pozwolenie, okazuje się jako usprawiedliwione i potrzebne.

Do §. 28.

Postanowienia o zgaśnięciu praw do używania wody zawiera obecnie tylko §. 18, karyntyjskiej ustawy wodnej.

Moc tych na ogólne rozpowszechnienie zasługujących postanowień ogranicza się w projekcie tylko do uprawnień używania wód publicznych, albowiem zastosowanie odnośnych norm do wód prywatnych nie da się pogodzić z służącym uprawnionemu upoważnieniem do używania z mocy ustawy.

Uzupełnia się wspomniane postanowienia przez wyraźne postanowienie, że utrata prawa następuje także przez zrzeczenie się i przez zaniechanie rozpoczęcia w terminie budowy zakładu.

Przez to jak i przez postanowienia ustępu 2. tego paragrafu, powinno się zapobiedz nieekonomicznemu nieużywaniu uzyskanych praw.

W związku z postanowieniami §. 24. ustęp 7, wymienia się pod lit. c. te wypadki, w których odpadnięcie albo zmiana

celu zakładu pociąga za sobą zgaśnięcie prawa używania. W §. 18. lit. *e* karyntyjskiej ustawy wodnej znajduje się postanowienie, że prawo gaśnie, jeżeli warunki szczegółowe, od których dalsze trwanie prawa do używania wody uczynione zawisłe, nie zostały dotrzymane.

Tych postanowień jednak projekt nie obejmuje, albowiem §§. 105. i 115. dają dostateczne rękojmie, aby dotrzymania tego rodzaju warunków wymusić.

Okazuje się dalej potrzebne uregulować tu także kwestyę, o ile zgaśnięcie jakiegoś prawa do używania wody ma wpływ na istnienie powstałego po myśli §. 20. prawa współużywania. Według projektu prawo współużywania ze stanowiska publiczno-prawnego mimo zgaśnięcia głównego prawa używania ma pozostać pod przepisanyymi warunkami. Czy ono faktycznie może być wykonywane, zawisło od prywatno-prawnej sytuacji, zatem najczęściej od umów zawartych między głównym uprawnionym, a uprawnionym do współużywania.

Do §. 29.

Ponieważ według §. 28. samozniszczenie zakładu do używania wody nie pociąga za sobą zgaśnięcia prawa do używania wody, przeto odbudowa zakładu, o ile następuje w terminie wyznaczonym w §. 28. ustęp 1. lit. *d*. nie wymaga wodno-prawnego pozwolenia. Musi być jednak dana władzy sposobność przekonania się, czy zamierzona przez przedsiębiorcę odbudowa zakładu odbywa się w ramach udzielonego w swoim czasie pozwolenia. Przytem szczególnie liczyć się z tem należy, że spowodowane przez katastrofalne wielkie wody zmiany koryta, wywołują w wielu wypadkach potrzebę celowi odpowiedniej modyfikacji pierwotnych konstrukcyi zakładu. Należy zatem z jednej strony dać przedsiębiorcy możność przeprowadzenia przy odbudowie zakładu ewentualnych celowi odpowiednich zmian, z drugiej strony należy dać także władzy możność przepisania przy tej sposobności po myśli postanowień §. 26. za potrzebne uznanych zmian.

Do §. 30.

Obecnie tylko ustawy wodne dla Styryi i Bukowiny zawierają w §. 35. względnie w §. 36. postanowienia, co ma się stać, skoro prawo do używania wody gaśnie.

Przyjęcie w całości treści tych postanowień jest już ze względu na czasowe ograniczenie pozwoleń na zakłady o sile wodnej, które teraz w §. 24. w sposób obowiązujący zostają ustanowione, bezwarunkowo wskazane.

DO ROZDZIAŁU III.

O ochronie i odwróceniu wód, oraz obchodzeniu się z niemi.

Do §§. 31. i 32.

Postanowienia tych paragrafów mają dać brakującą dotąd możność, by zakłady do zaopatrzenia w wodę, jak również

źródła mineralne i cieplice chronić od uszkodzenia przez takie czynności, które właściciele sąsiednich gruntów w granicach przysługujących praw i uprawnień przedsiębiorą.

Ta ochrona ma przedewszystkiem na tem polegać, że przyznaje się władzom politycznym prawo wydawania dla ochrony zakładów do zaopatrzenia w wodę i źródeł leczniczych specjalnych zarządzeń o sposobie zagospodarowania i używania gruntów, aby wykluczyć tego rodzaju sposoby używania, które prawdopodobnie pociągnęłyby za sobą uszkodzenie wymienionych obiektów.

Dalej jednak idącej ochrony mają doznawać te naturalne albo sztucznie otwarte źródła mineralne lub cieplice, których utrzymanie dla skuteczności leczniczej z przeważających względów dobra publicznego okazuje się wskazane. Dla takich źródeł według §. 32. może być ustanowiony w drodze rozporządzenia przez polityczną władzę krajową osobny okręg ochronny, w obrębie którego pewne oznaczone rodzaje robót mogące spowodować uszkodzenie odnośnych źródeł, mogą wogóle właściciele gruntów tylko wówczas przedsiębrać, jeżeli im władza polityczna wyraźnie odpowiednie pozwolenie udzieli i potrzebne do zabezpieczenia źródeł środki zarządzi.

Ustanowienie okręgów ochronnych dla źródeł i oznaczenie rodzajów robót do wykonywania których potrzebne jest osobne pozwolenie, ma nastąpić po zbadaniu stosunków hydrologicznych odnośnych źródeł na podstawie opinii znawców.

Z uwagi na wielkie ogólnogospodarcze znaczenie takich zastąpić się nie dających wód leczniczych, okazuje się dalej wskazane, aby przedsiębiorca trwale był zobowiązany potrzebne dla ochrony źródeł zarządzenia także jeszcze dodatkowo zastosować, w razie potrzeby także przywrócić stan pierwotny, gdyby władza przy udzieleniu pozwolenia wyszła z błędnego zapatrywania, a wskutek tego okazało się później, że źródło przez wykonane roboty jest zagrożone.

Ponieważ każdy właściciel gruntu, który w okręgu ochronnym źródła, naturalne stosunki zmienia z góry już z możliwością szkodliwego oddziaływania na źródło lecznicze liczyć się musi, z drugiej strony właściciel źródła jest uprawniony domagać się, by ono nie było zagrożone, okazuje się słuszne, aby przedsiębiorca sam ponosił kosztą potrzebnych dla ochrony źródła środków i urządzeń, przyczem obojętne jest, czy tego rodzaju środki przepisuje się już przy udzieleniu pozwolenia, albo też dopiero w czasie późniejszym.

Zarządzenia i zakazy wydane dla ochrony zakładów do zaopatrzenia w wodę, lub źródeł leczniczych przedstawiają się jako względami dobra powszechnego zalecone ograniczenie właścicieli sąsiednich gruntów w dowolnem rozporządzaniu ich własnością. Według ogólnych zasad prawnych służyłoby im zatem prawo do zupełnego odszkodowania. Wobec tej jednak okoliczności, że liczne korzyści, które z istnieniem źródła leczniczego są związane w regule nie tylko stają się udziałem właściciela źródła, lecz także właścicieli sąsiednich gruntów, a na-

wet dalszej okolicy tego miejsca, gdzie wody lecznicze się znajdują, okazuje się uzasadnione ograniczyć obowiązek do odszkodowania do tych wypadków, w których właściciel gruntu zostaje przeszkodzony w takim sposobie używania, który w czasie oznaczenia okręgu ochronnego albo wydania specjalnego rozporządzenia władzy już faktycznie i prawnie był stosowany, albo do którego właściciel gruntu był w tym czasie uprawniony. Dla wymiaru odszkodowania, które ma być uiszczone przez właściciela źródła, będą zatem miarodajne prawna kwalifikacja, stan i sposób użytkowania gruntu w tym czasie, w którym postanowienia ochronne zostają wydane.

Zmiany późniejsze nie będą tak samo uwzględnione, jak ubytek przyszłego zysku. Przez te ograniczenia obowiązku do odszkodowania mają być właściciele gruntów sąsiednich w swych nabytych prawach chronieni bez nałożenia na właściciela źródeł nadmiernych ciężarów w interesie utrzymania źródeł.

Według doświadczenia skuteczna ochrona źródeł leczniczych wymaga nadzorowania zarządu źródeł i okręgu ochronnego przez technicznie w sprawach źródeł wyszkolone organy, którym musi być przyznane prawo wstępu na obce grunta, do budynków i lokali przedsiębiorstw, celem zebrania potrzebnych spostrzeżeń i nadzorowania wszelkich dla ochrony źródeł znaczenie mających robót. Z tego powodu zamieszcza się w projekcie odpowiednie zarządzenia.

Ochrona przyrządów wodnych i źródeł leczniczych przeciw uszkodzeniu wskutek ruchu kopalń zastrzeżonych minerałów jest już w wystarczającej mierze zabezpieczona w postanowieniach §§. 18, 170 i 222 powszechnej ustawy górniczej. Na podstawie tych przepisów, można w razie potrzeby na obszarach mających znaczenia dla ochrony źródeł zabronić wogóle robót górniczych, a istniejącym zarządom kopalń mogą władze górnicze w porozumieniu z władzą polityczną nałożyć najdalej idące ograniczenia ruchu dla ochrony wszelkiego rodzaju źródeł.

Do §. 33.

Ponieważ budowa mostów na bieg wód, w szczególności zaś na właściwość brzegów może wywierać daleko idący wpływ, czyni się postawienie tych budowli zależnem od uzyskania wodno-prawnego pozwolenia.

Ze względu na liczne szkody, które z nadejściem wielkich wód wszędzie tam powstają, gdzie niebacznie nadbrzeżne grunta zabudowano, projekt ustanawia także potrzebę uzyskania wodno-prawnego pozwolenia na inne budowle na brzegach i w obrębie wielkich wód.

Ponieważ granice tego okręgu ogólnie oznaczyć się nie dadzą, zastrzega się ustanowienie tych granic w drodze rozporządzenia.

Do §. 34.

Postanowienia tego paragrafu są równobrzmiące co do swej istotnej treści z §. 11. państwowej ustawy wodnej.

Krajowe ustawy wodne, z wyjątkiem kraińskiej, wsta-
wiły odnośne normy do rozdziału: „O używaniu wód“. Słu-
szniej należą one jednak do rozdziału o ochronie i odwróceniu
wód, oraz o obchodzeniu się z niemi, ponieważ one mają na
celu ochronę przed szkodliwym działaniem wody bez względu
na to, z jakiego powodu nastąpiły zmiany i utrudnienia natu-
ralnego odpływu wody.

Ze względu na okoliczność, że odprowadzanie wód we-
wnątrz zabudowanych miejscowości regulują przepisy budo-
wniczo-policyjne, zastosowanie wymienionych norm ogranicza
się wyraźnie do gruntów leżących zewnątrz zabudowanych
miejscowości.

W uzupełnieniu tekstu obowiązujących postanowień prze-
pisuje dalej projekt, że zabronione jest także samowolne
przedsięwzięcie zmiany stosunków odpływu wody peryodycznej,
zbierającej się na niekorzyść sąsiednich gruntów.

Przy interpretacji dotychczasowych postanowień — po-
wstawały dalej wątpliwości, czy zmiana stosunków odpływo-
wych, spowodowana przez prawidłową uprawę gruntów rol-
nych, np. przez robienie bródz, ma być uważana jako niedo-
puszczalna.

W rzeczywistości zaliczenie takich zarządzeń do niedo-
puszczalnych zmian naturalnego odpływu, powodowałyby dla
prawidłowej uprawy gruntów rolnych zbyt wielkie trudności,
ze względu na potrzebę uzyskiwania wodno-prawnego pozwo-
lenia. Odpowiadająca temu zapatrywaniu osnowa ustępu trze-
ciego — zgadza się zresztą z zapatrywaniem, które się w prak-
tyce ogólnie przyjęło.

Do §. 35.

Ponieważ wprowadzanie odpływów kanałowych z miej-
scowości do publicznych albo prywatnych wód nawierzchnich
zawsze znaczny wpływ na stosunki wodne wywiera, przeto
urządzenie takich zakładów odwodniających w wypadkach uży-
cia publicznych albo prywatnych wód nawierzchnich do od-
prowadzania tych odpływów — uczyniono w ogóle zawisłe od
wodno-prawnego pozwolenia.

Z uwagi na niebezpieczeństwo pod względem sanitarnym,
które może powstać wskutek szkodliwego oddziaływania od-
pływów kanałowych na stosunki wód gruntowych, musi się
przypisać potrzebę uzyskania wodno-prawnego pozwolenia
także na takie zakłady kanalizacyjne, które wprawdzie wód
nawierzchnich do odpływu nie używają, mogą jednak szko-
dliwie wpłynąć na stosunki wód gruntowych.

Co do wszystkich innych zakładów odwadniających, obo-
wiązek uzyskania pozwolenia władzy jest warunkowy; jest on
mianowicie postanowiony tylko na wypadek, jeżeli chodzi o za-
kłady, które wielką ilością albo jakością odprowadzić się ma-
jącej wody wywołują szkodliwe skutki.

Do §. 36.

Według analogii §. 10. rozszerza się obowiązek uzyskania pozwolenia władzy na te budowle ochronne i regulacyjne w wodach prywatnych, które wywierają wpływ na cudze wody prywatne.

Dalej zmienia się obowiązujące przepisy prawne co do potrzeby pozwolenia władzy na uskutecznienie budowli ochronnych i regulacyjnych na podstawie projektów, na których opracowanie Państwo istotnie wpływa.

Co do tego zauważa się, co następuje:

Obecnie nie jest wymagane, ażeby projekty wykonywanych przez Państwo na wodach publicznych budowli ochronnych i regulacyjnych były przez właściwą władzę polityczną zatwierdzone, podczas gdy przy wszystkich innych budowlach wodnych muszą być odnośne projekty władzom wodnym do aprobaty przedkładane.

To wyjątkowe postanowienie ma w tem uzasadnienie, że projekty tych robót, które przez Państwo mają być uskutecznione, zostały sporządzone przez państwowe organy i przez właściwe władze centralne zatwierdzone, tak że można odstąpić od ponownego badania dopuszczalności tych projektów ze stanowiska interesów publicznych.

Stosownie do tego postępowanie przy wykonać się mających przez Państwo budowlach wodnych, ma się ograniczyć do traktowania i rozstrzygnięcia zarzutów i żądań stron interesowanych.

Do budowli, dla których obecnie nie potrzeba uzyskiwać poprzedniego wodno-prawnego zatwierdzenia, należą we wszystkich krajach z wyjątkiem Galicyi tylko te, przy których Państwo bezpośrednio jako prowadzące budowę występuje.

Powody jednak, które doprowadziły do wymienionego wyjątkowego postanowienia zachodzą we wszystkich przez Państwo przeprowadzanych przy robotach ochronnych i regulacyjnych, w szczególności także przy wszystkich tych budowlach, przy których Państwo wprawdzie samo budowy nie prowadzi, lecz na ułożenie projektu miarodajny wpływ wywiera, ponieważ przyczynia się w części do kosztów budowy przedsiębiorstwa.

Przy wydaniu odpowiadających tej argumentacji postanowień, które zresztą co do swej istoty zgodne są z odnośniami w Galicyi już obowiązującymi normami, musi się uwzględnić te szczegółowe przepisy postępowania, które wydano dla tego rodzaju przedsiębiorstw ustawą z dnia 30. czerwca 1884 Dz. p. p. Nr. 117, o robotach mających na celu nieszkodliwe odprowadzenie wód górskich.

Ustęp 4. tego paragrafu sprzeciwia się tym normom, które w §. 12. ustanowiono odnośnie do zakładów do używania wody.

Odstąpienie od postawionej tam zasady absolutnej nienaruszalności obcych praw jest o tyle wskazane przy budowlach ochronnych i regulacyjnych, że tego rodzaju budowle w wielu

wypadkach bez uszczerbku takich praw przeprowadzić się nie dadzą.

Gdzie to w interesie osiągnięcia zamierzonego celu bezwarunkowo jest wskazane, przedsiębiorstwo musi oczywiście wynikać z tego powodu szkodę wynagrodzić.

Co do obowiązku utrzymania potrzebnych komunikacji, jak również strzeżenia interesów uprawnionych do rybołówstwa, odsyła się do mających tu także zastosowanie postanowień §§. 15. i 16. zaś co do będących w związku z budowlami ochronnymi i regulacyjnymi zakładów spiętrzających wodę do §§. 21. i 23.

Do §. 37.

W obowiązujących zasadach co do obowiązku budowy i utrzymania budowli ochronnych i regulacyjnych niczego się w projekcie nie zmienia.

Ponieważ jednak tekst obowiązujących postanowień dawał powód w praktyce do rozmaitych interpretacji, otrzymują one obecnie brzmienie wszelką wątpliwość wykluczające.

Odnosi się to w szczególności także do ustępu 2 tego paragrafu. Mianowicie co do sposobu oznaczenia powstających ewentualnie zobowiązań do świadczeń, krajowe ustawy wodne odwołują się na analogiczne postanowienia o oznaczaniu datków do kosztów wykonywania przedsiębiorstw spółek wodnych.

Odwołanie się do tych postanowień doprowadziło w praktyce wielokrotnie do mylnego zapatrywania, jakoby w takich wypadkach było potrzebne utworzenie spółki.

Przez zaniechanie odwołania się do postanowień o spółkach i przyjęcie samej treści wymienionych postanowień co do zasad wymiaru datków — zapobiega się na przyszłość błędnemu tłumaczeniu odnośnego ustępu ustawy.

Do §. 38.

Rozstrzygnięcie kwestyi co należy zarządzić w celu ochrony miejscowości od powodzi i innych szkód wodnych pozostawia się w projekcie tak samo, jak w prawie dotychczas obowiązującym decyzji ustawodawstwa krajowego od wypadku do wypadku.

Do §§. 39. i 40.

Treść §. 39. odpowiada obowiązującym takim samym postanowieniom. Dokonana zmiana tekstu jest natury czysto stylistycznej.

W §. 40. wydaje się postanowienia co do świadczeń interesentów do kosztów przedsięwziętych z funduszków publicznych budowli wodnych ochronnych i regulacyjnych. Różnica z odnośnymi normami obowiązujących krajowych ustaw wodnych pozostaje w przyczynowym związku z uregulowaniem w §. 98. postępowaniem, które ma mieć zastosowanie przy ustalaniu wysokości świadczeń.

Ze względu, że także gminy i powiaty przeprowadzają budowle ochronne i regulacyjne, użyto zamiast oznaczenia „fun-

dusze Państwa lub kraju“ ogólniejsze określenie „fundusze publiczne“.

Odwołanie się do postanowień §. 365. pow. ustawy cywilnej opuszcza się jako zbędne.

Do §. 41.

Brzmienie tego paragrafu zgadza się co do merytorycznych postanowień z przepisami ustawy krajowej z dnia 26. września 1910 Dz. u. kr. Nr. 215. Nowe postanowienie ustępu 6 odpowiada względem słuszności; przedsiębiorstwu nie mogą być niepotrzebnie stawiane przeszkody w dysponowaniu gruntem.

Do §§. 42. i 43.

Wielkie szkody, jakie wskutek nieodpowiedniego zagospodarowania gruntów nadbrzeżnych i parcel leżących w obrębie zalewowym — bywają spowodowane, wywołują tak w interesie publicznym, jak we własnym interesie nadbrzeżnych mieszkańców potrzebę ograniczeń co do rozporządzania wchodzącymi tu w rachubę gruntami.

Stosownie do tego władza polityczna w zastosowaniu analogicznych w niektórych krajach na mocy specjalnych ustaw istniejących przepisów zostaje upoważniona do dołożenia starań, by zapobiedz szkodliwemu zarastaniu brzegów, tam i położonych w terenie wielkich wód parcel oraz do zakazania paszenia bydła szkodliwego dla stanu brzegów i tam.

Niebezpieczeństwa, jakie pociągają za sobą podczas nadejścia wielkich wód niebaczne składanie drzewa i materiałów oraz wykonywany często bez względu na urwiste brzegi pobór piasku i szutru okazują dalej wskazanem umożliwienie władzy politycznej wkroczenia w razie potrzeby. Postanowienia §. 89. ustęp 3 zapobiegają, by przez zastosowanie §. 43. ustęp 1. punkt 2. nie wynikł uszczerbek dla gospodarki lasowej.

Wreszcie w związku z tem daje się także władzy politycznej możność zapobiegania przez zarządzenia policyjne wykonywaniu spławu tratw w sposób szkodliwy dla interesu publicznego. Można także celem zachowania czystości wód zabronić składania na brzegach śmiecia i innych na jakość wody szkodliwie oddziałujących substancji.

Do §. 44.

Także według postanowień obowiązującego prawa, uprawnieni do używania wody względnie faktyczni użytkownicy sztucznych zakładów, obowiązani są do utrzymywania tychże o ile nie istnieją prawne zobowiązania osób innych. Ten obowiązek w praktyce zawsze tak tłumaczono, że odnosi się on także do przestrzeni wód naturalnych, na które zakład do używania wody wpływ wywiera. Faktycznie odpowiada to tylko słuszności, by ciężar utrzymania przestrzeni wody na tych włożyć, którzy ciągną korzyści z jej używania i których zakłady wpływają niekorzystnie na stan brzegów i koryta.

W osnowie projektu jest ten obowiązek wyraźnie postanowiony.

Przepis obowiązującej ustawy zostaje dalej w tym kierunku rozszerzony, że zakłady mają być utrzymywane w stanie odpowiadającym pozwoleniu i wydanym po myśli §§. 26. i 29. zarządzeniom władzy, względnie w ten sposób, aby ani publicznym interesom, ani cudzym prawom nie szkodziły, także zostają wydane postanowienia o sposobie ustalenia przez władzę datków konkurencyjnych.

Ustęp 3. tego paragrafu zawiera potrzebne postanowienia o przymusowym przeprowadzaniu zobowiązań unormowanych co do utrzymywania zakładów. Zgodnie z postanowieniami §. 105. musi władzy służyć także prawo zastępowania przymusu z urzędu, a nie tylko w razie wniesienia żądania przez interesentów.

Do §. 45.

Istniejąca ustawa wodna zobowiązuje tylko gminy sąsiednie do niesienia pomocy w razie zagrożenia jakiej gminy przez powódź. Ponieważ jednak odwrócenie tego niebezpieczeństwa leży przede wszystkim we własnym interesie obecnych w zagrożonej gminie osób, normuje się, że w pierwszej linii te ostatnie do niesienia pomocy są obowiązane.

DO ROZDZIAŁU IV.

O wywłaszczeniu i prawach przymusowych.

Do §. 46.

Obecnie tylko płynące wody prywatne, które nadają się do żeglugi lub spławu tratw mogą być uznane za dobro publiczne. Lecz także uznanie za publiczne innych wód płynących jak również jezior może się okazać pożądane z ogólnego gospodarczego lub innych względów publicznych.

Projekt przewiduje też w tej mierze odpowiednie rozszerzenie istniejących przepisów. Przytem okazuje się jako słuszne, aby tych interesentów, którzy ze zmiany stanu rzeczy oczywistą znaczną korzyść odnoszą, pociągnąć do świadczeń w podobny sposób, jak w §. 40.

Do §. 47. i 48.

Postanowienia projektu o drogach do holowania i prawie lądowania w razie niebezpieczeństwa są co do swej istoty zgodne z obecnym stanem prawnym.

Zmiana tekstu §. 47. ma w pierwszej linii na celu wyraźniej uwydatnić, że zajęcie dotąd nieużytych gruntów — pomijając przypadki konieczne — tylko w drodze wywłaszczenia jest dopuszczalne.

Aby potrzebom praktyki zadość uczynić prawo wstępu na brzegi i tamy służące obecnie tylko osobom przeznaczono-

nym do policyjno-wodnego nadzoru podczas wykonywania służby, zostaje przyznane organom służby publicznej wogóle.

Ponieważ ustanowienie praw przymusowych na gruntach kolei żelaznych tylko za zezwoleniem władz kolejowych nastąpić może, przeto tak w §. 47. jak i w §§. 49. i 50. wskazuje się na potrzebę porozumienia z tą władzą.

Do §. 49.

Obowiązujące przepisy o przyznaniu praw przymusowych w celu przeprowadzenia robót przedwstępnych, pod które podpadają także pomiary i badania ziemne, przyjmuje się niezmiennie do projektu po uzupełnieniu ich tylko w kierunku wskazanym zmianą postanowień o ustaleniu obowiązku do odszkodowania.

Do §. 50.

Dotychczasowe postanowienia o wyłączeniu nie zawierają wyraźnej normy o dopuszczalności tworzeniaostępów w celu umożliwienia wyzyskania wód publicznych. Chociaż praktyka przyznanie takich praw dostępu jako dopuszczalne uznała, wskazane jest jednak wydać w tej mierze wyraźne postanowienie.

Projekt zawiera dalej nowe postanowienie, że nadanie trzecim osobom prawa do używania siły popędowej wody prywatnej może być na wniosek uprawnionego w ten sam sposób czasowo ograniczone, jak to w §. 24. ustęp 2. co do wód publicznych się postanawia. Przez to tej osobie, do której woda należy, zostaje zabezpieczona możliwość użycia tej wody po upływie oznaczonego czasu znowu dla własnych celów, albo też oddania siły popędowej odnośnej wody innym ważniejszym pod względem ogólnogospodarczym przedsiębiorstwom.

Przewidziane w obowiązujących ustawach prawo żądania przymusowego użycia budynków, dziedzińców i ogrodów czyni się w projekcie zawisłe od warunków, które dają gwarancję, że zastosowanie tak daleko idącego prawa ekspropriacyjnego tylko wtedy nastąpi, skoro to ze względu na znaczenie zakładu w interesie publicznym okaże się niezbędnie potrzebne.

Poza tem trzymają się projekt we wszystkim istniejących analogicznych postanowień.

Do §. 51.

Tekst ustępu 1. wzięto z obowiązującej ustawy.

Według obecnego stanu prawnego, tylko prawo używania przyznane w drodze przymusowej na cudzej prywatnej wodzie może być uznane jako zgasłe z powodu nienależytego uiszczenia uprawnionemu ustalonego odszkodowania. Projekt uogólnia to postanowienie rozszerzając je na wszystkie prawa przymusowe.

Do §. 52.

Według brzmienia obowiązujących ustaw spółużywanie jakiegos zakładu może tylko wówczas nastąpić, jeżeli to celowi zakładu nie uwłacza ani zagraża. Ponieważ jednak spółużywanie zakładu przez trzeciego zawsze do pewnego stopnia uszczerbek dla przedsiębiorcy wytwarza — postanowienie to przy ścisłej interpretacyi tekstu ustawy nie dałoby się w praktyce zastosować. Dlatego w ustępie 1. §. 52. analogicznie do postanowień §. 20. orzeka się, że ten uszczerbek nie może być znaczniejszy.

Zauważa się, że przyjęcie postanowień §. 20. projektu nie czyni zbyt cennym zatrzymanie postanowień §. 52. Z jednej strony bowiem przyznane właścicielowi obciążonego gruntu prawo jest obszerniejsze, ponieważ rozciąga się na wszystkie zakłady wodne — podczas gdy §. 20. odnosi się tylko do zakładów piętrzących i prowadzących wodę, z drugiej strony zawiera ten paragraf dalszą korzyść dla wywłaszczonego, któremu służy prawo żądania już przy urządzeniu zakładu, aby miano wzgląd na jego potrzeby.

Prawo spółużywania jest zawisłe od istnienia prawa używania zakładu głównego. Dlatego musi się także w ramach tego paragrafu zamieścić postanowienia o zgaśnięciu prawa spółużywania.

Ponieważ w §. 52. chodzi o prawa, które tylko w wypadku wywłaszczenia mogą być żądane, wskazane jest wstawienie tego przepisu do rozdziału traktującego o wywłaszczeniu.

Do §§. 53. i 54.

Według §. 14. ustawy z dnia 30. czerwca 1884. Dz. p. p. Nr. 116., która po myśli artykułu II. postanowień wprowadzonych pozostaje w mocy, może nastąpić pod pewnymi warunkami wywłaszczenie praw do używania wody na rzecz krajowych gospodarczych zakładów odwadniających lub nawadniających. Interesy ogólnogospodarcze wymagają jednak, aby w podobny sposób stworzyć wolne pole dla rozwoju przemysłowego, przez istnienie zaś nieznacznych i nieproduktywnych zakładów wodnych mogłoby być wyzyskanie istniejących sił wodnych w danych okolicznościach istotnie przeszkodzone, lub całkiem wstrzymane.

Projekt ustanawia dlatego dopuszczalność wywłaszczenia zakładów dla wyzyskania popędowej siły wody w celu urządzenia i budowy zakładów do używania wody wszelkiego rodzaju. Zarazem stwarza się odpowiednie kautele, aby tak daleko idące prawo wywłaszczenia tylko wtedy przyznawano, jeżeliby bez przyznania prawa wywłaszczenia rozwój gospodarstwa wodnego był powstrzymany w sposób dla ogółu szkodliwy.

W wielu wypadkach będzie tak dla wywłaszczonego jak dla wywłaszczającego z korzyścią, że odszkodowanie zamiast

w pieniądzech będzie uiszczone w sile. Obopólna zależność, w którą w tym wypadku obydwaj przedsiębiorcy popadną — wywołuje potrzebę, by wybór rodzaju odszkodowania i bliższe postanowienia co do wzajemnych obowiązków pozostawić porozumieniu stron.

Do §. 55.

W pierwszym ustępie tego paragrafu uzupełnia się terazniejsze postanowienia wprowadzając zasadę, że dostarczenie potrzebnej wody do innych także celów publicznych nie tylko do gaszenia pożarów (jak do przepłukiwania kanałów i suchych koryt, do skrapiania ulic itd.) jest rzeczą gminy.

Według terazniejszego stanu prawnego gminy upoważnione są do zrobienia użytku z przysługującego uprawnienia do wywłaszczenia na terytoryum obcych gmin bez względu na możliwość zaopatrzenia się w wodę w obrębie własnego terytoryum. Może więc jedna gmina ze szkodą dla rozwoju gminy sąsiedniej wodę na jej terytoryum się znajdującą dla siebie zażądać, jakkolwiek w równej mierze wewnątrz własnego terytoryum mogłaby się w wodę zaopatrzyć. Odpowiada atoli słuszności, by gminie w kwestyi zaopatrzenia się w wodę wskazać jej własne terytoryum. Wyjątek od tej reguły okazuje się wtedy potrzebny i dopuszczalny — jeżeli zaopatrzenie w wodę takiej zbiorowej jednostki a to wodą znajdującą się na jej własnym obszarze powodowałoby trudności natury technicznej lub sanitarnej, albo wymagałoby znacznych ofiar pieniężnych, który to wypadek przy zaopatrzeniu w wodę większych gmin łatwo zdarzyć się może.

Także musi się wydać postanowienia, w jaki sposób mają być wyrównane przeciwieństwa pomiędzy roszczeniami gminy, na której obszarze woda się znajduje i gminy obcej.

Do §. 56.

Osnowa §. 56. daje wyraźnie poznać, że zamieszczone w ustawie uprawnienia do wywłaszczenia tyczą się wszystkich zakładów do zaopatrzenia w wodę. Zawarte w obowiązujących ustawach wyraźne zaznaczenie co do stosowania się odnośnych postanowień do zakładów dla zaopatrzenia w wodę gmin, miejscowości i obszarów dworskich, jak również osad może zatem odpaść. Wystarczy natomiast podnieść, że szczegółowe postanowienia o zaopatrzeniu w wodę gmin, miejscowości i obszarów dworskich mają być z podaniem ograniczeniem odpowiednio stosowane, także do poszczególnych osad.

Do §. 57.

Analogiczne postanowienia obowiązującego prawa doznają w tym paragrafie uzupełnienia w tym kierunku, że prawo wydawania przewidzianych tu zarządzeń w pierwszej linii władzy politycznej, w drugiej władzy miejscowej służby, ponieważ chodzi o zarządzenia należące do zakresu działania władzy po-

litycznej i tylko ze względu na ich nagłość przechodzi wydanie takich zarządzeń na władze miejscowe.

Używanie zakładów do zaopatrzenia w wodę obcych gmin do celów wymienionych w §. 57. zostaje wykluczone, albowiem przez takie zarządzenia inne gminy mogłyby być narażone na wielkie niebezpieczeństwa.

Do §. 58.

Postanowienie o wywłaszczeniu w celu umożliwienia wykonania budowli wodnych, ochronnych i regulacyjnych przyjmuje się w niezmienionem brzmieniu z prawa obowiązującego.

Do §. 59.

Moc postanowień o przyznaniu praw przymusowych w celu umożliwienia przedsięwzięcia robót, które do urządzeń i utrzymania ochronnych, regulacyjnych i innych budowli wodnych zatem także zakładów do używania wody i zakładów odwadniających są potrzebne, jest prawie obowiązującym ograniczona do właścicieli brzegów. Ponieważ jednak uskutecznienie i utrzymanie takich urządzeń może stworzyć potrzebę czasowego ograniczenia praw do używania wody zostaje dotyczące postanowienie odpowiednio rozszerzone. Dalej wydaje się nowy przepis, że o ile chodzi o grunta kolei żelaznych mają mieć zastosowanie obowiązujące przepisy o wstępowaniu na te grunta.

DO ROZDZIAŁU V.

O spółkach wodnych.

Do §§. 60—64.

Zmieniając odnośne w mocy będące postanowienia uznaje się w §. 60. za dopuszczalne, że spółki wodne mają być tworzone nie tylko dla przeprowadzenia — lecz także dla utrzymania budowli wodnych.

Brzmienie §. 64. różni się o tyle od tekstu obowiązującego, że zgodnie z dotychczasową praktyką postanawia, iż wpisy spółek wodnych mają się uskuteczniać w osobnym dodatku do księgi wodnej.

Ponieważ z postanowień §. 114. i tak wypływa, że księga wodna ma być przez władzę prowadzona i każdemu wgląd do niej ma być dozwolony, okazuje się zarządzenie wydane w tej mierze w paragrafach krajowych ustaw wodnych odpowiadających §. 64. jako zbyt dobre.

Zresztą postanowienia tych obydwóch paragrafów tak samo jak §§. 61., 62. i 63. pomijawszy stylistyczne różnice i potrzebne zmiany w cytatach są identyczne z obowiązującymi normami.

Do §§. 65. i 66.

W §. 65. będą jednolicie zebrane dla lepszego poglądu te dotychczas w dwóch paragrafach unormowane postanowienia, które dotyczą wyborów mających się przeprowadzić przez spółki i sposobu postępowania przy tych wyborach.

§. 66. zmieniając analogiczne postanowienia krajowej ustawy wodnej dokładniej wyraża, że badanie aktu wyborczego przez Wydział spółki jest aktem czysto wewnętrznym autonomicznym i że wobec tego przeciw odnośnemu ostatecznemu postanowieniu Wydziału także zażalenie do Trybunału administracyjnego nie jest dopuszczalne.

Do §. 67.

Wedle obowiązującego obecnie prawa mogą założone po myśli §. 60. spółki postanowić odstąpienie od ustawą normowanej miary rozkładu kosztów.

Dla ochrony mniejszości, zwłaszcza tych członków, — którzy w drodze przymusowej do spółki włączeni zostali, ustanawia projekt kaucele, aby większość nie postanowiła krzywdzącej mniejszość miary rozdziału kosztów.

Do §§. 68. i 69.

Te postanowienia są, pominawszy niektóre stylistyczne zmiany, równobrzmiące z obowiązującymi.

Do §. 70.

W ustępie I. w uzupełnieniu miarodajnego dotychczas tekstu ustawy wydaje się zarządzenie, że wydzielenie pojedynczych gruntów, może nastąpić dopiero po upływie takiego czasu, w którymby było możliwe dokładne ocenienie wpływu urządzeń na odnośne grunta.

Materyalne konsekwencje wyłączenia ze związku spółki członka, który przymusowo został zmuszony do wstąpienia, są takie same, jak w razie wystąpienia członka spółki na żądanie spółki.

Z tego powodu w jednym i drugim wypadku przyznaje się występującym członkom te same prawa wobec spółki.

Do §. 71.

Pominawszy potrzebne zmiany w cytowaniu, zgadza się tekst tego paragrafu z przepisami, które obecnie obowiązują.

Do §. 72.

Ten przepis ma na celu ograniczyć spółki subwencyonowane w prawie swobodnego postanawiania.

W myśl obowiązującego prawa, mogą członkowie spółki uchylić się od obowiązku utrzymywania urządzeń spółki przez spowodowanie uchwał, co do wyłączenia ich gruntów albo rozwiązania spółki.

Przy spółkach subwencyonowanych przez państwo lub kraj, tego rodzaju postępowanie jako niedopuszczalne należy uważać.

Do §§. 73—75.

Treść tych paragrafów zgadza się z obowiązującym stanem prawnym.

W jaki sposób gminy i miejscowości mają się starać o pokrycie przypadających na nie datków należy do ustawodawstwa gminnego. Wobec tego dotyczące postanowienia obowiązujących ustaw wodnych zostały wyeliminowane jako zbędne i wychodzące poza ramy ustaw wodnych.

Do §. 76.

W myśl postanowień tego paragrafu ma być umożliwione zawiązanie w drodze dobrowolnego porozumienia spółek wodnych w celu urządzenia, używania i utrzymywania zakładów do wyzyskania popędowej siły wody, zakładów służących do zaopatrywania w wodę i do odczyszczenia.

Dopuszczenie tworzenia spółek przymusowych dla celów zaopatrywania w wodę jest zbędne, gdyż w myśl ustaw gminnych zaopatrzenie w wodę o ile przekracza siły poszczególnych członków gminy, jest rzeczą gminy, nadto nie jest ono wskazane, gdyż takie spółki uposażone w prawo przymusowe mogłyby przeszkodzić w każdym razie bardziej pożądanej działalności gmin na tem polu.

Złączenie zakładów przemysłowych w jednej spółce nasuwa niebezpieczeństwo, że małe przedsiębiorstwa mogą przyjść do większych zakładów w stosunek zależności szkodliwy dla ich interesów.

Z tego też powodu i nadto z uwagi, że urządzenie zakładów określonych w §. 76. często wymaga przeistoczenia urządzeń ruchu poszczególnych przedsiębiorstw (zakładów), a przez to i wielkich inwestycji jest w tych wypadkach nie na miejscu postanawiać przymus co do zawiązania spółki.

Przyjęcie do związku spółki nie powinno być wyłącznie zależne od woli członków, gdyż wówczas spółka mogłaby przez wyłączenie interesentów mieć szkodliwy wpływ na istnienie i rozwój poszczególnych przedsiębiorstw. Wobec tego wydaje się być usprawiedliwionem, odpowiednio zobowiązać osoby trzecie, które do spółki nie należąc ciągną bezpośrednio i istotne korzyści z zakładów spółkowych, — do kosztów urządzenia i utrzymania wymienionych urządzeń.

W tym wypadku musi im być swoją drogą także pozostawione do woli, — czy pragną wstąpić do spółki jako członkowie.

DO ROZDZIAŁU VI.

O władzach i postępowaniu.

Do §§. 77—81.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami przekazuje się w §§. 77. i 78. wykonywanie ustawy wodnej — o ile ta usta-

wa sama nie postanawia wyjątków tej politycznej władzy powiatowej, w której okręgu znajduje się urządzenie lub ma nastąpić użytkowanie wody.

Dla kompetencji władzy krajowej jest obecnie miarodajny czysto formalny moment, że zakład ma być urządzony na przestrzeni wód płynących, używanych do żeglugi i spławiania tratw.

W projekcie zastrzega się kompetencję władzy krajowej w pierwszej instancji także w tych wypadkach, w których chodzi o urządzenia o wielkiem gospodarzem znaczeniu.

Rzeczowy powód do odstąpienia od reguły przepisanej w §. 78. leży w tem, że władza krajowa może o wiele łatwiej aniżeli władza powiatowa ocenić objawiające się częstokroć na daleką przestrzeń oddziaływanie tego rodzaju przedsiębiorstwa.

Rozstrzyganie kwestyi — czy przedsiębiorstwu przysługuje prawo żądania wywłaszczenia po myśli §. 50. ustęp 3. i 53. przekazuje się władzy krajowej. Przez to ma się zapewnić — aby wspomniane daleko idące upoważnienia tylko tam były zastosowane, gdzie to bezwarunkowo jest wymagane.

W myśl postanowień projektu będzie władza krajowa — pominąwszy wyjątki przewidziane w ustępie 2. §. 79 w przyszłości zawsze sama przepisane dochodzenia przeprowadzać. To okazuje się wskazanem z tego względu, aby organa władzy krajowej mogły decydować na podstawie własnych spostrzeżeń a nie tylko na podstawie treści protokołu spisanego przez władzę powiatową bez ingerencji władzy krajowej.

Z uwagi na to, że przy zakładach przewozowych, które służą dla ruchu między krajem a zagranicą często także pertraktacye z dotyczącemi państwami są wymagane — jest wskazanem zastrzedz wydanie zezwolenia na takie zakłady Ministerstwu rolnictwa.

Dla rozwoju gospodarstwa wodnego jest rzeczą wielkiego znaczenia, aby urządzenia konsentowane przez władze rzeczywiście i możliwie szybko były uskutecznione.

Przedłużenie ustanowionego terminu do rozpoczęcia i ukończenia urządzeń wodnych ma być tylko wyjątkowo zezwolone w razie istnienia godnych uwzględnienia powodów.

Pobłażliwa w tym względzie praktyka mogłaby ułatwić uzyskanie konsensów w celach czysto spekulacyjnych, a przez to odwlec ze szkodą dla gospodarstwa efektywne wyzyskanie sił wodnych w kraju.

Aby przeto w powyższym względzie władzom centralnym pozostawić potrzebny wpływ, zastrzega się zezwolenie na przedłużanie tego rodzaju terminów Ministerstwu rolnictwa.

Obowiązujące postanowienia o delegowaniu innej władzy w miejsce właściwej, zostało w projekcie odpowiednio w ten sposób sprecyzowane, że delegowanie innej politycznej władzy nie tylko w tym wypadku ma nastąpić, skoro powołana po myśli §. 78. do przeprowadzenia rozprawy gmina występuje sama jako przedsiębiorca — lecz także wogóle i wtedy, gdy ona jest stroną interesowaną.

Do §. 82.

W interesie łatwiejszego zastosowania postanowień o właściwości władz oznacza się w projekcie te władze wyraźnie, u których w poszczególnym wypadku prośby i podania mają być wnoszone.

W celu wypełnienia luki w obowiązujących przepisach ustawowych wydaje się tu dalej postanowienia o przestrzeganiu kompetencji oraz o postępowaniu, które ma być stosowane, skoro okaże się niewłaściwość władzy, do której podanie zostało wniesione.

Odnosnie do wnoszenia środków prawnych i przestrzegania kompetencji władz rekursowych obowiązują postanowienia §. 109.

Do §. 83.

Obecnie istniejące postanowienia o instruowaniu podań i projektów są w tym paragrafie pod wielu względami ulepszone.

Wedle lit. *a.* musi być dokładnie określona miejscowość zakładu, według lit. *b.* żądana ilość wody na sekundę przy najwyższym i niskim stanie wody, według lit. *f.* mają do projektu być dołączone wyciągi z księgi gruntowej.

Dalej ze względu na postanowienia §§. 86. lit. *h.* i 88. jest przepisane oznaczenie dającej się uzyskać największej jakoteż żądanej siły wody.

Wedle doświadczeń w praktyce badanie techniczne projektów byłoby znacznie ułatwione, gdyby co do sporządzania projektów istniały szczegółowe przepisy.

Wobec tego zastrzega się w projekcie ustawy — że tego rodzaju przepisy wydane zostaną w drodze rozporządzenia.

Do §. 84.

W tym paragrafie poleca się władzom wodnym, aby jeszcze przed wdrożeniem postępowania zbadały owe kwestye, które dla ocenienia dopuszczalności projektu w pierwszej linii mają znaczenie. Tu należy przedewszystkiem wyjaśnienie kwestyi, czy i o ile przedsiębiorstwo zamierzone dotyka publicznych interesów.

Ponieważ dalej w §. 88. projektu przepisane jest specjalne postępowanie w celu skutecznego zapobieżenia nieekonomicznemu wyzyskaniu popędowej siły wody publicznej, to wydaje się być koniecznem, aby władza już na wstępie postanowiła, czy z przedłożonego projektu można się spodziewać zupełnego wyzyskania żądanej siły popędowej.

W końcu jest do ocenienia dopuszczalności wykonania budowli wodnych, ochronnych i regulacyjnych jakoteż projektowanych przez spółki urządzeń nawadniających i odwadniających ze względu na połączony z tem przymus do ponoszenia kosztów — względnie przymus przystąpienia do przedsiębiorstwa spółki rozstrzygające stwierdzenie, czy z tego za-

kładu wynikną korzyści dla ogółu albo przynajmniej dla tych, którzy do ponoszenia kosztów, albo też do przystąpienia do spółki zostaną zniewoleni.

To skonstatowanie jest wymagane także przy żądaniu wywłaszczenia, gdyż takie upoważnienia tylko wówczas mogą być przyznane, jeżeli przedsiębiorstwo założone jest w interesie ogółu albo też jeżeli przynajmniej przedsiębiorstwo ma większe ogólno-gospodarcze znaczenie, aniżeli strata, jaką ponosi osoba trzecia z powodu wywłaszczenia.

Do §. 85.

Jeżeli przepisane w §. 84. przedstępne dochodzenia niewątpliwie stwierdzą, że projekt interesy publiczne naruszy, to należy podanie, jak to i obowiązująca ustawa przepisuje bez dalszego dochodzenia odrzucić.

Jeżeli jednak władza na podstawie dochodzeń wstępnych dojdzie do rezultatu, że projekt — ewentualnie po stosownem zmodyfikowaniu dałby się pogodzić z publicznymi interesami, to w myśl §. 85. nie odrzuci projektu, lecz o swych wątpliwościach zawiadomi projektanta w celu wyjaśnienia albo też stosownej zmiany projektu.

Do §. 86.

Jakkolwiek wyczerpujące wyliczenie wszystkich tych momentów, które jako względy publiczne po myśli ustawy wodnej uważać należy — jest niemożliwe — to jednak jest pożądanem, aby w tym względzie ustawa dawała władzom dyrektywę. Przytem należy zaznaczyć, że jest obowiązkiem władzy w konkretnym wypadku badać, czyby przez stosowne zarządzenia nie było możliwem pogodzić zamierzone przedsiębiorstwa z publicznymi interesami (np. komunikacya, bezpieczeństwo itd.).

Do §. 87.

Ten paragraf ma tendencję — aby, o ile możności, poprzeć uzyskiwanie prawa użytkowania wody na wodach publicznych dla celów ogólnie pożytecznych.

Dalej w tym względzie iść nie można, gdyż czasowo nieograniczone prawo pierwszeństwa mogłoby pociągnąć za sobą nieekonomiczne nieużytkowanie sił wodnych.

Jeżeli także z reguły publicznym przedsiębiorstwom będzie się należeć prawo pierwszeństwa wobec prywatnych, to jednak nie jest wykluczony wypadek, że prywatne przedsiębiorstwo może mieć większe ogólno-gospodarcze znaczenie.

Z tego powodu nie powinno się zasadniczo wykluczać konkurencyi przedsiębiorstw prywatnych z publicznymi.

Do §. 88.

Wedle postanowień §. 86. lit. h. muszą władze polityczne wówczas odmówić zezwolenia na przedsiębiorstwo, przez które

zostałaby żądana siła wodna w znacznym stopniu niedostatecznie zużytkowaną, jeżeli przez przeniesienie stanowiska przedsiębiorstwa na inny punkt tej samej albo sąsiedniej wody można, nie odbierając możności odpowiedniego celowi wykonaniu przedsiębiorstwa zapobiedz rozdrobnieniu siły wodnej.

W interesie możliwie zupełnego zużytkowania sił popędowych jest jednak wskazanem umożliwić władzom także w tych wypadkach, w których nie można osiągnąć bardziej gospodarczego zużytkowania przez przełożenie zakładu, wywieranie wpływu na możliwe zupełne wyzyskanie dotyczących wód.

W każdym razie jednak nie należy nigdy wstrzymywać efektywnego, chociażby mniej racjonalnego używania wody z tego jedynie powodu, iż abstrakcyjnie biorąc zachodzi możliwość lepszego wyzyskania dotyczącego spadku wody.

Także w dziedzinie gospodarstwa wodnego nie śmie rzecz lepsza przeszkadzać dobrej. Przy tem w szczególności zauważa się, że już przewidziane w §. 53. wywłaszczenie zakładów o sile wodnej w znacznym stopniu zmniejsza niebezpieczeństwo stałego niegospodarnego wyzyskania spadku wody.

Nie byłoby zatem także ze stanowiska ogólnych ekonomicznych interesów usprawiedliwionem przeszkadzać powstawaniu mniejszych zakładów, jeżeli i dopokąd lepsze wyzyskanie faktycznie nie da się osiągnąć.

Aby uczynić zadość tym obydwom względom — przepisuje §. 88. projektu specjalne postępowanie, które ma na celu przez umożliwienie wnoszenia projektów konkurujących doprowadzić do możliwie najracjonalniejszego wyzyskania odnośnej siły wodnej.

Do §. 89.

Wobec nowych postanowień §§. 50. ust. 3. i 53. okazuje się potrzeba wydać w uzupełnieniu obowiązujących przepisów co do postępowania takie zarządzenia, aby władza krajowa mogła na czas decydować o żądanem prawie wywłaszczenia.

Wydanie orzeczenia władzy krajowej jeszcze przed wdrożeniem wstępnego postępowania nie byłoby wskazanem, gdyż odnośne podania o konsens mogą być odrzucone ze względu na postanowienia paragrafów 86., 87. i 88. względnie stać się bezprzedmiotowemi, w których to wypadkach zajęcia stanowiska co do żądania wywłaszczenia byłoby bezcelowe.

Aby dla gospodarstwa lasowego z zastosowania §. 43. ustęp 1. punkt drugi nie wynikły niepotrzebne koszty i utrudnienia postanawia ustęp ostatni, że w tych wypadkach, w których nie należy obawiać się szkodliwych skutków z powodu złożenia drzewa nad brzegiem lub w terenie wysokich wód — ma być zaniechane przeprowadzenie wodno-prawnego dochodzenia.

Do §§. 90. i 91.

Obowiązujące normy o wdrożeniu dochodzenia będą przede wszystkim uzupełnione w kierunku dokładniejszego określenia biegu rozpisanych terminów rozprawy.

Ogłoszenie rozpisania dochodzeń ma nastąpić tak na tablicy urzędowej właściwej władzy politycznej powiatowej, jakoteż w dotyczących gminach i miejscowościach.

Ponieważ jednak władze powiatowe nie mają zupełnie pewnej ingerencji co do czasu przybicia ogłoszenia w poszczególnych gminach i miejscowościach, przeto odpowiada najlepiej celowi oznaczyć jako miarodajny dla biegu terminu dzień wywieszenia ogłoszenia w siedzibie władzy powiatowej.

Już obecnie jest do rozpisania dochodzeń przy postępowaniu edyktalnym minimalny termin oznaczony. Projekt przepisuje taki termin także dla postępowania skróconego.

Przez to ma się zapobiedz, aby nie wyznaczono zbyt krótkiego terminu, któryby w praktyce wykluczał możliwość zorientowania się co do projektu i należytej obrony publicznych i prywatnych interesów. Nie nasuwa to wątpliwości, gdyż władza polityczna ma możliwość według §. 107. w razie zagrożenia interesów publicznych lub prywatnych wydać potrzebne tymczasowe zarządzenia.

Do §. 92.

Wydział krajowy może obecnie przy wodno-prawnych dochodzeniach tylko w tych wypadkach interweniować, w których kraj występuje jako bezpośrednio interesowany.

Ponieważ jednak rozwój stosunku gospodarstwa wodnego z ogólnym dobrem odnośnego kraju stoi w najściślejszym związku, przeto należy Wydziałowi krajowemu dać sposobność, także w tych wypadkach, w których kraj sam jako strona interesowana nie broni swych praw, przy wodno-prawnym dochodzeniu zastępować ogólno-krajowe interesa.

Z uwagi na to, że urządzenie zakładu wodnego może wydatnie oddziaływać na rozwój gospodarstwa rolnego i przemysłowego w dalekiej przestrzeni jest nadto wskazaniem powołanym do tego korporacyom obydwóch tych gałęzi produkcji dać możliwość brania udziału w dochodzeniu wodno-prawnym — na ich własne koszta — z głosem doradczym.

Do §. 93.

Obowiązujące przepisy o przeprowadzeniu dochodzenia są w projekcie przede wszystkim zmienione o tyle, że ustne postępowanie przepisane jest obowiązująco i że te wypadki, w których podanie pisemnych oświadczeń jest dopuszczalne są wyraźnie określone.

Przez to w przyszłości, w celu przyspieszenia postępowania i uniknięcia zbyteknych kosztów, ma się zapobiedz nad-

używaniu odstąpienia od przepisu, że dochodzenie należy ustnie przeprowadzać.

Ze względu na doświadczenia w praktyce jest dalej wskazanem, wydać postanowienia o podpisywaniu protokołu przez strony.

Do §. 94.

Leży w interesie przyspieszenia dochodzenia, jakoteż uniknięcia zbędnych czynności i kosztów, aby w razie przedłożenia projektów konkurencyjnych, wynikające z postanowień §. 18. przedwstępne kwestye — przedewszystkiem były rozstrzygnięte.

Następnie zostaje wypełnioną luka obowiązującej ustawy przez to, że następuje oznaczenie tego terminu, do którego jeszcze należy brać pod rozwagę projekta konkurencyjne.

Do §. 95.

Postanowienia tego paragrafu co do treści zgodne są z analogicznymi postanowieniami obowiązującej ustawy.

Do §. 96.

W tem miejscu nakłada się na władzę wodną obowiązek, aby w orzeczeniu także w dokładny sposób określiła miarę użycia wody.

Postanowienia projektu co do sposobu tego określenia opierają się na przepisach zawartych w §. 18. dolno-austriackiej ustawy wodnej.

Przewidziany tu sposób jest lepszy od sposobu polegającego na wymiarze pewnej ilości wody, gdyż przy tym ostatnim sposobie często powstają omyłki co do wydatności wody.

Ustawowo zastrzeżony obowiązek, aby w orzeczeniu dokładnie wymienić wszystkie w czasie wodno-prawnego dochodzenia zawarte ugody ma na celu jak najmożliwiej dokładne określenie stosunków prawnych dotyczących zakładów do użytkowania wody.

Ustanowienie terminu co do rozpoczęcia budowy ma zapobiedz czysto spekulacyjnemu nabywaniu praw wodnych.

Ponieważ ustanowienie terminów oznaczonych w tym paragrafie, jakoteż w §. 24. ustęp 2. i 3. jest obowiązujące, musi także daną być możność, aby ewentualne przeoczenia dodatkowo były poprawione.

Bieg tych terminów może oczywiście rozpocząć się dopiero od dnia prawomocności dodatkowego orzeczenia.

Do §. 97.

Dotychczas nie zawierają krajowe ustawy wodne z wyjątkiem ustawy wodnej dla Galicyi — żadnych postanowień co do terminu, w którym strony mogą żądać, aby oznaczono

w drodze sądowej wysokość ustalonego przez władzę wodną odszkodowania.

Z tego może w poszczególnych wypadkach co do zobowiązań przedsiębiorcy powstać stan niepewności, którego zakończenie aż do upływu przepisanej terminu zadawnienia w zupełności zależy od woli stron, mających otrzymać odszkodowanie.

Jest przeto wskazaniem, ustanowienie terminu prekluzyjnego, który w projekcie na przeciąg jednego roku oznaczono, a zatem tak, aby sądowe dochodzenie pretensyi nie było utrudnione.

Nadto jest konieczną rzeczą, wydać postanowienie o postępowaniu sądowem przy orzekaniu o obowiązkach odszkodowania.

Do §. 98.

Ustalenie obowiązku uiszczenia datków ze strony interesentów z powodu przysporzenia korzyści lub odwrócenia szkody ma zasadniczo w myśl postanowień ustawy wodnej nastąpić przez władzę administracyjną.

Tylko w wypadkach wymienionych w §§. 40. i 46. ustęp 2., w których obowiązek uiszczenia datków ma nastąpić na rzecz Państwa, jest wskazane dopuścić zbadanie oznaczonego w drodze administracyjnej datku przez sędziego, w analogiczny sposób, jak to projekt przewiduje przy ustaleniu odszkodowania (§. 97).

Do §. 99.

Postanowienia tego paragrafu różnią się tylko pod względem stylistycznym od analogicznych postanowień obowiązującej ustawy.

Do §. 100.

Gminy mogą być interesowane co do stanu przedsiębiorstwa spółki nie tylko ze względu na ich własną posiadłość gruntową, lecz także ze względu na znaczenie, jakie wogóle ma przedsiębiorstwo dla gminy, chociażby posiadłości gminy nie były bezpośrednio dotknięte.

W projekcie wobec tego będą obowiązujące postanowienia o tyle uzupełnione, że gmina także w obronie interesów swoich może wywołać orzeczenie władz.

Nadto będą odnośne przepisy obowiązującej ustawy rozszerzone przez postanowienie, że ci interesenci, którzy przez odwołanie deklaracji przystąpienia do spółki wodnej, zawiązanie się tej spółki uniemożliwią, będą zobowiązani przyczynić się do kosztów robót wstępnych, spowodowanych ich poprzedniem postępowaniem.

Do §. 101.

Ponieważ analogiczne postanowienia obowiązujących ustaw odnoszą się tylko do tych spółek, które do celów wymienio-

nych w §. 60. zostały związane, okazuje się potrzeba uzupełnienia tych przepisów odnośnie do spółek oznaczonych w §. 76.

Ingerencya władz co do tych ostatnich spółek może być znacznie mniejsza, gdyż tu chodzi tylko o dobrowolne zjednoczenie interesentów.

Do §§. 102. i 103.

Postanowienia §. 102. wzorują się na przepisach obowiązujących dotychczas w Styryi, które w praktyce okazały się korzystniejsze, aniżeli postanowienia obowiązujące w innych krajach, a to z małą tylko zmianą, zmierzającą do rychłego stwierdzenia definitywnego wyniku głosowania.

§. 103. zgadza się z analogicznymi postanowieniami obowiązujących ustaw, przyczem tylko ograniczono jego działanie ze względu na postanowienia §. 76. do spółek utworzonych dla celów w §. 60. wymienionych, oraz zmieniono stosownie cytowania.

Do §. 104.

Sporządzenie szczegółowych projektów dla większych zakładów o sile wodnej jest w zasadzie połączone ze znacznymi kosztami.

Ponieważ w myśl postanowień projektu odrzucenie podania o zezwolenie na użytkowanie wody, już z takich względów może nastąpić, do oceny których znajomość szczegółów projektu nie jest potrzebną, postanawia się tu, że przy tego rodzaju przedsiębiorstwach może być zarządzane specjalne wstępne postępowanie na podstawie generalnego, a przez to mniej kosztownego projektu.

Przepisanie tego wstępnego postępowania ułatwi także czynność władz i da możność, aby te władze, nie zważając na szczegółowe kwestye mogły przede wszystkim dokładnie wyjaśnić ogólne oddziaływanie zamierzonego przedsiębiorstwa na publiczne interesy i jego znaczenie pod względem ogólnogospodarczym.

Do §. 105.

W postanowieniach o prawie nadzoru władz politycznych odstąpiono od obowiązujących norm i wyraźnie postanowiono, że kolaudacyę wykończonych urządzeń należy przeprowadzać w każdym wypadku i to ze względu na ważność tej czynności urzędowej dla interesentów za ich powiadomieniem.

Dalej jest w projekcie nowe postanowienie, że przy tych budowlach wodnych, które w myśl §. 36. ustęp 3. nie wymagają konsentowania przez władze wodne, wymagane jest stwierdzenie zgodności wykonania z zarządzeniami władzy, które wydano w interesie stron.

Do §. 106.

Projekt nie zmienia w niczem obowiązujących postanowień prawnych, odnoszących się do wykonywania bezpośredniego nadzoru nad zakładami wodnymi.

Do §. 107.

Obecnie mogą władze wydawać prowizoryczne zarządzenia tylko w toku postępowania rekursowego, a więc po wydaniu orzeczenia w pierwszej instancji.

W celu zapobieżenia naruszeniu publicznych albo prywatnych interesów jest jednak wskazane dać władzy możliwość, aby w razie grożącego niebezpieczeństwa już przedtem przez tymczasowe zarządzenia mogła skutecznie interweniować.

Może się to w szczególności wtedy okazać potrzebnem, jeżeli w celu rozstrzygnięcia sprawy w toku będącej muszą być zarządzone obszerne dochodzenia, oraz zebranie dowodów.

Ponieważ tymczasowe zarządzenie wydane w interesie jednej strony może w pewnych okolicznościach stronie przeciwnej przynieść szkodę, to należy starać się o stosowne zabezpieczenie odszkodowania dla tej ostatniej.

Do §. 108.

W interesie jednolitości judykatury i uproszczenia postępowania rekursowego, jest wskazaniem, aby na przyszłość oddać Ministerstwu rolnictwa załatwianie rekursów przeciw orzeczeniom karnym, do czego dotychczas Ministerstwo spraw wewnętrznych powołane było.

Ponieważ przez zakaz wydany w myśl §. 43. ustęp 1. punkt 2. w celu zapobieżenia szkodliwemu działaniu wody prawa stron nie mogą być naruszone, wyklucza projekt wniesienie odwołania przeciw tego rodzaju zarządzeniom władz.

Według obowiązujących przepisów mogą strony nawet jeżeli chodzi tylko o cyfrowe oznaczenie mającego się uiścić odszkodowania lub datku, który przypada na rzecz państwa, dochodzić swoich pretensyi przed władzami politycznymi we wszystkich trzech instancjach, a potem jeszcze zwrócić się na drogę sądową.

Jest to niepotrzebnie rozwlekłe, projekt eliminuje przeto i w tym względzie prawo odwołania się.

Także w wypadkach oznaczonych w punktach 3, 4, 5 i 6, które nie mają pod względem prawnym znaczniejszej doniosłości jest zbędny dalszy tok instytucji, jeżeli pierwsza i druga instancja wydały równobrzmiące rozstrzygnięcie.

W myśl przyjętej praktyki wyklucza projekt dalszy tok instancji także przeciw dwu równobrzmiącym orzeczeniom karnym.

Do §. 109.

Postanowienie o rozpoczęciu biegu terminu odwołania jest zastosowane do ustawy o środkach prawnych, na którą projekt powołuje się odnośnie do dalszych przepisów, które przy postępowaniu mają być przestrzegane.

Do §. 110.

Wstawienie tych postanowień następuje z tego powodu, że w praktyce poszczególnym działom administracji państwa w wielu wypadkach odmówiono uprawnienia udania się na drogę prawa przeciw orzeczeniom władz wodnych, tak, że w takich wypadkach często poszczególne gałęzie administracji państwa były w gorszym położeniu, jak prywatni interesenci.

W konsekwencji postanowień §. 92. należy Wydziałowi krajowemu przyznać prawo rekursu w celu ochrony interesów kraju.

Do §. 111.

Ze względu na §. 107. projektu wystarczy w tem miejscu zaznaczyć, że władzy politycznej powiatowej przysługuje prawo także w postępowaniu odwoławczem wydawać tymczasowe zarządzenia.

Do §. 112. i 113.

Już według dotychczasowej praktyki przy postępowaniu konsensowem wodno-prawnem stronom zwrot kosztów się nie należy.

Zobowiązanie do zwrotu kosztów przeciwnika jest bowiem tylko wówczas uzasadnione, jeżeli nastąpiło przeciwne prawu naruszenie interesów przeciwnika.

Ten warunek nie zachodzi jednak w wymienionem postępowaniu — gdyż tu chodzi wyłącznie o postanowienie władzy, czy zamierzone przedsiębiorstwo jest dopuszczalne ze stanowiska interesów publicznych i bez ujmy praw osób trzecich. Ale nawet wówczas, gdy się okaże, że zamierzone przedsiębiorstwo ze względu na istniejące prawa albo wcale nie może być przeprowadzone, albo też nie w sposób projektowany, nie ma podstawy zobowiązywać starającego się o konsens do zwrotu tych kosztów, które urosły stronie wnoszącej zarzuty.

Starający się o konsens często wcale nie jest w możności upewnić się, jakie uprawnienia ewentualnie mogą wejść w rachubę, z drugiej zaś strony w tym wypadku nie może być mowy o naruszeniu cudzego prawa. — Przy tem nie może być też pominiętą okoliczność, że liczba interesentów przy postępowaniu wodno-prawnem nie jest zamknięta i nie da się już naprzód przewidzieć.

Wobec tego przedsiębiorca nie mógłby też z góry nawet w przybliżeniu obliczyć ciężarów, które mogłyby spaść na niego wskutek ewentualnego zobowiązania go do zwrotu kosztów.

Te zobowiązania mogłyby ewentualnie urósć do takich rozmiarów, że nie stałyby w żadnym stosunku z zamierzonymi korzyściami, a nawet mogłyby spowodować ruinę starającego się o konsens.

Wobec tego postanowienia projektu wyraźnie wykluczają obowiązek do zwrotu kosztów stron w wodno-prawnem postępowaniu konsensowem.

Nadto w §. 113. jest wyraźniej niż dotychczas zaznaczone, że władzy pozostawione jest tylko ustalenie wymiaru kosztów, które mają być zwrócone, a nie także rozstrzygnięcie kwestyi zobowiązania stryiny przegrywającej do zwrotu tych kosztów, która to kwestya już w samej ustawie została rozstrzygnięta.

Co do reszty przepisy o zobowiązaniu do zwrotu kosztów są co do swej treści zgodne z obowiązującymi postanowieniami.

Do §. 114.

Obowiązujące postanowienia o założeniu i prowadzeniu ksiąg wodnych uzupełnia się przepisem o założeniu zbioru dokumentów, który dotychczas tylko w drodze rozporządzenia był wydany.

DO ROZDZIAŁU VII.

O przekroczeniach i karach.

Do §§. 115. i 116.

Powód do zmiany odpowiadających ustępowi pierwszemu §. 115. analogicznych postanowień obowiązujących ustaw wodnych dały skargi, że gminy nie przeciwdziałały z pożądaną surowością uszkodzeniom urządzeń wodnych.

W drugim ustępie §. 115. stosownie podwyższono dotychczas dopuszczalny najwyższy wymiar kary w celu powiększenia jej skuteczności.

Co się tyczy zamiany kary pieniężnej na karę aresztu pozostawia się władzom w oznaczonych granicach swobodę decyzji — przez to władze te będą mogły uwzględniać stosunki ekonomiczne osób ukaranych.

Dane władzom uprawnienie do zastosowania w niektórych wypadkach natychmiast kary aresztu umożliwiał odpowiednie ukaranie za szczególnie ciężkie przekroczenia.

Paragraf 116. nie różni się niczem od obowiązującego prawa.

Do §. 117.

Zmiana dotychczasowego tekstu dotyczących postanowień krajowych ustaw wodnych ma na celu wyraźniejsze zaznaczenie, że władza polityczna w adheryjnym postępowaniu — według analogii procedury karnej — tylko wówczas może orzekać o obowiązku odszkodowania, jeśli nastąpiło skazanie obwinionego i jeżeli wyniki postępowania karnego dają dostateczną podstawę do wydania takiego orzeczenia.

Nie przeszkadza to jednak oczywiście dochodzeniu roszczeń o odszkodowanie na drodze sądowej.

Do §. 118.

Postanowienia tego paragrafu są wyjęte z obowiązujących ustaw bez zmiany ich treści.

Do §. 119.

Obowiązujące postanowienia o przedawnieniu czynów karygodnych pozostawiają te wątpliwości, czy bieg przedawnienia w tych wypadkach, w których karygodne postępowanie trwa dłuższy czas, rozpoczyna się z dniem rozpoczęcia czy też z dniem ukończenia karygodnego stanu.

W projekcie jest ta kwestya rozwiązana przez stosowne skodyfikowanie w myśl tego ostatniego zapatrywania i zgodnie z ogólnymi zasadami karnymi.

Do §. 120.

Ponieważ według projektu ma być oddane Ministerstwu rolnictwa rozstrzyganie rekursów przeciw orzeczeniom karnym wydanym w sprawach wodnych — trzeba przekazać przysługującą obecnie Ministerstwu spraw wewnętrznych kompetencyę do łagodzenia albo darowania prawomocnie wymierzonych kar.
